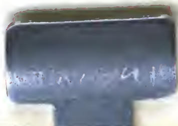

THE PENNSYLVANIA STATE COLLEGE
1855

Allan [illegible].

12/3/1937.

Printed in Sweden

SVENSKA
FOLK-VISOR
FRÅN FORNTIDEN,

SAMLADE OCH UTGIFNE

AF

Er. Gust. Geijer och Arv. Aug. Afzelius.

TREDJE DELEN;

MED

Öfversättningar af motsvarande
Skottska Folksånger.

STOCKHOLM, 1816.
hos *Zacharias Haeggström.*

Första Afdelningen.

67.

Sven i Rosengård.

Denna vackra lemning af en äkta Nordisk fornsång är uppteckuad efter Traditioner i Vermland. Den som hör detta fragment sjungas med sin härliga Melodi, skall visserligen ej sakna den fullständigare Folkvisan, om ej för att i flera stro'er längre tjusas af den sköna sångens djupa och dystra behag. Det Thema, som ligger till grund för denna sång, igenkännes äfven i den Skottska Romanzen hos *Percy*, *Reliq. Vol.* 1. *p.* 69. hvaraf en skön öfversättning är gifven af *Herder*, i *Stimmen der Völker*.

Hvar har du varit så länge,
Du Sven i Rosengård? —
"Jag har varit i stallet,
"Kära Moder vår!
J vänten mig sent; men jag kommer aldrig.

Hvarför är din' kläder så blodig,
Du Sven i Rosengård? —
"Hvita folan spjer'nte mig,
"Kära Moder vår!
J vänten mig sent; men jag kommer aldrig.

Hvarför är din skjorta så blodig,
Du Sven i Rosengård? —
"Jag har mördat Broder min,
"Kära Moder vår!
J vänten mig sent; men jag kommer aldrig.

Hvart skall du då ta' vägen,
Du Sven i Rosengård? —
"Jag skall rymma af landet,
"Kära Moder vår!
J vänten mig sent; men jag kommer aldrig.

När kommer du tillbaka,
Du Sven i Rosengård? —
"När korpen han hvitnar,
"Kära Moder vår!
J vänten mig sent; men jag kommer aldrig.

Och när hvitnar korpen,
Du Sven i Rosengård? —
"När gråsten han flyter,
"Kära Moder vår!
J vänten mig sent; men jag kommer aldrig.

Mera allmän än föregående och känd i flera landsorter är följande Variant:

Hvar har du varit så länge,
Sven i Rosengård? —
"Jag har varit i stallet,
"Kära Moder vår!
J vänten mig sent, eller aldrig!"

Hvad har du gjort i stallet,
Sven i Rosengård? —
"Jag har vattnat folarna,
"Kära Moder vår!
J vänten mig sent, eller aldrig!"

Hvi är din fot så blodig,
Sven i Rosengård?
"Svarta folan trampa' mig,
"Kära Moder vår!
J vänten mig sent, eller aldrig!"

Hvi är ditt svärd så blodigt,
Sven i Rosengård? —
"Jag har slagit min Broder,
"Kära Moder vår!
J vänten mig sent, eller aldrig!"

Hvart skall du då ta' vägen,
Sven i Rosengård? —
"Jag skall rymma af landet,
"Kära Moder vår!
J vänten mig sent, eller aldrig!"

Hvad gör du då af din hustru,
Sven i Rosengård? —
"Hon får spinna för födan,
"Kära Moder vår!
J vänten mig sent, eller aldrig!"

Hvar gör du då af Barnen små,
Sven i Rosengård? —
"De få gå för hvarsmans dörr,
"Kära Moder vår!
J vänten mig sent, eller aldrig!"

När kommer du tillbaka,
Sven i Rosengård? —
"När Svanen han svartnar,
"Kära Moder vår!
J vänten mig sent; eller aldrig!"

Och när svartnar Svanen,
Sven i Rosengård? —
"När Korpen han hvitnar,
"Kära Moder vår!
J vänten mig sent, eller aldrig!"

Och när hvitnar Korpen,
Sven i Rosengård? —
"När gråstenen flyter,
"Kära moder vår!
J vänten mig sent, eller aldrig!"

Och när flyter gråsten,
Sven i Rosengård! —
"Stenen flyter aldrig,
"Kära Moder vår!
J vänten mig sent, eller aldrig!"

Någon motsvarande Folksång af denna, finnes ej i de Danska Samlingarne; men väl strödda drag, som erinra om ställen häruti, såsom femte strofen af Sven Vonved. *Nyerup.* I. sid. 84.

Naar maa jeg lade blande Vin?
Naar maa jeg vente komme din?
Naar Stenene tage til at flyde,
Og Ravne begynde at være hvide,
Da maa J vente Svend Vonved hjem;
Alle mine Dage kommer jeg ikke igjen.

I de Skottska Folksångerna åter, förekomma flera af samma innehåll och upplösning, ibland hvilka följande öfversättningar ur *Percys* och *Jamiesons* Samlingar, såsom ett prof af Skottska Folkpoesien, här må anföras:

THE TWA BROTHERS:

"O will ye gae to the school, brother?
Or will ye gae to the ba?
Or will ye gae to the wood a-warslin
To see whilk o's mann fa' ? etc' —

DE TVÅ BRÖDERNE.

"O vill du gå till skolan, broder?
Vill du till leken gå?
Eller bort, att se, i Stridens *) skog
Hvem af oss falla må"?

"Vill icke gå till skolan hän,'
Ej bollkast leka nu;
Men väl till stridens skog: och den,
Som falla skall, är Du".

De stridde upp, de stridde ned,
Den långa sommardag,
Tills Wilhelm upp och drog sitt svärd
Och slog ett dödligt slag.

"O! broder, lyft mig upp, och bär
I grönan dal mig ner;
Väl, ganska väl, två mina sår,
Att de ej blöda mer".

"Och af mitt Hollands-linne tag,
Och rif det trå från trå,
I mina djupa sår det sätt,
Att de ej blöda så".

Han lyfte honom upp och bar
I gröna dalen ner,
Hans djupa sår han tvådde väl,
Men de blödde mer och mer.

Han af hans Hollands linne tog
Och ref det trå från trå:
Och stoppad' i hans djupa sår,
Men de blödde mera då.

"O! lyft mig på din skullra opp
Till Kyrkogård mig bär;
Gör grafven djup, och lägg min kropp
I ro, att hvila där."

"Vid hufvu't mina pilar lägg,
Vid fötterna min båga:
Vid sidan lägg min sköld och svärd;
Så var jag van att sofva."

"När hem du kommer till vår Far,
Efter mig han spörja lär: —
Säg, att jag är på Kyrkogård,
I skolan ensam der."

"När du går hem till Syster vår,
Hon frågar efter John: —
Säg, att jag är på kyrkogård,
Gröngräset gror rundtom".

"Och går du till min fästmö tro,
Hon spör väl efter sin Vän: —
Säg, att han är på Kyrkogård,
Kommer aldrig mer igen".

Och han kom hem till sin Fader,
Han spör efter sin son John: —
"Jag lemnad' honom på Kyrkogård.
"I skolan der allen".

Och han kom hem till sin syster,
Hon spör efter sin bror John: —
"Jag lemnad' honom på Kyrkogård,
"Gröngräset gror rundtom."

Och han kom hem till hans fästmö tro,
Hon spörjer efter sin Vän: —
"Jag lemnad' honom på Kyrkogård,
"Och aldrig lär han komma igen".

"Hvarför är din kind så blek, Wilhelm!
Så röd den fordom var"?
"Jag hafver jagat djur och rå,
"Och det mig mödat har".

"Hvad blod är på ditt svärd, Wilhelm?
O! Wilhelm, säg för mig":
"O! det är blod af min grå hund;
"Han ville ej drifva för mig".

"Ej blod utaf din hund, Wilhelm!
Hans blod var aldrig så röd;
Men utaf min trolofvade;
Du slagit honom död".

"Det gråter jag, det sörjer jag;
Det osäll gör min dag;
Sin hjertans kär när andra se,
Min skådar aldrig jag".

"O! hvilken död vill du dö, Wilhelm!
Nu Wilhelm! säg för mig"? —
"Vill sätta mig i en bottenlös båt
"Och segla den salta sjö.

"När kommer du tillbaka, Wilhelm!
Nu, Wilhelm, säg för mig?
"När på det gröna Sol och Måne dansa,
"Och det lär aldrig ske".

*) Anledningen till denna öfversättning af *wood a-warslin*, se *Jamieson* 1. *pag.* 59.

Ännu närmare den Svenska Folkvisan kommer följande, i *Percy's* samlingar anförda Skottska Romanz:

EDWARD, EDWARD.

Quhy dois zour brand sae drop wi' bluid,
Edward, Edward?
Quhy dois zour brand sae drop wi' bluid?
And quhy sae sad gang zee, O?
O, I hav killed my hauke sae guid,
Mither, Mither etc.

Hvi är dit svärd så stänkt med blod,
Edward, Edward?
Hvi är ditt svärd så stänkt med blod,
Och hvi så blek är Du, O?
O, jag har huggit min hök så god,
Moder, Moder!
O, jag har huggit min hök så god,
Och jag har ingen nu, O! —

Din hök hade aldrig blod så röd,
Edward, Edward.
Din hök hade aldrig blod så röd,
Du säg mig, kära Son, O?
O, jag har slagit min gångare död,
Moder, Moder!
O, jag har slagit min gångare död,
Som var så stolt och skön.

Så gammal re'n var gångar'n din:
Edward, Edward.
Så gammal re'n var gångar'n din,
Det ingen sorg kan ge. — O?
O, jag har mördat Fader min,
Moder, Moder
O, jag har mördat Fader min,
Ack! ve, mig arme! ve! — O!

Hvad bot vill du väl göra då?
Edward, Edward.
Hvad bot vill du väl göra då,
Min Son, säg det för mig — O!
Min fot skall mer ej hvila få,
Moder, Moder!
På jorden ingen hvila få,
Öfver hafvet, långt från Dig — O!

Med hus och gård hvad gör du då?
Edward, Edward.
Med hus och gård hvad gör du då?
Så fagra äro de — O?
Till dess de falla, låt dem stå,
Moder, Moder!
Till dess de falla, låt dem stå,
Jag skall dem aldrig se — O!

Hvad ger du då din' barn och ditt Vif,
Edward, Edward.
Hvad ger du då din' barn och ditt Vif,
När du är öfver sjö — O?
All verlden vid, att tigga sitt lif,
Moder, Moder!
All verlden vid, att tigga sitt lif,
Och söka efter bröd — O!

Hvad ger du då din Moder kär,
Edward, Edward.
Hvad ger du då din Moder kär,
Säg, kära Son, för mig — O?
Allt helvet's qval, af mig du bär'!
Moder, Moder!
Allt helvet's qval af mig du bär'!
För råd, du gifvit mig — O!

63.

Den lillas Testamente.

Detta, efter Traditioner från Östergötland upptecknade mot-stycke till föregående, är sannolikt blott ett fragment af en utförligare Folksång. Äfven melodien liknar ganska mycket den anförda Varianten till *Sven i Rosengård*, och visar, huru i allmänhet Melodierna till Folkvisor, som i Rythmen äro lika, blifvit förblandade, så att ofta blott omqvädet gör åtskilnad. Den lilla hade blifvit förgifven af sin Styfmoder och sin Amma, och smärtorna deraf uttryckas uti omqvädet. Denna Folksång har i de kända Utländska Samlingar ingen motsvarande och finnes troligen blott i Svenska Traditioner: dock är sjelfva upplösningen äfven i andra Länders Folkvisor ganska allmän. Se de sista stroferna af Skottska Romansen The cruel Brother, or the Brides Testament. *Jamieson* I: 66.

Hvar har du varit så länge,
Dotter, liten kind? —
"Jag har varit hos min Amma,
"Kär StyfModer min! —
"För aj aj! ondt hafver jag — jag.

Hvad fick du der att äta,
Dotter, liten kind? —
"Ett par små randiga fiskar,
"Kär StyfModer min! —
"För aj aj! ondt hafver jag — jag.

Hvad gjorde Du af benen,
Dotter, liten kind? —
"Dem gaf jag lilla hunden,
"Kär StyfModer min! —
"För aj aj! ondt hafver jag — jag.

Hvad önskar du Din Fader,
Dotter, liten kind? —
"Himmelen den glade,
"Kär StyfModer min! —
"För aj aj! ondt hafver jag — jag.

Hvad önskar Du din Moder,
Dotter, liten kind? —
"Himmelen den Gode,
"Kär StyfModer min! —
"För aj aj! ondt hafver jag — jag.

Hvad önskar Du din Broder,
Dotter, liten kind? —
"Ett gångande skepp i floden —
"Kär StyfModer min! —
"För aj aj! ondt hafver jag — jag.

Hvad önskar Du din Syster,
Dotter, liten kind? —
"Gullskrin och kistor,
"Kär StyfModer min? —
"För aj aj! ondt hafver jag — jag.

Hvad önskar Du din StyfMor,
Dotter, liten Kind? —
"Helvetet det svåra,
"Kär Sty Moder min! —
"För aj aj! ondt hafver jag — jag.

Hvad önskar Du din Amma,
Dotter, liten kind? —
"Den önskar jag det samma,
"Kär StyfModer min! —
"För aj aj! ondt hafver jag — jag.

Jag hafver icke tider,
Att tala mer vid Er:
"Ty Himmelens små klockor,
"De ringa efter mig.
"För aj aj! ondt hafver jag — jag.

Den enda förändring man vid denna Folksång hört, är i det första omqvädet:

Rosen liten Kind,

och

Du lilla Rosenkind;

obetydliga förändringar, men tydligen tillhörande sednare tider.

Då den lillas egen Moder redan var död, synes väl den femte strofen ej så egentligen tillhöra visan; men införes såsom den allmänt i Traditionerna sjunges.

69.

De två Systrarne.

Den mest allmänna och kringspridda bland alla Nordiska fornsånger är denna förändring af den i första delen af dessa Samlingar redan införda under namn af *Den Underbara Harpan*. *Jamieson* anför från Skottland tvenne Varianter deraf, af hvilka motsvarande sjungas i Vestergötland, Småland och Upland, så lika de Skottska som vore de blott öfversättningar: *W. Scott* i *Minstrelsy of the Scottish Border* anför den äfven ifrån Irland; allt tydliga vittnen om en tid, då alla dessa Nordiska folk, som bebodde Östersjöns och Nordsjöns öar och stränder hade språk och Litteratur gemensamt: Följande Tradition med sin vackra Melodi är uppteckuad efter fragmenter från Upland och Östergötland.

Det bodde en Konung allt uti Engeland,
Hörde jag en liten Fogel sjunga —
Och två unga döttrar och mö'r hade han.
För nu så står skogen i blomma.

Och Systeren talte till Systeren så:
Hörde jag en liten Fogel sjunga —
Kom, skola vi ned till sjöastrand gå.
För nu så står skogen i blomma.

Den yngsta var fager, hon blänkte som en Sol;
Hörde jag en liten fogel sjunga —
Den äldsta var svart som Guds heliga jord.
För nu så står skogen i blomma.

Den yngsta gick före med utslagit hår,
Hörde jag en liten fogel sjunga —
Den äldsta gick efter med sjufalska *) råd.
För nu så står skogen i blomma.

Och när som de kommo till sjöastrand så grön,
Hörde jag en liten fogel sjunga —
Så sköt hon sin syster i stridaste ström.
För nu så står skogen i blomma.

Och Jungfrun hon räckte upp sin snöhvita hand:
Hörde jag en liten fogel sjunga —
"Och kära min Syster, du hjelp mig uppå land.
För nu så står skogen i blomma.

"Och kära min syster, du hjelp mig uppå land!
Hörde jag en liten fogel sjunga —
"Och dig vill jag gifva mitt röda gullband.
För nu så står skogen i blomma.

Ditt röda gullband det får jag väl ändå,
Hörde jag en liten fogel sjunga —
Men aldrig skall du på Guds gröna jord gå.
För nu så står skogen i blomma.

"Och kära min Syster, Du hielp mig upp ur sjö!
Hörde jag en liten fogel sjunga —
"Och dig vill jag gifva min gullkrona röd.
För nu så står skogen i blomma.

Din röda gullkrona får jag väl ändå;
Hörde jag en liten fogel sjunga —
Men aldrig skall du på gröna jorden gå.
För nu så står skogen i blomma.

"Och kära min Syster, du hielp mig uppå land!
Hörde jag en liten fogel sjunga —
"Och dig vill jag gifva min unga fästeman.
För nu så står skogen i blomma.

Och inte jag hjelper dig nånsin mer på land;
Hörde jag en liten fogel sjunga —
Väl får jag ändå din unga fästeman.
För nu så står skogen i blomma.

De fiskare de rodde i mörka natten blå,
Hörde jag en liten fogel sjunga —
Så funno de Jungfrun i boljan der hon låg.
För nu så står skogen i blomma.

Så funno de Jungfruens snöhvita kropp,
Hörde jag en liten fogel sjunga —
Och drogo den sakta på sjöastranden opp.
För nu så står skogen i blomma.

Så reste den vägen en Speleman fram,
Hörde jag en liten fogel sjunga —
Han gjorde af Jungfrun en Harpa så grann. **)
För nu så står skogen i blomma.

Och han tog Jungfruens snöhvita bröst;
Hörde jag en liten fogel sjunga —
Den Harpan han gaf så ljuflig en röst.
För nu så står skogen i blomma.

Och han tog hennes fingrar så små,
Hörde jag en liten fogel sjunga —
Och gjorde sin Harpa skrufvar derå.
För nu så står skogen i blomma.

Och han tog hennes fagergula hår,
Hörde jag en liten fogel sjunga —
Och gjorde sin Harpa strängar derå.
För nu så står skogen i blomma.

Så tager han Harpan allt uppå sin arm,
Hörde jag en liten fogel sjunga —
Så gångar han sig till bröllopsgården fram.
För nu så står skogen i blomma.

Den Harpan hon spelte på Konungens gård,
Hörde jag en liten fogel sjunga —
"Och hör, min unga Brud! hvad Harpan tala må."
För nu så står skogen i blomma.

Och första slaget på Harpan det rann ;
Hörde jag en liten fogel sjunga —
"Bruden hon bär mitt röda gullband."
För nu så står skogen i blomma.

Och andra slaget på Harpan det rann
Hörde jag en liten fogel sjunga —
"Brudgummen var min kära Fästeman."
För nu så står skogen i blomma.

Och tredje slaget den Harpan hon slog ;
Hörde jag en liten fogel sjunga —
Min Syster hon stötte mig i stridaste flod.
För nu så står skogen i blomma.

Om Sönda'n satt Bruden med gullkronan röd ;
Hörde jag en liten fogel sjunga —
Om Månda'n så bars hon på bål och på glöd.
För nu så står skogen i blomma.

Slutet af denna Folksång och i synnerhet sista strofen förändras nästan af hvar sångare eller sångerska: än som i N:o 17 sjunges.

Det tredje slaget han på gullharpan slog ,
Den Bruden hon låg i Brudsäng och dog.

än såsom i en annan uppteckning från Vestergötland, hvilken nära liknar den hos *Jamieson* I. 315.

J slån den Harpan emot en sten ;
Hon klingar mitt hjerta så mycket till mehn.

som igenkännes i den Skottska:

Now pay the miller for his gnyne,
(With a hie downe, downe, a downe a)
And let hein begone in the dewils nöme.
(With a hie downe, downe, a downe a)

Och än utan slutvers, med denna berättelse: "då måste den falska Systern bekänna sitt brott och blef derföre bränd".

De följande märkligaste förändringar af denna Folksång hafva i landsorterna blifvit uppteckuade:

Den första från Vestergötland, se N:o 17 i denna samling, och den andra:

Det bodde en Kung i Engeland,
(Tungt är mitt lif —)
Två döttrar hade han;
(Håll dig vid den unga.)

Den tredje från Upland:

Systeren talte till Syster sin:
(Nu är sommaren kommen)
Kom skola vi gå till tvättesten.
(Allt medan du reder och spinner.)

I denna Tradition var slutstrofen så:

Om Söndagen satt Bruden med gullkronan röd,
(Nu är sommaren kommen)
Om Måndan låg hon i helvetes glöd —
(Allt medan du reder och spinner)

hvilken strof rättad af ett fragment, som blott hade en rad till slutvers: *Så lade de henne på bål och på glöd*: gifvit anledning till den antagna läsningen.

Den fjerde från Östergötland:

Och Systern lade med Systern råd,
(Ungt är mitt lif.)
Kom skola vi till sjöastranden gå.
(Vällen J mig den tunga.)

Den femte från Finland:

Det bodde en Konung så långt uppå ö,
(Ty Dannemark ligger så vida.)
Han hade två döttrar och begge voro mö'r.
(De rodde uti sjön med de åror.)

*) *Sjufalska råd*, den högsta list: *Talet sju* såsom *Nota superlativi* sättes ganska ofta framför Adjectiver i forntidens sånger: äfven i sagorna förekommer ofta *sjutalet* säsom heligt, fullkomlighetstal.

**) I de flesta Traditioner af denna sång är Necken upphofsmannen till den underbara Harpan, hvilket väl öfverensstämmer med Folk-mythen om detta Naturväsende, som oftare framställes såsom ett välgörande än skade-väsende. Uti ingen af de Skottska Traditionerna tillegnas detta underbara spel Necken; och i allmänhet förekomma mera sällan de Mythologiska väsenden i de Skottska och Engelska samlingarne; ett bevis, att sångerna undergått större förändring, eller att dess upptecknare mera fästat sin uppmärksamhet vid tiden, för hvilken, än från hvilken de samlat.

THE CRUEL SISTER.

There were two sisters sat in a bour;
Binnorie, o Binnorie;
There came a knight to be their wover:
By the bonny milldams of Binnorie.
W. Scotts III. 81.

DEN GRYMMA SYSTERN.

Det suto två systrar i buren sin;
Binnorie, o Binnorie!
Det kommer en Friare till dem in.
Vid den sköna qvarndam i Binnorie.

Begåfvar den äldsta med handskar och ring;
Binnorie, o Binnorie!
Men älskade den yngsta öfver allting.
Vid den sköna qvarndam i Binnorie.

Han gifver den äldsta den guldbodda knif;
Binnorie, o Binnorie!
Men älskade den yngsta mer än sitt lif.
Vid den sköna qvarndam i Binnorie.

Den äldsta hon var så sörgse till mod;
Binnorie, o Binnorie!
Hon afund bar till sin syster så god.
Vid den sköna qvarndam i Binnorie.

"Kom låt oss gå ned till sjöastrand,
Binnorie, o Binnorie!
"Och se vår Faders skepp gå i land!
Vid den sköna qvarndam i Binnorie.

Så tog hon henne vid liljehand,
Binnorie, o Binnorie!
Och förde henne ned till flodens strand.
Vid den sköna qvarndam i Binnorie.

Den yngsta vid stranden på stenen stod;
Binnorie, o Binnorie!
Den äldsta henne stötte i stridan flod.
Vid den sköna qvarndam i Binnorie.

Och henne vid smärta medjan hon tog,
Binnorie, o Binnorie!
Och henne ned uti djupet slog.
Vid den sköna qvarndam i Binnorie.

"O Syster, Syster, räck mig din hand,
Binnorie, o Binnorie!
"Och dig vill jag gifva mitt halfva land.
Vid den sköna qvarndam i Binnorie.

Och Syster, jag räcker dig icke min hand,
Binnorie, o Binnorie!
Och jag skall bli Herre af hela ditt land.
Vid den sköna qvarndam i Binnorie.

Sjunk ned, sjunk ned i det djupa haf,
Binnorie, o Binnorie!
Stor harm din snöhvita arm mig gaf.
Vid den sköna qvarndam i Binnorie.

"O Syster, räck blott din handske till mig,
Binnorie, o Binnorie!
"Och min Wilhelm god vill jag gifva dig"!
Vid den sköna qvarndam i Binnorie.

Sjunk ned, sjunk ned, ingen hjelp skall du få;
Binnorie, o Binnorie!
Din Wilhelm god får jag väl ändå.
Vid den sköna qvarndam i Binnorie.

För din rosenkind och dit gula hår,
Binnorie, o Binnorie,
Jag all min tid skulle Jungfru gå.
Vid den sköna qvarndam i Binnorie.

Och stundom hon sjönk och stundom hon sam,
Binnorie, o Binnorie!
Till dess att hon kom till Mjölnaredam.
Vid den sköna qvarndam i Binnorte.

"O Fader, Fader, stäm den dam;
Binnorie, o Binnorie!
"Der flyter en hafsfru ell' snöhvit en svan.
Vid den sköna qvarndam i Binnorie.

Så hastelig mjölnaren stämde sin dam,
Binnorie, o Binnorie!
Der sam en drunknad qvinnokropp fram.
Vid den sköna qvarndam i Binnorie.

De fagra gullgula lockarne,
Binnorie, o Binnorie!
För perlor och guld man kunde ej se.
Vid den sköna qvarndam i Binnorie.

Hennes smärta lif man kunde ej se;
Binnorie, o Binnorie!
Den gyldne gördelen var så bred.
Vid den sköna qvarndam i Binnorie.

En Harpespelare fram der far,
Binnorie, o Binnorie!
Som plägade spela i Konungens sal.
Vid den sköna qvarndam i Binnorie.

Och när han såg den jungfrun fin.
Binnorie, o Binnorie!
Han suckad'; det var en sorgelig syn.
Vid den sköna qvarndam i Binnorie.

Han gjorde af benet i hennes bröst,
Binnorie, o Binnorie!
En harpa: bevekande var dess röst.
Vid den sköna qvarndam i Binnorie.

Han gjorde strängar af hennes hår;
Binnorie, o Binnorie!
Så sorgliga ljud den Harpan slår.
Vid den sköna qvarndam i Binnorie.

Och Harpan i Konungens sal han bar,
Binnorie, o Binnorie!
Der hela det hof församladt var.
Vid den sköna qvarndam i Binnorie.

Så ställde han Harpan på en sten,
Binnorie, o Binnorie:
Och strängarne började spela allen:
Vid den sköna qvarndam i Binnorie.

"Der sitter min Fader Konungen,
Binnorie, o Binnorie!
"Och der min Moder, Drottningen.
Vid den sköna qvarndam i Binnorie.

"Der ståndar Hugo, min Broder god,
Binnorie, o Binnorie!
"Och der står Wilhelm, min fästeman tro.
Vid den sköna qvarndam i Binnorie.

Men sista ljud, som harpan sang,
Binnorie, o Binnorie!
"Ve, ve min falska Syster"! det klang.
Vid den sköna qvarndam i Binnorie.

70.

Dufvans sång på Liljeqvist.

Efter en Tradition med melodi, sänd af en vän från Jemtland. Hvar uppteckning från det härliga Norrland styrker den förmodan, att bland dess Invånare dessa lemningar af forntidens sånger bäst blifvit förvarade. Denna sång är en bland de få, som bevisligen sjungits i Sverige under mer än fyra århundraden; ty i Josephs dramatiserade historia, som är tryckt redan på 1500 talet, nämnes den såsom gammal *Folkvisa*, der bonden sjunger sedan, han visat Joseph vägen till sina Bröder:

— — nu han på vägen kom,
Ty går jag min kos i fagra väder.
Så gladelig jag en visa qväder:

Dufvan sitter på Liljeqvist,
Gud råde! —
Hon sjunger så fagert om Jesu Christ.
Men Gud gifve oss sina nåde!

Det sitter en dufva på Liljeqvist,
I midsommarstider —
Hon sjunger så fagert om Jesu Christ.
I himmelen är en stor glädje.

Hon sjunger, hon sjunger, och sjunger alltså:
I midsommarstider —
"Det väntas en Jungfru till Himmelen i år."
I Himmelen är en stor glädje.

"Och inte så kommer jag till Himmelen i år;
I midsommarstider —
"Jag känner mig hvarken sjuk eller sår,
I Himmelen är en stor glädje.

Och Jungfrun hon går på sin Faders gård,
I midsommarstider —
Ett styng i sin venstra sida hon får.
I Himmelen är en stor glädje.

"Och kära min Moder, J bädda min säng!
I midsommarstider —
"I år kommer jag hvarken på åker eller äng.
I Himmelen är en stor glädje.

Och kära min Dotter, du tala inte så!
I midsommarstider —
I år är dig ärnadt en Konung att få.
I Himmelen är en stor glädje.

"Och bättre är vara i Himmelen brud,
midsommarstider —
Än bära på jorden en konunga-skrud.
I Himmelen är en stor glädje.

"Och kära min Fader, J skaffen mig prest!
I midsommarstider —
"Jag känner, att döden snart blifver min gäst.
I Himmelen är en stor glädje."

"Och kära min Broder, du gör mig en bår!
I midsommarstider —
"Och kära min Syster, du krusa mitt hår!
I Himmelen är en stor glädje.

Och Jungfrun vardt döder, och lades på bår,
I midsommarstider —
Och Jungfru'r och tärnor de krusa' hennes hår.
I Himmelen är en stor glädje.

De buro den Jungfrun ut af det hus,
I midsommarstider —
Guds Englar de gingo före med ljus.
I Himmelen är en stor glädje,

De buro det lik öfver kyrkovall,
I midsommarstider —
Och alla Guds Englar gick före och sang.
I Himmelen är en stor glädje.

De lade den Jungfrun i svartan mull,
I midsommarstider —
Och sjelfva Gud Fader Han var henne huld.
I Himmelen är en stor glädje.

71.

Liten Kerstins Bröllop och Begrafning.

Äfven denna i all sin enfald rörande folksång har som den föregående samma sorgliga Thema, samma upplösning; bröllopp och begrafning. Den omvexling af omqvädet från *så gladelig*, till *så sorgelig*, som här i nionde strofen förekommer, är särdeles ovanlig. Traditionen är uppteckad efter sång i Upland.

Stallbroder talte till Stallbroder sin,
Så gladelig —
Får jag liten Kerstin, skön Syster din?
Så faller min hug till henne.

"Liten Kerstin hon är så liten och ung,
Så gladelig —
"Hon kan icke bära gullkronan så tung."
Så faller min hug till henne.

Och vore liten Kerstin än aldrig så ung;
Så gladelig —
I år skall hon bära gullkronan så tung".
Så faller min hug till henne.

Så lyfte de Bruden på högan häst,
Så gladelig —
Och Kungens små svenner de redo henne näst.
Så faller min hug till henne.

De ledde den Bruden på Kyrkogård,
Så gladelig —
Gullvirkade kläder och gullflätadt hår.
Så faller min hug till henne.

De ledde den Bruden i Kyrkan in;
Så gladelig —
Hennes tårar de tillra så tidt ned på kind.
Så faller min hug till henne.

De ledde den Bruden i Brudestol;
Så gladelig —
Hennes tårar de tillra så tidt ned på jord.
Så faller min hug till henne.

"Och Herre Gud Fader! hör min bön:
Så gladelig —
Tag bort liten Kerstin med'n skogen står grön".
Så faller min hug till henne.

Och Pingestdag var det, den bönen hon bad;
Så sorgelig —
Och midsommarsdagen hon lades i graf.
Så faller min hug till henne.

Så lade de liten Kerstin på bår,
    Så sorgelig —
Och sjelfva Guds Englar de kring henne stå.
    Så faller min hug till henne.

De buro det liket på snöhvitan sand,
    Så sorgelig —
Och sjelfva Guds Englar de för henne sang.
    Så faller min hug till henne.

De lade det liket i svartan mull,
    Så sorgelig —
Guds Englar de reste korset af gull.
    Så faller min hug till henne.

72.

Herr Ulfver och Fru Sölfverlind.

Traditionerne af denna sjungas i Vestergötland och Upland, under förändrade namn och melodier. Den följande såsom allmännast af dessa Varianter, förtjenar för sin Tragiska upplösning och sin melodi, uti Samlingen sitt rum. Hos *Syv* och äfven hos *Nyerup* I. 205 förekommer en motsvarande, kallad *Den dödes Igjenkomst*, och hos *Grimm Die Mutter im Grabe*. Men den förmodan *Prof. Nyerup* yttrar i sina anmärkningar i anledning af tvenne anförda strofer, ur en helt annan Visa, att af denna Danska Visa en Svensk öfversättning skulle finnas, är utan tvifvel ogrundad.

Herr Ulfver han var en Riddareman,
Han fäste sig en mö i främmande land.
Så kännom vi Ulf.

Herr Ulfver han var en Riddare kind, *)
Han fäste sig Jungfru Sölfverlind.
Så kännom vi Ulf.

De lefde tillsammans i åtta år,
Och hade tillsammans tre barnen små.
Så kännom vi Ulf.

Så kommer döden i Våby in,
Och tager bort Fru Sölfverlind.
Så kännom vi Ulf.

Och Ulf var qvar, i möda och sorg;
Så fäster han Jungfru Stineborg.
Så kännom vi Ulf.

De voro tillsamman i åtta år,
Och hade tillsamman barnen de små.
Så kännom vi Ulf.

Fru Stineborgs barn de gingo i lek;
Fru Sölfverlinds barn suto inne och gret'.
Så kännom vi Ulf.

Det minsta barnet det gret så hårdt,
Det väckte sin mor, under svartan jord.
Så kännom vi Ulf.

Fru Sölfverlind talte till Englaskara:
"Är det lofgifvit till jorderik fara"?
Så kännom vi Ulf.

Väl är det lofgifvit till jorderik fara,
Men kom blott igen förrn hanarne gala.
Så kännom vi Ulf.

Hon klappa' på dörren med fingrarne små;
"Stån upp, mina barn, dragen låsen ifrå!"
Så kännom vi Ulf,

"Hvi liggen J så, på stickor och strå? —"
Vi hafva ej annat att ligga uppå.
Så kännom vi Ulf.

"Hvi ären J barn så ofen', och svårt'? —"
Ej någon oss tvättar se'n döder du vardt.
Så kännom vi Ulf.

"Fru Stineborg, statt upp, drag kläder uppå!
"Och hör hvad jag talar, ett ord eller två!
Så kännom vi Ulf.

"Jag efter mig lemna' båd' åker och äng;
"Nu få mina barn utan mat gå i säng.
Så kännom vi Ulf.

"Jag efter mig lemna' båd' oxar och kor;
"Nu gå mina barn utan strumpor och skor.
Så kännom vi Ulf.

"Jag efter mig lemna' de bolstrarna blå,
"Nu ligga mina barn på stickor och strå.
Så kännom vi Ulf.

"Har du mina barn varit hulder och god;
"Gud Fader i Himmelen beredt dig en stol.
Så kännom vi Ulf.

"Har jag varit barnen en Styf Moder styf,
"Härefter vill jag bli en Moder så blid."
Så kännom vi Ulf.

Men aldrig man sett en härligare skara,
Än Sölfverlind med barnen små till Himmelen fara.
Så kännom vi Ulf.

*) *Kind*, barn, son, slägte. i Isländskan *Kynder*, son, Tysk. *Kind* barn. Se Ihr. *Gloss. Sviog.* I. pag. 1065.

Styfmodern.

Variant af föregående efter Traditioner ifrån Vestergötland.

Konungen drog sig allt söder under ö ,
Så fäster han fru Sölfverlind så vän en mö.
Och för älskog. —

Han fäste henne mö , han förde henne hem ;
Mycken lust och glädje det följde med dem.
Och för älskog. —

Ihopa lefde de uti åren sju ,
Efter sig så hade de barnena try.
Och för älskog. —

Och så kom döden uti det land ,
Så tar han Fru Sölfverlind från sina små barn.
Och för älskog. —

Konungen han drog sig allt söder under ö ;
Så fäste han fru Ållenborg och henne mö.
Och för älskog —

Han fäste henne mö , och förde henne hem ,
Mycken sorg och gråt det följde med dem.
Och för älskog. —

Fru Ållenborg hon inför dörren steg ,
De fattiga små barnen med vreda ögon neg.
Och för älskog. —

Det första hon spjerna', det andra hon slog,
Det tredje fick hon uti håret och drog.
Och för älskog. —

*De fattiga barnen de togo af sitt råd, *)*
Så gingo de upp på kyrkegård.
Och för älskog. —

Der gingo de, på sin Moders graf att stå,
Der fällde de så mången modigan tår.
Och för älskog. —

Det ena gret vatten, det andra gret blod,
Det tredje gret upp sin Moder ur jord.
Och för älskog. —

Fru Sôlfverlind hon gånger sig till Konungens gård,
Och ute för henne Fru Ålenborg hon står.
Och för älskog. —

*Fru Sölfverlind hon sätter sig på fre främsta **) pall,*
Så lockar hon till sig små barnen all.
Och för älskog. —

Hon tvätta' deras fötter, hon borsta' deras hår,
Hon tvätta' dem så snöhvit' allt uti ögnatår.
Och för älskog. —

"Efter mig så hade jag åker och äng,
"Men mina små barn de gråta sig till säng.
Och för älskog. —

"Efter mig så hade jag bolsterna blå,
"Men mina små barn de ligga på strå.
Och för älskog. —

"Efter mig så hade jag guldkrona röd.
"Men mina små barn de gråta efter bröd.
Och för älskog. —

"Äst †) du vor' mina barn en StyfModer så god,
"Närast uti Himmelen skall byggas din stol.
Och för älskog. —

"Äst du, är mina barn en StyfModer så slem,
"Närast uti helvetet skall byggas ditt hem.
Och för älskog. —

"Jag har ej längre tid att föra detta tal,
"Ty jag skall vara igen innan hanen han gal,
Och för älskog.

Fru Ållenborg hon sätter sig på främsta pall,
Då locka' hon till sig små barnen all.
Och för älskog. —

Hon tvätta' deras fötter, hon borsta' deras hår,
Hon tvätta' dem så snöhvit uti ögnetår.
Och för älskog.

Konungen talte till Fru Ållenborg så:
"Hvi låter du tre barnen på golfvet ej gå?
Och för älskog. —

"Hur skulle jag låta barnen på golfvet gå,
"Ty jag talte vid deras Moder i går.
Och för älskog. —

Konungen slog sina handskar i bord,
"Hur skulle jag få tala vid Fru Sölfverlind ett ord?
Och för älskog. —

Innan det var dager och dager var ljus,
Så var det fyra lik uti Konungens hus.
Och för älskog. —

Det var de tre barnen som gråtit hade sin Mor,
Så var det Konungen, han dog af sorgen stor.
Och för älskog. —

*) *Togo af sitt råd*, är en Isländsk construction: *taka af råd sitt*, fast fatta sitt beslut.

**) Då tvenne uppteckningar från Vesterg-tland hafva ordet *fre-främsta*, såsom ett särdeles Superlativ, har man ej velat ändra detta uttryck, i händelse det kan gifva Språkforskare anledning att närmare undersöka denna Provinsialism.

†) *Äst*, sammandragning af *deräst*, eller af ordet, *är det så?* — Står ofta som en affirmation: Se *Ihres Dial. Lexic.* s. 3.

73.

De två Konungsdöttrarne.

Är en ibland de mera sällan förekommande Folkvisor, men sjunges dock ännu någon gång i landsorterna af de gamla, såsom ett kärt barndomsminne. I Herr D. Wallmans samling finnes af denna ett fragment med anvisning till en psalm-melodi; men i Upland sjunges den under en egen, som upptecknad efter en Bondhustrus sång till denna Tradition anf. res.

Man finner i denna mycken likhet med den Danska om Marsk Stigs olyckliga Döttrar, som efter sina föräldrars död vandrade verlden omkring och sist, såsom Tärnor vid Norrska Konungens hof, genom sin väfnad vunno Drottningens nåd och medlidande.

Det voro de Konungadöttrar två:
Två rosor och adeliga blommor —
De blefvo bortstulna allt medan de va' små.
Från Engeland äro vi komna.

Så gånga de Jungfrur till Konungens gård,
Två rosor och adeliga blommor —
Och ute för dem sjelf Konungen står:
Från Engeland äro vi komna.

"Och, nådige Konung! hvad vi Er spörja må:
Två rosor och adeliga blommor —
"Behöfves här några små tjenstemör i år?
Från Engeland äro vi komna.

Och tjenstemör små behöfvas här väl,
Två rosor och adeliga blommor —
Men det må ni spörja Drottningen sjelf. —
Från Engeland äro vi komna.

De Jungfruer in för Drottningen steg',
Två rosor och adeliga blommor —
Och Drottningen dem med ögonen neg,
Från Engeland äro vi komna.

"Och, nådiga Drottning! hvad vi Er spörja må:
Två rosor och adeliga blommor —
"Behöfves här några små tjenstemör i år?
Från Engeland äro vi komna.

Och kunnen J brygga, och kunnen J baka?
Två rosor och adeliga blommor.
Och kunnen J sy och det röda gull maka?
Från Engeland äro vi komna.

"Väl kunna vi brygga, väl kunna vi baka;
Två rosor och adeliga blommor —
"Men bättre kunna vi röda guldet maka.
Från Engeland äro vi komna.

Här har jag en förgyllande väf för Er:
Två rosor och adeliga blommor —
Ack, kunden J mig den väfven väfva ner!
Från Engeland äro vi komna.

Den yngsta hon trädde i skaft och i sked;
  Två rosor och adeliga blommor —
Den äldsta hon satte sig i väfven ned.
  Från Engeland äro vi komna.

Det första slag, uti väfven hon slog,
  Två rosor och adeliga blommor —
Der vof hon in himmel, der vof hon in jord.
  Från Engeland äro vi komna.

Det andra slag hon i väfven slog,
  Två rosor och adeliga blommor —
Der vof hon in träd och grönan skog.
  Från Engeland äro vi komna.

Det tredje slag hon i väfven slog,
  Två rosor och adeliga blommor —
Der satte hon Fader, der satte hon Mor.
  Från Engeland äro vi komna.

Der satte hon Måne, der satte hon Sol,
  Två rosor och adeliga blommor —
Der satte hon Syster, der satte hon Bror.
  Från Engeland äro vi komna.

Den äldsta hon fällde den väfven ned,
  Två rosor och adeliga blommor —
Den yngsta hon bar den i Drottningens knä.
  Från Engeland äro vi komna.

Och Drottningen uppå golfvet går:
Två rosor och adeliga blommor —
"Och fagrare väf jag aldrig såg."
Från Engeland äro vi komna.

"Och hören J Jungfrur, hvad jag säga må:
Två rosor och adeliga blommor —
"Väfvarelön den skolen J få.
Från Engeland äro vi komna.

"Den yngsta skall bära mina nycklar på band;
Två rosor och adeliga blommor —
"Den äldsta jag gifver min son uti hand."
Från Engeland äro vi komna.

Det är icke sed uti vårt land,
Två rosor och adeliga blommor —
Att Syster skall taga sin Broder till man.
Från Engeland äro vi komna.

Och det vardt glädje, och det vardt gny:
Två rosor och adeliga blommor —
Att Konungens Döttrar va' komma till by.
Från Engeland äro vi komna.

Och det var glädje i Konungens gård,
Två rosor och adeliga blommor —
När Moder och Döttrar de kändes åt.
Från Engeland äro vi komna.

74.

Liten Vallpiga.

Länge lär denna sång hafva varit allmogen kär, och sjunges derföre i alla landsorter, under mångfaldiga förändringar och ofstast med vackra melodier. Äfven den följande, under sin egen nummer upptagna Traditionen om *Qvarnflickan* tillhör samma thema. Denna uppteckning är tagen i Vestergötland och sjunges under samma melodi äfven i Upland.

Liten Vallpiga hon tullade vall :
 Så väl hon kan —
Hon sjunger så vackert för getterna all' ;
 Så väl hon qväda kunde.

Och Konungen vakna' i högan loft låg :
 Så väl hon kan —
"Hvad är för en fogel, så väl sjunga må" ?
 Så väl hon qväda kunde.

Det är ingen fogel, fast Eder tyckes så ;
 Så väl hon kan —
Men liten Vallpiga med getterna små.
 Så väl hon qväda kunde.

Och Konungen talte till småsvenner två:
Så väl hon kan —
"J bedjen liten vallpiga inför mig gå.
Så väl hon qväda kunde.

Och småsvennen talte till vallpigan så:
Så väl hon kan —
Lyster liten vallpiga för Konungen ingå?
Så väl hon qväda kunde.

"Och huru skall jag inför Konungen gå,
Så väl hon kan —
"Som int' är klädd i annat än valmaret grå?
Så väl hon qväda kunde.

Konungen aktar din' kläder ej på;
Så val hon kan
Vallvisan den lyster han böra uppå.
Så väl hon qväda kunde.

Och Konungen talte till Tärnorna små:
Så väl hon kan —
J kläden af den vallpigan valmaret grå.
Så väl hon qväda kunde.

Då tog' de af henne det valmaret grå,
Så väl hon kan —
Så klädde de henne i Sabel och Mård.
Så val hon qväda kunde.

Liten vallpiga gångar på Högavalsbro,
Så väl hon kan —
Med silkesydda strumpor och gullspända skor.
Så väl hon qväda kunde.

Liten vallpiga in för Konungen steg,
Så väl hon kan —
Och Konungen henne med blida ögon neg.
Så väl hon qväda kunde.

Och liten vallpiga, qväd visan för mig!
Så väl hon kan —
En silk'stickad kjortel den gifver jag dig.
Så väl hon qväda kunde.

"En silkestickad kiortel den passar jag ej på;
Så väl hon kan —
"Jag hellre vill gå vall med getterna små."
Så väl hon qväda kunde.

Och hör du liten vallpiga, qväd visan för mig;
Så väl hon kan —
Ett gångande skepp i floden, det gifver jag dig.
Så väl hon qväda kunde.

"Ett gångande skepp i floden jag passar inte på;
Så väl hon kan —
"Jag hellre vill gå vall med getterna små.
Så väl hon qväda kunde.

Och hör du, liten vallpiga, qväd visan för mig!
Så väl hon kan —
Min Faders halfva rike det vill jag gifva dig.
Så väl hon qväda kunde.

"Din Faders halfva rike jag passar inte på;
Så väl hon kan —
"Men hellre vill jag gå med getterna små."
Så val hon qvada kunde.

Och hör du, liten vallpiga, qväd visan för mig!
Så väl hon kan —
Min tro och min ära, dem gifver jag dig.
Så val hon qväda kunde.

"Din tro och din ära den kan jag ej få;
Så väl hon kan —
"Men väl kan jag sjunga min visa ändå."
Så val hon qväda kunde.

Så begynte hon en, så begynte hon två;
Så väl hon kan —
Då började skeppen i floden att gå.
Så väl hon qvada kunde.

Och så qvad hon fyra och så qvad hon fem,
Så väl hon kan —
Då dansade Konungen och alla hans män.
Så väl hon qväda kunde.

"Och det mig är lofvadt, det låt mig nu få;
Så väl hon kan —
"Och låt mig så gå till getterna små."
Så väl hon qväda kunde.

Och det dig är lofvadt, det kan du väl få;
Så väl hon kan —
Men aldrig skall du mer med getterna gå.
Så väl hon qväda kunde.

Och Tärnor, och Jungfru'r, de krusa' hennes hår;
Så väl hon kan —
Och Konungen sjelf satte gullkronan på.
Så väl hon qväda kunde.

Slutet af denna visa är i synnerhet underkastadt förändring, och knappast sjunges det af två personer lika. I den Upländska traditionen sjunges ännu en slutstrof:

Fruger och Jungfruger de ledo stor harm,
När getpigan fick sofva på Konungens arm.

Stolts Gundela, liten Vallkulla.

Efter en Tradition i Östergötland, meddelad ur Herr *D. Wallmans* Samlingar, och jemförd med ett fragment från Vestergötland.

Konungen ståndar i högan lofts bur:
"Hvem är det, som blås i min förgyllda lur"?
Så stolt var den Gundela.
Ungersven och vi, vi vinna henne aldrig.

Det är väl ingen lur, fast Eder tyckes så;
Det är en vallkulla, klädd i vallmaret grå.
Så stolt var den Gundela.
Ungersven och vi, vi vinna henne aldrig.

Konungen talte till småsvenner två:
"J beden liten vallkulla inför mig gå."
Så stolt var den Gundela.
Ungersven och vi, vi vinna henne aldrig.

"Och inte kan jag inför Konungen gå;
"Jag är inte klädd i annat än vallmaret grå."
Så stolt var den Gundela.
Ungersven och vi, vi vinna henne aldrig.

Och Gundela sig oppför trapporna sprang,
Och röda gullspännet på marmorsten klang.
Så stolt var den Gundela.
Ungersven och vi, vi vinna henne aldrig.

Och Gundela sig inför Konungen steg,
Och Konungen henne med milda ögon neg.
Så stolt var den Gundela.
Ungersven och vi, vi vinna henne aldrig.

Stolts Gundela, Stolts Gundela, du lek en lek) för mig!*
Ett stenhus uti staden, det vill jag gifva dig.
Så stolt var den Gundela.
Ungersven och vi, vi vinna henne aldrig.

"Ett stenhus uti staden, det kan jag väl få,
"Men än mig lyster ej på min gullharpa slå."
Så stolt var den Gundela.
Ungersven och vi, vi vinna henne aldrig.

Åh. kära du stolts Gundela, du lek en lek för mig!
Silfver och gullpenningar det vill jag gifva dig.
Så stolt var den Gundela.
Ungersven och vi, vi vinna henne aldrig.

"Silfver och gullpenningar, det passar jag ej på,
"Men intet lyster mig, på min gullharpa slå."
Så stolt var den Gundela.
Ungersven och vi, vi vinna henne aldrig.

Kära du stolts Gundela, du lek en lek för mig,
Den yppersta af mina Herrar, den vill jag gifva dig.
Så stolt var den Gundela.
Ungersven och vi, vi vinna henne aldrig.

"Den yppersta af edra Herrar, den passar jag ej på.
"Men än mig lyster ej på min gullharpa slå."
Så stolt var den Gundela.
Ungersven och vi, vi vinna henne aldrig.

Kära du stolts Gundela, du lek en lek för mig!
Prinsen, min Broder, den vill jag gifva dig.
Så stolt var den Gundela.
Ungersven och vi, vi vinna henne aldrig.

"*Prinsen, eder Broder, den passar jag ej på;*
"*Men än mig lyster ej på min gullharpa slå.*"
Så stolt var den Gundela.
Ungersven och vi, vi vinna henne aldrig.

Åh, kära du stolts Gundela, du lek en lek för mig!
Halfva mitt rike, det gifver jag dig.
Så stolt var den Gundela.
Ungersven och vi, vi vinna henne aldrig.

"*Halfva ditt rike, det passar jag ej på;*
"*Men än mig lyster ej på min gullharpa slå.*"
Så stolt var den Gundela.
Ungersven och vi, vi vinna henne aldrig.

Och kära du stolts Gundela, du lek en lek för mig!
Sjelfva unga Konungen, den vill jag gifva dig.
Så stolt var den Gundela.
Ungersven och vi, vi vinna henne aldrig.

"*Och är det så, jag unga Konungen kan få;*
"*Se, då lyster mig på min gullharpa slå.*"
Så stolt var den Gundela.
Ungersven och vi, vi vinna henne aldrig.

Första slaget hon på gullharpan slog;
Konungens hjerta, det lekte och det log.
Så stolt var den Gundela.
Ungersven och vi, vi vinna henne aldrig.

Andra slaget hon på gullharpan lät,
Konungens hjerta var nära det gret.
Så stolt var den Gundela.
Ungersven och vi, vi vinna henne aldrig.

Tredje slaget, som på gullharpan klang;
För henne dansade alla Konungens hofmän.
Så stolt var den Gundela.
Ungersven och vi, vi vinna henne aldrig.

Fjerde slaget, hon på gullharpan månd slå,
För henne så dansade båd' stickor och strå.
Så stolt var den Gundela.
Ungersven och vi, vi vinna henne aldrig.

Konungen tog Gundela allt uti sin famn,
Gaf henne gullkrona och Drottninganamn.
Så stolt var den Gundela.
Ungersven och vi, vi vinna henne aldrig.

"Och rest hafver jag öfver vatten och land,
För det jag skulle vinna Islands Konung till min man.
Så stolt var den Gundela.
Ungersven och vi, vi vinna henne aldrig.

*) *Leka en lek*, sjunga en sång, se *Ihr. Gl. Sv. II.* pag. 56. Betyder äfven att på en gång sjunga och med mimisk dans utföra sångens innehåll, hvilket i forntiden var brukeligt, (se, bland oräkneliga andra ställen, hos *Nyerup* Visan om *Haagens Dands og Qvad* IV. 100) och ännu är brukligt vid ungdomens lekar på Landsbygden; hvarom utförligare, då vi få tillfälle att lemna våra Samlingar och anteckningar öfver detta ämne i Allmänhetens händer.

75.

Inga liten Qvarnpiga.

Med melodi, upptecknad efter en Tradition i Nerike.

Konungen han vaknade, i högan loft låg: :/:
"Hvem är det, som på min gullharpa slår"?
In inunder Ekelund så grönan.

Ingen är det, som på gullharpa slår, :/:
Det är Inga lilla i qvarnen hon mal.
In inunder Ekelund så grönan.

Konungen han talte till småsvenner så: :/:
"J bedjen Inga lilla inför mig gå".
In inunder Ekelund så grönan.

"Huru skall jag kunna inför Konungen gå? :/:
"Jag är ju bara klädder i vallmaret grå".
In inunder Ekelund så grönan.

Inga lilla in genom dörren steg, :/:
Och Konungen henne med blida ögon neg.
In inunder Ekelund så grönan.

"Inga lilla, Inga lill', qväd Visan för mig;
"En silfverstickad kjortel den vill jag gifva dig".
In inunder Ekelund så grönan.

En silfverstickad kjortel det passar jag ej på; :/.
Men nog så kan jag qväda visan ändå.
In inunder Ekelund så grönan.

"Inga lilla, Inga lill', qväd visan för mig! :/:
"Ett skepp i Kungafloden det vill jag gifva dig".
In inunder Ekelund så grönan.

Ett skepp i Kungafloden det passar jag ej på; :/:
Men nog så kan jag qväda visan ändå.
In inunder Ekelund så grönan.

"Inga lilla, Inga lill', qväd visan för mig, :/:
"Mitt halfva Kungarike det vill jag gifva dig.
In inunder Ekelund så grönan.

Ditt halfva Kungarike det passar jag ej på; :/:
Men nog så kan jag qväda visan ändå.
In inunder Ekelund så grönan.

"Inga lilla, Inga lill', qväd visan för mig! :/:
"Mit eget unga lif det vill jag gifva dig."
In inunder Ekelund så grönan.

Ditt eget unga lif det passar jag ej på; :/:
Men nog kan jag qväda visan ändå.
In inunder Ekelund så grönan.

Hon qvädde en och hon qvädde två, :/:
Då började liken utur grafvarna uppstå.
In inunder Ekelund så grönan

Hon qvädde tre och hon qvädde fem, :/:
Då dansade Konungens alla Hofmän.
In inunder Ekelund så grönan.

Hon qvädde fem och hon qvädde sju, :/:
Då dansade Konungen med sin unga Brud.
In inunder Ekelund så grönan.

Inga lilla satte sig på rödan gullstol, : :
Och Konungen sjelf satte guldkronan på.
In inunder Ekelund så grönan.

Inga Lilla.

Upptecknad i Östergötland, och meddelad ur Herr D. *Wallmans* Samlingar.

Inga lilla stândar i qvarnen och mal,
Och bättre hon sjunger än Näktergal.
Mânde jag få sofva hos dig Inga liten och väna!

Och Konungen talte till småsvenna så:
"Och hvem är väl det som på gullharpan slår?
Mânde jag få sofva hos dig Inga liten och väna!

Och ingen är det, som på gullharpan slår,
Men Inga lill' står i qvarnen och mal,
Mânde jag få sofva hos dig Inga liten och väna!

"Och hör du, min småsven, hvad jag dig säga må:
"Du bed nu Inga liten för mig ingå".
Mânde jag få sofva hos dig Inga liten och väna!

Och inte kan jag inför Konungen gå,
Jag är väl inte klädder ann' i vallmaret grå.
Mânde jag få sofva hos dig Inga liten och väna!

"Och draga hvad klädning, du draga vill;
"Men mig skall du följa för Konungen in".
Mânde jag få sofva hos dig Inga liten och väna!

Och Inga lilla in genom dörren hon steg,
Och Konungen henne med ögonen neg.
Månde jag få sofva hos dig Inga liten och väna!

"Och Inga lilla, Inga lill', du sjunger för mej!
"Det bästa stenhus i min stad det vill jag gifva dej.
Månde jag få sofva hos dig Inga liten och väna!

Och inte har jag sjungit eller väjet) deruppå;*
Det bästa stenhus i er stad det kan jag väl få.
Månde jag få sofva hos dig Inga liten och väna!

"Och Inga lilla, Inga lilla, sjung för mej!
"Det bästa skepp i floden går, det vill jag gifva dej."
Månde jag få sofva hos dig Inga liten och väna!

Och inte har jag sjungit eller väjet deruppå,
Det bästa skepp i floden går, det kan jag väl få.
Månde jag få sofva hos dig Inga liten och väna!

"Och Inga lilla, Inga lilla, sjung för mej!
"Den bästa gångarn i mitt stall den vill jag gifva dej."
Månde jag få sofva hos dig Inga liten och väna!

Och inte har jag sjungit eller väjet deruppå;
Den bästa gångarn i ert stall den kan jag väl få.
Månde jag få sofva hos dig Inga liten och väna!

"Och Inga lilla, Inga lilla, sjung för mej!
"Den röda gullsadeln vill jag gifva dej."
Månde jag få sofva hos dig Inga liten och väna!

Och inte har jag sjungit eller väjet deruppå;
Den röda gullsadeln kan jag väl få.
Månde jag få sofva hos dig Inga liten och väna!

"Och *Inga lilla, Inga lilla, sjung för mej!*
"*En utaf mina tjenare vill jag gifva dej.*"
"*Månde jag få sofva hos dig Inga liten och väna!*

Och inte har jag sjungit eller väjet deruppå,
Den bästa tjenaren som ni har, den kan jag väl få.
Månde jag få sofva hos dig Inga liten och väna!

"*Och Inga lilla, Inga lilla, sjung för mej!*
"*Och sjelf är jag Konung, mig gifver jag dej.*
Månde jag få sofva hos dig Inga liten och väna!

Och Inga lilla, hon begynte uppå;
För henne dansa' stickor, för henne dansa' strå.
Månde jag få sofva hos dig Inga liten och väna!

Och Inga lill' sjöng fyra, hon sjunger väl fem:
För henne dansar Kungen och alla hans män.
Månde jag få sofva hos dig Inga liten och väna!

Och Kungen tog Inga lilla, satte på sitt knä,
Så gaf han henne gullring och fäste henne med.
Månde jag få sofva hos dig Inga liten och väna!

Och Kungen tog Inga lilla, lade på sin arm;
Gaf henne gullkronan och Drottninganamn.
Månde jag få sofva hos dig Inga liten och väna!

---

*) *Väja*, akta på, vårda: provinseord — Se *Ihr. Dial. Lexic.*

Stolts Elin.

Efter Traditioner från Småland och Norrland. Af melodierna synes blott den Norrländska bära spår af ålderdom.

Och Konungen vakna', i högan loft låg:
Herren min —
"Och hvem är det, som på min gullharpa slår?"
Om sommaren, när alla små foglar de sjunga väl.

Det är ingen som på er gullharpa slår;
Herren min —
Det är liten Elin, som sjunger så bålt.
Om sommaren, när alla små foglar de sjunga väl.

Och Konungen kalla' de småsvenner två:
Herren min —
"J bedjen stolts Elin inför mig gå".
Om sommaren, när alla små foglar de sjunga väl.

"Och huru skall jag inför konungen gå;
Herren min —
"Jag är inte klädd ann' i vallmaret grå".
Om sommaren, när alla små foglar de sjunga väl.

Stolts Elin hon gångar till högan brostrand:
Herren min —
Der tvättar hon sig så hvit som en svan.
Om sommaren, när alla små foglar de sjunga väl.

Så drager hon på den klädningen blå,
Herren min —
Med perlor och gull i hvar eviga trå.
Om sommaren, när alla små foglar de sjunga väl.

Så drager hon handskar på händerna små:
  Herren min —
"Och nu lyster mig inför Konungen gå."
  Om sommaren, när alla små foglar de sjunga väl.

"Och hör du, stolts Elin, qväd visan för mig!
  Herren min —
"Och yngsta min Broder, den gifver jag dig".
  Om sommaren, när alla små foglar de sjunga väl.

Och yngsta din Broder den kan jag väl få;
  Herren min —
Men inte jag sjunger min visa ändå.
  Om sommaren, när alla små foglar de sjunga väl.

"Och hör du, stolts Elin, qväd en visa för mig!
  Herren min —
"Och halfva mitt rike det gifver jag dig".
  Om sommaren, när alla små foglar de sjunga väl.

Och halfva ditt rike det kan jag väl få;
  Herren min —
Men inte jag sjunger min visa ändå.
  Om sommaren, när alla små foglar de sjunga väl.

"Och hör du, stolts Elin, qväd visan för mig;
  Herren min —
"Min tro och min ära dem gifver jag dig".
  Om sommaren, när alla små foglar de sjunga väl.

Och hon sang för fyra och hon sang för fem;
  Herren min —
Hon sjunger så att aldrig nå'n sang så än.
  Om sommaren, när alla små foglar de sjunga väl.

Och det var stor glädje, och det var stort larm,
Herren min —
När Konungen sof på stolts Elins arm.
Om sommaren, när alla små foglar de sjunga väl.

Och det var stor glädje och det var stort gny,
Herren min —
När Konungen for med stolts Elin ur by.
Om sommaren, när alla små foglar de sjunga väl.

Den Norrländska Traditionen skiljer sig obetydligt från denna, utom i första strofen, hvilken äfven under Musiken anföres. Melodien upptages i bilagorna, såsom äldre än den Småländska, och troligen den ursprungliga till båda dessa förändringar.

Lill' Karin stod i buren och mol,
Herren min! —
Hon sjunger fägre än göken gol.
Sommar och äng,
Och alla små foglar de sjunga väl.

76.

Vedergällningen.

Traditionen med melodi är tagen efter uppteckningar i Vestergötland och Vermland.

"Om alla berg och dalar de voro utaf gull,
"Allt vatten vore vändt uti vin;
"Alltsammans ville jag våga för din skull,
"Du som är allrakärasten min."

Är det då sant du säger för mig,
Du vill bli allrakärasten min;
Du följer mig hem på min kära Faders gård,
Och bedes med äran om mig.

"Jag var hos din kära Fader i går;
"Din Fader han svara' mig nej:
"Sköna Jungfrun tager nu rådet af sig sjelf,
"Och följer utaf landet med mej.

Och skulle jag taga rådet af mig sjelf,
Och följa utaf landet med dej;
Och när som vi komma på främmande ort,
Så visserligen sviker du mej.

"Jag svek inte Christus, på korset stod,
"Och mindre så skall jag svika dig" —
Men när som de kommo på främmande ort,
En annan Mö der fäster han sig.

Och ungersven tog upp det snöhvita linn',
Slog Jungfrun på blekblommand' kind:
"Och aldrig skall du följa en riddare af land,
"Förr'n han gifvit troheten sin".

Ja, om jag upplefde den dagen,
Jag öfvervinner all min harm;
Så väl lefver jag den dagen,
Jag ser dig både usel och arm.

Ja, om jag den dagen lefva får,
Jag öfvervinner sorgen min;
Väl ser jag dig komma uppå min faders gård,
Och vara både lamer och blind.

"Och väl lefver du den dagen,
"Du öfvervinner all din harm;
"Men aldrig lefver du den dagen,
"Du sor mig både usel och arm.

"Och huru skall jag komma uppå din Faders gård,
"Du ser mig både lamer och blind?
"Jag hafver ju sadel af rödaste guld,
"Och betsel af hvitaste sölf.

Och när det var lidit sju dar och sju år,
Gud hörde den Jungfruens bön;
Så kom det en tiggare på hennes gård,
Han beder om en liten bit bröd.

"Stånder upp, stånder upp, mina söner två,
"J släppen eder Fader in;
"Jag minnes väl den dagen ändå,
"Han var allrakärasten min."

"Stånder upp, stånder upp, mina söner två,
"J gifven eder Fader bröd;
"Jag minnes väl den dagen ändå,
"Han red i gullsadelen röd."

Och Jungfrun tog upp sitt armhvita linn', *)
Slog honom på blekblommand' kind:
"Och aldrig skall du följa en riddare af land,
"Förr'n han svurit troheten sin."

*) *Armhvita linn'*, i stället för *det hvita armelinn'*, hvit näsduk; förekommer ofta med denna omflyttning i Sagor och Folkvisor.

77.

Herr Apelbrand och Lena lilla.

Denna förekommer äfven hos *Nyerup*, III. 225 och 336, och anses, i dess anm. till den sednare, vara sammansatt af reminiscenser från andra Folksånger, hvilket blott kan sägas om några strofer midt uti sången, och det har den gemensamt med många andra Folksånger; men början och upplösningen göra denna visserligen till en sjelfständig Folksång. Traditionen är upptecknad i Upland och sjunges äfven i Östergötland, men under annan melodi och vid slutet förblandad med *Grimborgs* visa N:o 4 i I. Del. af denna Samling.

Hertig Apelbrand rider på Lena lillas gård,
Vore jag sjelf ung som en lilja! —
Lena lilla ute för honom månde stå.
Nog minnes du det, Jungfru Lena.

Och hör du, lilla Lena, hvad jag dig säga må:
Vore jag sjelf ung som en lilja; —
Dig vill' jag lofva min ära och min tro.
Nog minnes du det, Jungfru Lena.

"Din ära och din tro, jag passar inte på,
Vore jag sjelf ung som en lilja! —
"Dem aktar jag som dammet under mina skor.
Nog minnes du det, Jungfru Lena.

Hertig

Hertig Apelbrand han svängde sin gångare grå,
Vore jag sjelf ung som en lilja! —
Så vred rider han ifrån Lena lillas gård.
Nog mins du det, Jungfru Lena.

Och Lena satt hemma i åren sju:
Vore jag sjelf ung som en lilja! —
"Och månne Herr Apelbrand är vreder ännu?
Nog minnes du det, Jungfru Lena.

Så hände det sig en Söndags morgon,
Vore jag sjelf ung som en lilja! —
Lena lilla skulle sig till kyrkan gånga.
Nog minnes du det, Jungfru Lena.

Och när som hon kom i rosendelund,
Vore jag sjelf ung som en lilja! —
Der mötte hon Herr Apelbrands snöhvita hund:
Nog minnes du det, Jungfru Lena.

"Så mycket jag ser af Herr Apelbrands hund,
Vore jag sjelf ung som en lilja! —
"Att Apelbrand månd' hvila i rosendelund.
Nog minnes du det, Jungfru Lena.

Och när som hon kom litet längre fram,
Vore jag sjelf ung som en lilja! —
Der möter henne sjelfver Herr Apelbrand.
Nog minnes du det, Jungfru Lena.

Och hör du, liten Lena, hvad jag dig säga må:
Vore jag sjelf ung som en lilja! —
Vill du lofva mig din ära och din tro?
Nog minnes du det, Jungfru Lena.

"Jag passar inte på din ära och din tro;
Vore jag sjelf ung som en lilja! —
"Jag aktar dem ej mer än dam under sko."
Nog minnes du det, Jungfru Lena.

Så tog han liten Lena i fagergulan lock,
Vore jag sjelf ung som en lilja! —
Så binder han henne vid sadelknapp.
Nog minnes du det, Jungfru Lena.

Hertig Apelbrand red, liten Lena hon lopp,
Vore jag sjelf ung som en lilja! —
Så illa hon stötte sin fagra kropp.
Nog minnes du det, Jungfru Lena.

Inte var det en så liten en sten,
Vore jag sjelf ung som en lilja! —
Han tog ju ett stycke ur Lena lillas ben.
Nog minnes du det, Jungfru Lena.

"Och kära Herr Apelbrand, du låt mig litet töfva,
Vore jag sjelf ung som en lilja! —
"Till dess att jag får mitt Testamente göra.
Nog minnes du det, Jungfru Lena.

"Min Moder gifver jag min silkessydda särk,
Vore jag sjelf ung som en lilja! —
"Hon lider för mig stor smärta och värk.
Nog minnes du det, Jungfru Lena.

"Min Fader gifver jag min gångare grå,
Vore jag sjelf ung som en lilja! —
"Den skall han rida i sorgställe på.
Nog minnes du det, Jungfru Lena.

"Och gullskrinen hafver jag fagra två,
Vore jag sjelf ung som en lilja! —
"Och dem vill jag gifva mina Systrar små."
Nog minnes du det, Jungfru Lena.

De orden de voro ej förr sagda fram,
Vore jag sjelf ung som en lilja! —
Så sände hon sin själ uti Himmelens famn.
Nog minnes du det, Jungfru Lena.

Oftast får man, i stället för den här anförda slutstrofen, höra följande:

Apelbrand drog så vred ut sitt svärd,
Så hugger han liten Lena ihjel.

En af *D. Wallman* meddelad uppteckning från Östergötland begynnes sålunda:

Herr Apelbrand han rider på Lena lillas gård;
Vore jag så ung, som en lilja! —
Och ute för honom Lena lilla står.
Så vinna vi den Jungfru Helena.

78.

Jungfrun i blå skogen.

Detta vackra fragment af en åldrig Nordisk sång erinrar om Pyrami och Thisbe's rörande händelser, och är med melodi uppteckuad i skogstrakten af Norra Vestergötland.

Jungfrun hon skulle sig åt vakerstugan gå,
Linden darrar uti lunden —
Så tog hon den vägen åt skogen den blå.
Ty hon var i vildskoga vånda.

Och när som hon kom till skogen den blå,
Linden darrar uti lunden —
Då mötte der henne Ulfven den grå.
Ty hon var i vildskoga vånda.

"Och kära du Ulfver, du bit inte mig,
Linden darrar uti lunden —
"Min silkessydda särk den vill jag gifva dig."
Ty hon var i vildskoga vånda.

Din silkessydda särk jag passar inte på;
Linden darrar uti lunden —
Ditt unga lif och blod det måste nu gå.
Ty hon var i vildskoga vånda,

"Kära du Ulfver, du bit inte mig,
Linden darrar uti lunden —
"Mina silfverspända skor dem vill jag gifva dig."
Ty hon var i vildskoga vånda.

Dina silfverspända skor jag passar inte på,
Linden darrar uti lunden —
Ditt unga lif och blod det måste nu gå.
Ty hon var i vildskoga vånda.

"Och kära du Ulfver, du bit inte mig;
Linden darrar uti lunden —
"Min röda gullkrona, den vill jag gifva dig."
Ty hon var i vildskoga vånda.

Din röda gullkrona jag passar inte på,
Linden darrar uti lunden —
Ditt unga lif och blod det måste nu gå.
Ty hon var i vildskoga vånda.

Och Jungfrun hon steg sig så högt upp i ek,
Linden darrar uti lunden —
Och Ulfven han gick på backen och skrek.
Ty hon var i vildskoga vånda.

Och Ulfven han gräfde den eken till rot,
Linden darrar uti lunden —
Och Jungfrun gaf till ett hiskeligt rop.
Ty hon var i vildskoga vånda.

Och ungersven sadlar sin gångare röd,
Linden darrar uti lunden —
Han red litet fortare än fogeln han flög.
Ty hon var i vildskoga vånda.

Och när som han kom till platsen fram,
Linden darrar uti lunden —
Så var der inte mer än en blodiger arm.
Ty hon var i vildskoga vånda.

"Gud trösta, Gud bättra mig ungersven,
Linden darrar uti lunden —
"Min Jungfru är borta, min häst är förränd.
Ty hon var i vildskoga vånda.

79.

De sju Gullbergen.

Denna Folksångs rythm och melodi, som ursprungligen synas hafva tillhört *Herr Hillebrand*, N:o 2 i första Delen af denna samling, hafva varit mycket älskade af allmogen, och derföre ofta blifvit använda i sednare Folksånger. Denna Tradition är upptecknad i Upland.

Hertig Hillebrand han rider på rika grefvens gård,
Uti lunden —
Och rika Grefvens Dotter för honom ute står.
Den jag hafver tingat i min ungdom.

"Och hör du, sköna Jungfru, hvad jag säger dig:
Uti lunden —
"Har du lust att följa utaf landet med mig?
Den jag hafver tingat i min ungdom.

Hur' skall jag kunna följa af landet med dig?
Uti lunden —
Här äro så många som akta uppå mig.
Den jag hafver tingat i min ungdom.

På mig aktar Fader, på mig aktar Mor,
Uti lunden —
På mig aktar Syster, på mig aktar Bror.
Den jag hafver tingat i min ungdom.

På mig aktar ock en fager ungersven;
Uti lunden —
Det mesta jag rädes, så rädes jag för den.
Den jag hafver tingat i min ungdom.

"Och inte rädes jag för din Fader eller Mor,
Uti lunden —
"Och inte för din Syster, och inte för din Bror.
Den jag hafver tingat i min ungdom.

"Och inte rädes jag för någon ungersven,
Uti lunden —
"Det minsta jag rädes, så är det för den.
Den jag hafver tingat i min ungdom.

"Och hör du, min Jungfru, hvad jag lofvar dig:
Uti lunden —
"De gullbergen sju dem vill jag gifva dig.
Den jag hafver tingat i min ungdom.

Min Fader var en Konung öfver sju Kungaland.
Uti lunden —
Han svor de orden sann', han aldrig gullberg fann".
Den jag hafver tingat i min ungdom.

Och Hillebrand han gjorde sin gångare spak,
Uti lunden —
Så lyfter han Jungfrun på gångarens bak.
Den jag hafver tingat i min ungdom.

Så rider han sig till sjöastrand,'
  Uti lunden —
Der båtar och skepp de lägga i land.
  Den jag hafver tingat i min ungdom.

Och gångaren lade sig i sundet och sam,
  Uti lunden —
Väl hundrade mil, till närmaste land.
  Den jag hafver tingat i min ungdom.

Och gångaren sam upp allt på en klippesten,
  Uti lunden —
Allt medan han hvilar sina trötta ben.
  Den jag hafver tingat i min ungdom.

Så lade han sig i sundet och sam,
  Uti lunden —
Och stanna' inte förr än i Hertigens land.
  Den jag hafver tingat i min ungdom.

Och gångaren stiger på stranden opp,
  Uti lunden —
Och skakade vattnet allt utaf sin kropp.
  Den jag hafver tingat i min ungdom.

"Och gångare god, du stilla litet stå,
  Uti lunden —
"Medan Jungfrun vrider vattnet ur sina kläder små.
  Den jag hafver tingat i min ungdom.

Ungersven gjorde sin gångare spak,
 Uti lunden —
Så lyftar han Jungfrun på gångarens bak.
 Den jag hafver tingat i min ungdom.

Och när som de kommo högt upp uti skog,
 Uti lunden —
De sågo sju gullberg glimma mot sol.
 Den jag hafver tingat i min ungdom.

"Och hvad jag har lofvat, jag dig hålla må:
 Uti lunden —
"Här äro de gullberg jag lofvade i går."
 Den jag hafver tingat i min ungdom.

"Men hör du, sköna Jungfru, hvad mer jag säger dig:
 Uti lunden —
"Här är en annan Jungfru, jag fäst hafver mig."
 Den jag hafver tingat i min ungdom.

Med henne må du lefva, med henne må du dö;
 Uti lunden —
Om jag blott får blifva din ringsta tjenstemö.
 Den jag hafver tingat i min ungdom,

"Och kära min Jungfru, du sörj inte så;
 Uti lunden —
"Och dig skola tjena tolf Tärnor de små."
 Den jag hafver tingat i min ungdom.

"Två skola duka och tjena vid ditt bord,
Uti lunden —
"Och två skola bära dig fram förgylland' stol.
Den jag hafver tingat i min ungdom.

"Två skola bädda dig upp din silkesäng,
Uti lunden —
"Och två sku' dig tjena som liten smådräng.
Den jag hafver tingat i min ungdom.

"Två skola bära dina nycklar på band,
Uti lunden —
"Och två sku dig följa både af och an. *)
Den jag hafver tingat i min ungdom.

Och ungersven rider hem på sin gård,
Uti lunden —
Der lyfter han Jungfrun af gångaren grå.
Den jag hafver tingat i min ungdom.

Så satte han henne allt uppå sitt knä,
Uti lunden —
Gaf henne gullringar och fäste henne med.
Den jag hafver tingat i min ungdom.

Och ungersven tog Jungfrun allt uti sin famn,
Uti lunden —
Gaf henne gullkrona och Drottninga namn.
Den jag hafver tingat i min ungdom.

*) Denna hedersbevisning kan jemföras med Konung Olof Haraldsons ståteliga mottagning af sin Moder Asta: *Sturlesons K. Olof den heliges* Saga. XXX. Cap.

80.

Herr Redebold.

(*P. Syv.* IV. 28. *Grimm.* 74. *Nyerup* III. 327. *Scott.* I. 218. *och på Isländska i Magnaeana.* N:o 147 8:vo) Är i södra Sverge den mest allmänna bland de många Traditioner, som med förändrade namn, af denna folksång förekomma. Ofta hafva nordens gamla sånger sednare blifvit localiserade på ett eller flera ställen: så har Romansen om Magnus och Elfqvinnan blifvit lämpad till händelsen med Hertig Magnus, Gustaf den I:s son: Visan om Spåqvinnan, till Drottning Dagmars död i Danmark och äfven till K. Eriks i Sverige: och denna till en händelse i Scottland uti The Douglas Tragedy; Men man har i den Scottska Traditionen förlorat den vigtiga katastrofen *dödnämningen*, hvarpå det hela i denna Romans hvilar.

Herr Redebold han rider på Konungens gård,
Uti löndom —
Och der tjente han uti åtta år.
Den sorgen var mig timad i min ungdom.

Och der tjente han i årena sex,
Uti löndom —
Till dess han fick gullsadel och god häst.
Den sorgen var mig timad i min ungdom.

Och der tjente han uti årena sju,
Uti löndom —
Så lockade han Gulleborg så vänan en brud
Den sorgen var mig timad i min ungdom.

"Och hör du, sköna Gulleborg, hvad jag säger dig:
Uti löndom —
"Och vill du nu resa utaf landet med mig?
Den sorgen var mig timad i min ungdom.

Väl ville jag resa utaf landet med dig,
Uti löndom —
Men de är' så många, som akta uppå mig.
Den sorgen var mig timad i min ungdom.

På mig aktar Fader, på mig aktar Mor;
Uti löndom —
På mig aktar Syster, på mig aktar Bror.
Den sorgen var mig timad i min ungdom.

På mig aktar ock min unga Fästeman,
Uti löndom —
Det mesta jag rädes så är det för den.
Den sorgen var mig timad i min ungdom.

Herr Redebold tog Gulleborg på sadelknapp;
Uti löndom —
Så redo de bort i fullt godt mak.
Den sorgen var mig timad i min ungdom.

Och när som de kommo i rosendelund,
Uti löndom —
Der lyster Herr Redebold hvila sig en stund.
Den sorgen var mig timad i min ungdom.

Der breder han ut sin kappa så blå ;
Uti löndom —
"Och lyster stolt Gulleborg att hvila häruppå ?
Den sorgen var mig timad i min ungdom.

Han lade sitt hufvud i Gulleborgs knä ;
Uti löndom —
Han sof en blund, han sof icke väl.
Den sorgen var mig timad i min ungdom.

"Och Redebold, du sof ej så länge !
Uti löndom —
"Jag hör min faders häst uti blomsteränge.
Den sorgen var mig timad i min ungdom.

"Jag hörer min Faders förgyllande lur,
Uti löndom —
"Som inte varit ute se'n min Moder stod brud."
Den sorgen var mig timad i min ungdom.

Och Redebold tog Gulleborg uti sin famn :
Uti löndom —
"I dag skall du inte nämna mitt namn !"
Den sorgen var mig timad i min ungdom.

Och Redebold han svänger sin gångare omkring ;
Uti löndom —
Och alla Kungens kämpar han fäller i en ring :
Den sorgen var mig timad i min ungdom.

Och Redebold svänger sin gångare omkring,
Uti löndom —
Han fäller sielfva Konungen under en lind.
Den sorgen var mig timad i min ungdom.

"Och Redebold, och Redebold, du stilla ditt svärd;
Uti löndom —
"En annan död hade min Fader varit värd."
Den sorgen var mig timad i min ungdom.

Och det var en af Konungens svenner små,
Uti löndom —
Han högg Herr Redebold ett dödeligt sår.
Den sorgen var mig timad i min ungdom.

"Och vill du nu följa din Faders svenner hem,
Uti löndom —
"Ell' vill du följa än din sårade ungersven?
Den sorgen var mig timad i min ungdom.

Och inte vill jag följa min Faders svenner hem;
Uti löndom —
Men väl vill jag följa min sårade ungersven.
Den sorgen var mig timad i min ungdom.

Och Redebold tog Gulleborg på sadeleknapp,
Uti löndom —
Så redo de bort i fullt godt mak.
Den sorgen var mig timad i min ungdom.

Så redo de öfver den mörka långa skog,
 Uti löndom —
Han talte ej med Gulleborg det ringaste ord.
 Den sorgen var mig timad i min'ungdom.

"Och hör du, Herr Redebold, hvi rider du så tyst?
 Uti löndom —
"Du plär ju alltid gifva i sorgen någon tröst!
 Den sorgen var mig timad i min ungdom.

Jag må väl vara tyster och fälla af mitt mod;
 Uti löndom —
Så stridelig månd flyta af mig mitt hjerteblod.
 Den sorgen var mig timad i min ungdom.

Herr Redebold han rider uppå sin Moders gård,
 Uti löndom —
Och ute för honom hans Moder mände stå,
 Den sorgen var mig timad i min ungdom.

"Och hör du, Herr Redebold, unga sonen min,
 Uti löndom —
"Hvi är din unga brud så bleker under kind?
 Den sorgen var mig timad i min ungdom.

Hon må nu väl vara bleker under kind;
 Uti löndom —
För hon har sett sin Fader falla under lind.
 Den sorgen var mig timad i min ungdom.
Och

Och, kära min Moder, J bädda upp min säng!
  Uti löndom —
Och, kära min Syster, du hjelp mig i den!
  Den sorgen var mig timad i min ungdom.

Och Redebold var död, förr'n hanen han gol;
  Uti löndom —
Och Gulleborg hon dog, innan upprunnen sol.
  Den sorgen var mig timad i min ungdom.

Kung Vallemo.

Denna Tradition sjunges i Upland och anföres såsom den fullständigaste vi ege utaf denna gamla Folksång. Vallemo är i Sagor och Folksånger den vanliga förändringen af Valdemar.

Kung Vallemo han sadlar sin gångare grå,
  Uti löndom —
Så sent rider han på sköna Jungfruns gård.
  Förty det var så lofvadt i vår ungdom.

Hören J, Kung Vallemo, hvad jag säga må,
  Uti löndom —
Hvi kommen J så sent allt uppå min gård?
  Förty det var så lofvadt i vår ungdom.

"Hvad skall jag icke rida både bittid och sent,
"När du ej håller lofven, som du har lofvat mig?

Väl vill jag hålla lofven, som jag har lofvat Er,
Vore det icke så många som akta uppå mig.

På mig aktar Fader, på mig aktar Mor,
På mig aktar Syster, på mig aktar Bror.

På mig aktar ock min lilla goda vän,
Det mesta jag rädes, så rädes jag för den.

"Inte räd's jag för din Fader, inte räds jag för din Mor,
"Och inte för din Syster, och inte för din Bror.

"Inte räds jag för din lilla goda vän,
"Det minsta jag räds, så räds jag för den,"

Han satte på henne sitt förgyllande svärd,
Det plägar icke vara skön' Jungfruers färd.

Han klädde på henne sin kappa så blå:
"Och nu skall du rida och jag skall gå.

Se'n lyfte han Jungfrun på gångaren grå,
Så sent redo de ifrån Jungfruens gård.

Och när som de kommo midt uppå skog,
Der mötte de Jungfruens kära Far och Mor.

Godag, och godag, min ungersven!
Hvar hafven J tagit Er lilla smådräng?

"Jag tog honom från sin Moder i går,
"Deröfver fäller hon så mången modig tår.

Adjö och farväl, min kära ungersven,
J faren icke illa med Er lilla smådräng!

När som de kommo lite längre ännu,
Der mötte de Jungfruns Bröder sju.

Godag, och godag, min kära ungersven!
Hvar hafven J tagit Er lilla smådräng?

"Jag tog honom från sin Moder i går,
"Deröfver fäller hon så mången modig tår.

Adjö och farväl, min kära ungersven!
J faren icke illa med Er lilla smådräng!

Och när som de kommo uti blomsteräng,
Der mötte de Jungfruns lilla goda vän.

Godag, och godag, min kära ungersven!
Hvar hafven J tagit Er lilla smådräng?

"Jag tog honom från sin Moder i går,
"Deröfver fäller hon så mången modig tår.

Väl känner jag den rosenröda kind;
Men inte känner jag det harneska skind,

Vore det ej för det skarlakan röd,
Visst sade jag, det vore min lilla fästemö.

Vore det icke för den kappa så blå,
Visst sade jag, det vore min fästemö ändå.

Adjö och farväl, min kära ungersven,
J faren icke illa med Er lilla smådräng!

De redo, de redo, allt genom en by,
De väckte inga hundar, de gjorde intet gny.

De redo, de redo igenom en stad,
De väckte, inga väcktare som upp i tornen va'.

Men som de kommo i rosendelund,
Det lyste Konung Vallemo att hvila en stund.

Kung Vallemo han breder ut kappan blå,
Så lyfte han skön' Jungfrun så vackert deruppå.

Kung Vallemo han somnar i Jungfruns sköt,
Han somnade der uti sömn så söt.

Kung Vallemo, Kung Vallemo, J sof nu ej så länge;
Jag hörer min Faders hästar i grön änge.

Jag hörer min faders förgyllande lur ,
Som ingen har blåst i, se'n min Mor var Brud.

Jag hör min Faders hästar gå ,
Som ej var't ur stallet på femton år.

"Och hörer du din Faders hästar gny ,
"Så heter jag Kung Vallemo och lär för dem ej fly.

Kung Vallemo tar Jungfrun uti sin famn :
"I dag skall du inte nämna mitt namn."

Han slog , uti den första flocken ,
Hennes sju Bröder med flätade lockar.

Andra slaget som de slogo till ,
Slog han tolftusen Riddare och Jungfruns Fader med.

Kung Vallemo , Kung Vallemo! J stilla Ert svärd!
Min Fader han var väl ej denna döden värd.

Men innan hon hade det ordet väl utfört ,
Så hade Kung Vallemo ett banesår händt.

Kung Vallemo han torkar sitt blodiga svärd :
"Vore du ej min fästemö , detta vor' du värd."

"Vill du nu följa en sjuker man hem ,
"Ell' vill du vända om, och fara hem igen ?

Heldre vill jag följa en sjuker man hem ,
Än jag vill vända om, och fara hem igen.

Kung Vallemo han gjorde sin gångare spak ,
Så lyfte han Jungfrun på gångarens bak.

Så redo de öfver den tolfmila skog ,
Kung Vallemo han talte ej ett enda ord.

Hören J , Kung Vallemo, hvad jag nu säga må :
Hvi rider J så tyster , hvi hafven J fällt mod ?

"Hvad skall jag ej rida tyster, hvad skall jag ej fälla mod;
"Uti min venstra sida rinner mitt hjerteblod.

Kung Vallemo han rider sig hem på sin gård,
Hans kära Moder ute för honom står.

Hörer du Kung Vallemo hvad jag säger dig:
Hvi förer du så bleker fästemö med dig?

"Hon må väl vara bleker och icke något röd,
"Hon har sett sju Bröder och sin Fader ligga död.

"Hon må väl vara bleker, hon må väl fälla mod?
"I dag har hon trampat sin Faders hjerteblod.

"Kära min Broder, du hjelp mig ned af häst,
"Och kära min Moder, J skaffa mig Prest!

Och kära min Syster, du bädda upp min säng!
"Och aldrig så stiger jag mer upp utaf den.

"Kära min Moder, J hängen upp min hatt!
"Jag lefver inte öfver denna här natt."

Kära Kung Vallemo, du tala inte så!
Mången är sjuker, han dör väl ej ändå.

"Kära min Syster, hjelp mig uti säng!
"Kära min Bror, tag min fästemö igen!

Väl skulle jag taga din unga fästemö,
Visste jag att hon för dig bore mö.

"Och det vill jag dig säga för visst,
"Jag aldrig en gång liten Kerstin har kysst."

Om morgon bittid' då dager vardt ljus,
Då var det tre lik i Kung Vallemos hus.

Det ena var Kung Vallemo, det andra hans mö,
Uti löndom —
Det tredje var hans Moder, af sorgen blef hon död.
Förty det var så lofvadt i vår ungdom.

THE DOUGLAS TRAGEDY.

"Rise up, rise up now lord Douglas", she says,
"And put on your armour so bright;
"Let it newer be said, that a daughter of thine,
"Was maried to a lord under night."
Scott II. 218.

LORD DOUGLAS'S SORGESPEL.

"Stat upp, Herr Douglas, och hastelig'
"Drag på den blänkande skrud;
"Lät aldrig bli spordt, att en Dotter af dig
"Blef i natt en Riddares Brud.

"Stån upp, stån upp, mina söner sju,
"Dragen lysande rustningar på:
"Val akten Er yngsta Syster nu,
"För den äldsta är långt härifrå."

Han hade henne satt på en mjölk-hvit häst,
Och sig sjelf på en appelgrå:
Med sitt krokiga horn vid sidan fäst,
De redo så fort derifrå.

Lord William han öfver sin axel såg,
Hvad att spörja var denna tid:
Hennes Bröder sju han ridande såg,
Fort ned öfver rosendelid.

"Stig ned, Margaret," han sade nu,
"Och håll min häst en stund;
"Jag möta vill dina Bröder sju,
"Och din Fader, i rosendelund."

Hans häst med snöhvitan hand hon höll,
Än fällde hon ingen tår,
Till dess hennes Bröder sju de föll',
Och Fadern till striden går:

"Håll William, dit svärd", hon sade då —
"Och slå min Fader ej ner!
"Än många Fästemän kan jag få,
"Men en Fader, aldrig mer."

Och hon sin fina näsduk tar,
Den var af Hollands lin,
Band för sin Faders blodiga sår,
Som rödare voro än vin.

"Nu välj, o välj, Margaret," hon bad,
"Mig följ, eller blif hos din Far:"
"Jag följer dig, William, ty mig," hon sad',
"Intet stöd du lemnade qvar."

Han hade henne satt på en mjölkhvit häst,
Och sig sjelf på en appelgrå,
Det krokiga jagthorn vid sidan fäst,
De redo så fort derifrå.

Och vägen fram de redo allt fort,
Vid ljuset som månen spred;
Till dess de kommo till rinnande flod,
På stranden der stego de ned.

Der stego de ned att taga en dryck,
Af floden som rann så klar,
Då blod uti floden hon skåda fick,
Det Williams hjerteblod var:

"O stilla William, jag fruktar din död,
"Ditt blod det vara må!" —
"Det skuggan är af mitt skarlakan blott,
"Som skymtar i floden så."

Och vägen fram de redo allt fort.
Vid ljuset som månen spred;
Till dess de komm' till hans moders port,
Der stego de af hästarna ned:

"Statt upp, statt upp, min Moder," han bad —
"Statt upp och släpp mig in;
"Låt upp, låt upp, ty i natt," han sad',
"Har jag vunnit min mö så fin."

"O Moder, djup och bred en bädd,
"För mig du laga må;
"Stolts Margaret' vid min sida lägg!
"Sundt vill jag slumra då."

Lord William långt före midnatt dog;
Stolts Margaret långt före dag —
Och alla som lofvat hvarandra tro,
Bättre lycka dem önskar jag!

Hennes lik i Marie kyrka begrofs,
I Choret jordades hans;
Ur hennes graf det vexte en ros,
Och en annan det vexte ur hans.

Der möttes de, der famnades de
Och ville hvarandra så när;
Och hela verlden rätt väl kunde se,
De varit hvarannan kär'.

Det var den svarta Douglas,
Hvad han var grym och vred;
Han ryckte upp den fagra ros,
Och den andra han trampade ned.

81.

Rosilias sorg.

Signelill hos *Nyerup* 4. sid. 10), visar att äfven denna vackra Romanz varit en gammal Skandinavisk Folkvisa. Den sjunges ännu i Småland och Östergötland och är meddelad ur Herr *D. Wallmans* samlingar.

Rosilia sitter i kammaren sin,
Uti lunden —
Så sorgelig filler hon tårar uppå kind;
För lekt hafver hon med Konungasonen den unga.

Rosilias Fru genom dörren steg:
Uti lunden —
Och hvarför ä' dina ögon så förlekt?
För lekt hafver hon med Konungasonen den unga.

"Jag må väle *) gråta och min' ögon vara röd;
Uti lunden —
"Jag har så nylig' sport, att min käraste är död.
För lekt hafver hon med Konungasonen den unga.

Och hafver du så nylig' sport, din käraste är död,
Uti lunden —
Hvarför har du inte sagt det förr för mig?
För lekt hafver hon med Konungasonen den unga.

"Och sanning kan jag inte dölja för Er:
Uti lunden —
"Kung Olof har lockat äran ifrån mig."
För lekt hafver hon med Konungasonen den unga.

Och har Konung Olof låckat äran ifrån dig;
Uti lunden —
Hvad hafver han då gifvit dig för äran din?
För lekt hafver hon med Konungasonen den unga.

"Han hafver mig gifvit en harpa utaf gull;
Uti lunden —
"Han bad jag skulle spela när jag var sorgefull."
För lekt hafver hon med Konungasonen den unga.

Och hafver Konung Olof låckat äran ifrån dig,
Uti lunden —
Så tag hvad du har och drag långt bort från mig.
För lekt hafver hon med Konungasonen den unga.

Rosilia hon lade gull i gullskinn,
Uti lunden —
Så sorgelig fäller hon tårar uppå kind.
För lekt hafver hon med Konungasonen den unga.

Rosilia hon gångar i rosendelund,
Uti lunden —
Der lyster henne att hvila en stund:
För lekt hafver hon med Konungasonen den unga.

Rosilia hon tager sin harpa utaf gull,
Uti lunden —
Der lyster henne spela, för hon var sorgefull.
För lekt hafver hon med Konungasonen den unga.

Kung Olof han såg genom vindluckan ut,
Uti lunden —
Så hörde han Rosilias harpa af gull:
För lekt hafver hon med Konungasonen den unga.

"Och nu hör jag min harpa af gull,
Uti lunden —
"Stackars min Rosilia, nu är hon sorgefull!"
För lekt hafver hon med Konungasonen den unga.

Rosilia hon gångar sig åt Konungens gård,
Uti lunden —
Och ute för henne små svennerna stå.
För lekt hafver hon med Konungasonen den unga.

"Och hör du liten smådräng, hvad jag säger dig
Uti lunden —
"Är Konung Olof hemma? J sägen det för mig!
För lekt hafver hon med Konungasonen den unga.

Konung Olof han sitter i högan lofts bur;
Uti lunden —
Så litet aktar han en så ringa Jungfru.
För lekt hafver hon med Konungasonen den unga.

Rosilia hon in genom dörren steg,
Uti lunden —
Kung Olof henne med milda ögon neg.
För lekt hafver hon med Konungasonen den unga.

Konung Olof han klappar på bålstrarna blå:
Uti lunden —
Lyster det Rosilia, att hvila häruppå?
För lekt hafver hon med Konungasonen den unga.

"Och inte är jag sömnig, och inte är jag trött,
Uti lunden —
"För dig har jag lidit stor oro och spott.
För lekt hafver hon med Konungasonen den unga.

Och hafver du för min skull lidit stor spott,
Uti lunden —
Tvifla inte, tvifla inte, det blir väle godt.
För lekt hafver hon med Konungasonen den unga,

Kung Olof tar Rosilia uti sitt knä,
Uti lunden —
Och gaf'na gullringar och fäste henne med.
För lekt hafver hon med Konungasonen den unga.

Kung Olof tog Rosilia uti sin famn.
Uti lunden —
Och gaf'na gullkrona och Drottninga namn.
För lekt hafver hon med Konungasonen den unga.

*) *Väle*, Provinsord och betyder *väl*, *fullväl*: uttalas ofta *fälle*, och torde vara sammandraget af *fullväl*?

82.

Röfvaren Rymer.

Upptecknad efter en Tradition i Upland. Sångerskan började med en berättelse, som liknade Folksagan om *Blåskägg:* Rymer hade förut bortlockat sju Prinsessor och, då de kommo in i skogen, mördat dem: han blåste då, i sin lur, signal för hans sju Systrar, hvilka kommo med sina spadar att uppkasta den olyckligas graf och dela rofvet.

Herr Rymer han rider på Jungfruens gård,
Trolofvat ha'n J mig —
Och Jungfrun hon ute för honom står.
Två hvita fjadrar för han i sin hatt,
och falken på sin hand.

"Och hör du, min Jungfru, hvad jag säger dig:
Trolofvat ha'n J mig —
"Har du lust att följa af landet med mig?
Två hvita fjädrar för han i sin hatt,
och falken på sin hand.

"Och jag vill dig föra till så herrligt ett land,
Trolofvat ha'n J mig —
"Der är så mycket gull som här det är sand."
Två hvita fjädrar för han i sin hatt,
och falken i sin hand.

Och Jungfrun hon sadlar sin gångare grå,
Trolofvat ha'n J mig —
Så följer hon Riddaren Rymer af gård.
Två hvita fjädrar för han i sin hatt,
och falken på sin hand.

Och Jungfrun tager med sig juveler i gullskrin,
    Trolofvat ha'n J mig —
Och deri ligger hennes sölfbodda knif.
    Två hvita fjädrar för han i sin hatt,
    och falken på sin hand.

Jungfrun tager med sig de starka band,
    Trolofvat ha'n J mig —
Dermed till att binda Herr Rymers hand.
    Två hvita fjädrar för han i sin hatt,
    och falken på sin hand.

Och när som de kommo i Rosendelund,
    Trolofvat ha'n J mig —
Der lyster Herr Rymer att hvila en stund.
    Två hvita fjadrar för han i sin hatt,
    och falken på sin hand.

Och hör du, skön Jungfru, hvad jag säger dig,
    Trolofvat ha'n J mig —
Och se, denna graf skall du ligga uti.
    Två hvita fjädrar har han i sin hatt,
    och falken på sin hand.

"Och kära Herr Rymer, säg icke så om mig,
    Trolofvat ha'n J mig —
"Ty mången gräfver grop och faller sjelf uti.
    Två hvita fjädrar har han i sin hatt,
    och falken på sin hand.

Herr Rymer han somna' i Jungfruens famn,
    Trolofvat ha'n J mig —
Så binder hon honom till fot och till hand.
    Två hvita fjädrar för han i sin hatt,
    och falken på sin hand.

Så tager hon upp sin sölfbodda knif,
Trolofvat ha'n J mig —
Och sticker den uti Herr Rymers lif.
Twå hvita fjädrar för han i sin hatt,
och falken på sin hand.

Och Jungfrun hon tar hans förgyllande lur,
Trolofvat ha'n J mig —
Så blåser hon efter hans Systrar de sju.
Twå hvita fjädrar för han i sin hatt,
och falken på sin hand.

Och Systrarne voro så glada till mod:
Trolofvat ha'n J mig —
"Nu få vi Frökens guld och sölfspända skor.
Twå hvita fjädrar för han i sin hatt,
och falken på sin hand.

Och Jungfrun hon sätter sig på gångaren grå,
Trolofvat ha'n J mig —
Så rider hon hem på Konungens gård.
Twå hvita fjädrar för han i sin hatt,
och falken på sin hand.

Och Systrarna sju de togo sina spadar,
Trolofvat ha'n J mig —
"Nu få vi den unga Prinsessan begrafva."
Twå hvita fjädrar för han i sin hatt,
och falken i sin hand.

Och när som de kommo i Rosendelund in,
Trolofvat ha'n J mig —
De fingo begrafva kär Broderen sin.
Twå hvita fjädrar för han i sin hatt,
och falken på sin hand.

83.

Röfvaren Brun.

Denna kan anses såsom Variant af föregående, är med melodi sänd af Herr *D. Wallman*, och tillhör med många af de märkligaste stycken i detta band, den vackra samling af Folksånger, han med en så lycklig hand upptecknat i den enda socknen *Slaka* i Östergötland.

Brun, han rider sig till Jungfruns gård:
  Brun sofver allena —
Ute för honom Jungfrun står.
  Det blåser och det regnar nordast ut i fjällen,
  der hvila ock tre Nordmän.

"Och hör du, min Jungfru! hvad jag säger dig,
  Brun sofver allena —
"Och vill du nu resa af landet med mig?"
  Det blåser och det regnar nordast ut i fjällen,
  der hvila ock tre Nordmän.

Och väl vill jag resa af landet med dig.
  Brun sofver allena —
Men jag har så många som akta på mig.
  Det blåser och det regnar nordast ut i fjällen,
  der hvila och tre Nordmän.

Och Brun han breder ut kappan blå,
  Brun sofver allena —
Och sjelf så lyfter han Jungfrun uppå.
  Det blåser och det regnar nordast ut i fjällen,
  der hvila och tre Nordmän.

Och Brun han rider till rosende lund,
Brun sofver allena —
Der lyster han hvila en liten stund.
Det blåser och det regnar nordast ut i fjällen,
der hvila ock tre Nordmän.

"Och hör du, min Jungfru! hvad jag säger dig,
Brun sofver allena —
"Här har jag gjort af med elfva Jungfrur för' dig.
Det blåser och det regnar nordast ut i fjällen,
der hvila ock tre Nordmän.

Och Brun han lad' sig i Jungfruns sköt,
Brun sofver allena —
På honom så rann en sömn, så söt.
Det blåser och det regnar nordast ut i fjällen,
der hvila ock tre Nordman.

Jungfrun tog upp sin förgyllande sno,
Brun sofver allena —
Så band hon Brun till band och till fot.
Det blåser och det regnar nordast ut i fjällen,
der hvila ock tre Nordmän.

Statt upp, du Brun, så hastelig!
Brun sofver allena —
Jag vill ej i sömnen förgöra dig.
Det blåser och det regnar nordast ut i fjällen,
der hvila ock tre Nordmän.

"Och, kära min Jungfru! du släpp mig lös,
Brun sofver allena —
"Det var inte annat än jag skämta' med Er."
Det blåser och det regnar nordast ut i fjällen
der hvila ock tre Nordmän.

Och var det inte annat än du skämta' med mig,
  Brun sofver allena —
Så skall du se, jag skall ej skämta med dig.
  Det blåser och det regnar nordast ut i fjällen
  der hvila ock tre Nordmän.

Och Jungfrun tog upp sin förgyllande knif,
  Brun sofver allena —
Så stack hon den i Bruns unga lif.
  Det blåser och det regnar nordast ut i fjällen
  der hvila ock tre Nordmän.

Och ligg nu här båd för hund och för ramm,
  Brun sofver allena —
Ännu skall jag bära mitt Jungfru namn.
  Det blåser och det regnar nordast ut i fjällen,
  der hvila ock tre Nordmän.

Och ligg nu här på svartan mull;
  Brun sofver allena —
Ännu skall jag bära mitt Jungfru-gull.
  Det blåser och det regnar nordast ut i fjällen,
  der hvila ock tre Nordmän.

Och ligg nu här på svartan jord,
  Brun sofver allena —
Ännu skall jag dra' mina Jungfru skor.
  Det blåser och det regnar nordast ut i fjällen,
  der hvila ock tre Nordmän.

84.

Riddaren Malkom.

Denna Romanz från vår Riddaretid sjunges ännu i Östergötland. Den har en motsvarande i *Nyerups* samlingar 4. sid. 119.

God dag, kära Malkom, båd' fager och fin!
"Och har du lust att byta skön Apelgrå med mig?
Jag litar på Guds nåder och min Jungfru.

"Och inte fattas hästskor och inte fattas söm.
"Och inte behöfver du vattna förr'n i Lindby ström."
Jag litar på Guds nåder och min Jungfru.

Herr Malkom han rider sig åt Lindebytorg:
Alla Lindby borgare undra nu som förr.
Jag litar på Guds nåder och min Jungfru.

Skön Malkom han rider till Konungens gård,
Och ute för honom sjelf Konungen står.
Jag litar på Guds nåder och min Jungfru.

"God dag, Herr Malkom, båd' fager och fin!
"Och hvar har du bekommit skön Apelgrå min?"
Jag litar på Guds nåder och min Jungfru.

Och inte har jag stulit och inte har jag fått;
Jag hafver med min Morbror i rosendelund bytt.
Jag litar på Guds nåder och min Jungfru.

Ja om du än hade de lifvena två,
Så skall du dem mista för min sköna Apelgrå.
Jag litar på Guds nåder och min Jungfru.

Det stod en liten båtsman och hörde deruppå:
De budena dem skall sköna Jungfrun få.
Jag litar på Guds nåder och min Jungfru.

Ja om du bär de budena fram,
Så vill jag dig gifva halfva mitt land.
Jag litar på Guds nåder och min Jungfru.

Det var den liten båtsman, han satte sig i sin båt,
Han stadna' ej förr'n han kom till sköna Jungfruns gård.
Jag litar på Guds nåder och min Jungfru.

När som han kom till Jungfruns gård,
Ute för honom två svenner stå.
Jag litar på Guds nåder och min Jungfru.

Och hören J, små svenner! hvad jag er säga må:
Och är väl Jungfrun hemma? "Å ja men är hon så."
Jag litar på Guds nåder och min Jungfru.

Det var den liten båtsman, steg inom dörren in,
Och Jungfrun hon blekna' och rodna' på kind.
Jag litar på Guds nåder och min Jungfru.

Och blifven ej så bleker, och blifven ej så röd;
I morgon så skall sköna Malkom dö.
Jag litar på Guds nåder och min Jungfru.

"Hur skall jag det begripa, hur skall jag det förstå?
"I går så red han hem på sin sköna Apelgrå."
Jag litar på Guds nåder och min Jungfru.

Och Jungfrun hon ropar öfver hela sin gård;
"J sadlen opp tolftusend och så min Apelgrå!
Jag litar på Guds nåder och min Jungfru.

Skön Jungfrun hon rider till Konungens gård,
Och ute för henne sjelfva Konungen står.
Jag litar på Guds nåder och min Jungfru.

God dag, kära Riddare, båd fager och fin!
Och har du lust att dricka med mig båd' mjöd och vin?
Jag litar på Guds nåder och min Jungfru.

"Ej lyster mig mjöd, ej lyster mig vin;
"Men mera lyster mig att se unga fången din?"
Jag litar på Guds nåder och min Jungfru.

Mitt slott det ligger så l'ngt upp i nord,
Att der ingen Riddare kan komma om bord.
Jag litar på Guds nåder och min Jungfru.

Mitt slott det ligger så långt opp i land,
Att ingen skön Jungfru kan komma der fram.
Jag litar på Guds nåder och min Jungfru.

"F r jag inte lösa fången med guld och med fä, *)
'Så skall jag bränn' upp landet och Konungen med."
Jag litar på Guds nåder och min Jungfru.

Och Konungen såg genom fenstret ut,
Han såg inte staden för pilar och spjut.
Jag litar på Guds nåder och min Jungfru.

Och Konungen ropte öfver hela sin gård:
Ni tager skön Malkom ur tornet det blå!
Jag litar på Guds nåder och min Jungfru.

Och hvem som nu här rider, ja hvem som far här fram,
Skall inte veta annat än elden farit fram.
Jag litar på Guds nåder och min Jungfru.

*) *Fä*, eller rättare *fae*, gods, egendom, penningar är gammalt Svenskt och Isländskt ord. Se *Ihr. Gl. Sv.* I. pag. 443.

85.

Herr Malmstens dröm.

Efter en Tradition med melodi från Östergötland.

Herr Malmsten han drömde en dröm om en natt :,:
Så lustelig lockar man liljorna. —
Han drömde hans kärastes hjerta det sprack.
För älskogsfullt han sörjde'na.

Herr Malmsten han kallar på småsvenner två :,:
Så lustelig lockar man liljorna. —
"Statt upp, och sadla min gångare grå!"
För älskogsfullt han sörjde'na.

"Statt upp, och sadla min gångare grå!
Så lustelig lockar man liljorna. —
"Jag skall rida och höra hur' kärasten mår."
för älskogsfullt han sörjde'na.

Herr Malmsten han red sig, under rosendelid,
Så lustelig lockar man liljorna. —
Så mötte han dervid tärnorna små.
För älskogsfullt han sörjde'na.

Och talte den ena, med kjortelen blå:
Så lustelig lockar man liljorna. —
"Gud nåde er, Herr Malmsten, hvad sorg J får."
För älskogsfullt han sörjde'na.

Han talte till den andra, med kjortelen röd:
Så lustelig lockar man liljorna. —
Och, hvem är sjuker, och hvem är död?
För älskogsfullt han sörjde'na.

"Och ingen är sjuker, och ingen är död,
Så lustelig lockar man liljorna. —
"Bara Herr Malmstens fästemö."
För älskogsfullt han sörjde'na.

Herr Malmsten han red sig allt upp till by.
Så lustelig lockar man liljorna. —
Der möter han liket, och båren så ny.
För älskogsfullt han sörjde'na.

Herr Malmsten så hastigt af gångaren sprang;
Så lustelig lockar man liljorna. —
Han lyfte så lätt under båre-stång.
För älskogsfullt han sörjde'na.

Herr Malmsten strök af sig de fem guldringar,
Så lustelig lockar man liljorna. —
Det gaf han åt den, som skulle grifta och ringa.
För älskogsfullt han sörjde'na.

"J gräfven den grafven både bred och lång;
Så lustelig lockar man liljorna. —
"Och har skall blifva vår spatsergång."
För älskogsfullt han sörjde'na.

Herr Malmsten han ståndar både hvit och röd;
Så lustelig lockar man lilljorna. —
Han stack sig i sidan, sig sjelfver till död.
För älskogsfullt han sörjde'na.

86.

Den grymma Brodern.

Blott i Skottland och det nordliga Sverige har denna gamla Skandinaviska Folk-Romanz bibehållit sin allvarsamma form och tragiska upplösning; men i södra delarne af Sverige och Norrige har den upplöst sig i skämt, såsom hos *Nyerup* 4., 228, eller i grofva tvetydigheter. Sångerskan, efter hvilken denna är upptecknad, började med en berättelse, huru Fröken Anna utan sin Broders vetskap och bifall gift sig, och sedan i hemlighet besöktes af sin man, hvilken upptäckt af hennes Bror, blef slagen; Vid Broderns hemkomst från denna olycksfärd, föreföll mellan honom och Systern följande samtal:

Höresdu*) syster Anna!
Hej sade man —
:/: Har du ej lust att gifta dig än? :/:
Så stolt under tiden.

"Inte jag vill mig gifta ännu,
Hej sade man —
":/: Utan lefva en stolts Jungfru." :/:
Så stolt under tiden.

Höresdu syster Anna!
Hej sade man —
Hvad var det för en gångare grå,
Som stod utmed din bur i går?
Så stolt under tiden.

"Inte var det någon gångare grå ;
Hej sade man —
:/: Det var väl af mina Engelska får." :/:
Så stolt under tiden.

Höresdu syster Anna !
Hej sade man —
Hvad var det för ett förgyllande spjut,
Som blänkte genom ditt fenster ut ?
Så stolt under tiden.

"Inte var det ett förgyllande spjut ;
Hej sade man —
":/: Men solen hon sken både in och ut." :/:
Så stolt under tiden.

Höresdu syster Anna !
Hej sade man —
Hvad var det då för barn så små ,
Som gret' uti din bur i går ?
Så stolt under tiden.

"Inte var det några barn så små ;
Hej sade man —
":/: Utan jag lät mina orgor gå."
Så stolt under tiden.

Höresdu , syster Anna !
Hej sade man —
Käns du vid denna mannens hand ,
Som hänger vid mitt sadelband ?
Så stolt under tiden.

"Gud nåda dig broder Olof!
Hej sade mån —
"Har gjort mina små barn qvida,
"Och tagit deras far från min sida."
Så stolt under tiden.

*) Denna gamla form af 2. pers. singul. förekommer ofta i de gamla Sångerna af orden *höra* och *se*: *höresdu*, *sesdu*.

De allmännaste förändringar, under hvilka detta ämne förekommer i Allmogens sånger, äro förnämligast tvenne: Den förra, en förändring, hvaruti en man upptäcker på detta sätt sin hustrus otro, och klagar i omqvädet: *Gud bedre mej, jeg er en mand, som maengen anden man*, sjunges ofta på Norrska språket i landsorterna och är, fastän i en gröfre stil, öfverensstämmande med den Spanska Romanzen, som hos *Grimm*, sid 519. finnes öfversatt; den sednares Tragiska upplösning får man tillskrifva den varma Spaniorens och den lugna Nordmannens olika sätt att emottaga sin olycka. Och i den sednare, hvilken allmännast förekommer, är detta ämne behandladt såsom vaggvisa med dertill bestämd melodi, då omqvädet addresseras till barnet, som ligger i vaggan, med dessa ord:

Thore lille! — Thore ligger och lurar.

Om ofvanstående Romanz förenades till ett helt med den som förekommer under N:o 6 i Första delen af denna Samling och i synnerhet den Variant derntaf, som i Andra Delens Bihang II. är införd, så skulle af dessa tvenne uppkomma en motsvarande till den Skottska Traditionen *Cleek Saunders*, hvaraf en öfversättning följer:

CLERK SAUNDERS.

Clerk Saunders was an earl's son,
He liv'd upon sea-sand;
May Margaret was a king's daugther,
She liv'd in upper land.
Iamieson I. pag. 83.

Klerk Sonders var en Grefveson,
Han lefde vid sjöastrand;
Marg'ret var en Konungadotter bold,
Hon bodde så högt upp i land.

Klerk Sonders var en Grefveson,
Och lärd uti skola var han;
Marg'ret var en Konungadotter bold;
Sin tro de gifvit hvarann.

Öfver mark månd' han gå, uti mörkret blå,
Öfver grönskande bladen små,
Men då han kom till Margarets dörr;
Så sagta han klappade på.

"O! sofver du, vakar du, Margaret
"Eller är du i buren inne?" —
Uppå min dörr, O! hvem är det,
Som så väl mitt namn har i minne?
"Jag är Klerk Sonders, fästeman din,
"Statt upp, statt upp och släpp mig in!

"O! vill du till gulltafvel, Margaret!
"Eller sitta till bords vid min sida?
"Eller vill du till bädden, som står beredd,
"Allt medan vi tiden förlida?",

Och inte vill jag till gulltafvel gå,
Ej sitta till bords vid din sida,
Men väl till den bädd, som beredd månd stå,
Den långa natt att förlida.

De hunno ej väl att luta sig ned,
Ej slumra den ringaste blund,
För'n upp ock stodo, vid deras bädd,
Hennes Bröder i samma stund.

"O, säg oss Margaret så bold,
"Du det ej dölja må:
"Hvad är det för en häst så stolt,
"Vi sågo i stallet stå?"

Gångar'n är min; och må bli din,
Att rida bland kullarne på:
— — — — —

Men skynden, skynden Er härifrån,
J bolde Bröder min';
För jag är så sjuk, som nånsin låg,
En Tärna i buren sin.

"O, säg oss, Margaret så bold,
"Du det ej dölja må:
"Hvad är det för en hök så stolt,
"Som i ditt kök månd' stå?

Den hök är min och må bli din,
Att jaga på höjderna med —
— — — — —

Men skynden, skynden Er härifrån,
J bolde Bröder min',
För jag är så sjuk, som nånsin låg,
En Tärna i buren sin.

"O, säg oss, säg oss Syster kär,
"Du dölj det ej för mig:
"Hvem är det, Marg'ret, som ligger der,
"Emellan väggen och dig?"

Hon sade: min tjenstemö det är,
Hon är i natt så sjuk —
Hon sade: min lilla Tärna det är,
Tre gånger som jag så sjuk.

"Vi redo Öst, vi redo Vest,
"Och mycket vi sett och sport;
"Men af alla Tärnor, i verlden vi sett,
"Bar ingen gullspore på sko."

Sitt svärd hennes äldsta Broder drar,
Ett annat drog hennes andra;
Och svärden i Klerk Sonders bröst,
Så kalla mötte hvarandra.

O, ve Eder, falske Bröder min',
En ond död måtten J dö!
J måtten fällt Sonders i öppen strid,
Och ej i bädd hos sin mö!

När sju år hade kommit och gått,
Lång var Margaretas sorg,
Vid månans bleka sken månd hon stå,
I det höga torn af sin borg.

Hon stod och såg öfver fältet ned,
Hvad hon kunde skåda få,
Då öfver vallen vankande skred,
En vålnad, dimmig och grå.

O, är du en fattig man, som här
Vill gästa inom denna mur? —

El-

Eller kanske du en röfvare är,
Som kommit att bryta min bur?

"Jag är Klerk Sonders din fästeman tro,
"Marg'ret, betragta mig!
"Fast nu du är stolt, betänk, att så
"En gång skall blifva med dig."

Är du Klerk Sonders min fästeman tro,
Så underbart synes det mig —
Hvar ä' dina goda armar två,
Som fordom omfamnade mig?

"I mullen de multna, af matkar de frätas,
"Marg'ret, betragta mig!
"Fast nu du är stolt, betänk, att så
"En gång skall blifva med dig."

Och ljufligt en liten fogel sang,
Vid vägen — men sorgefull
Öfver mörka heden var hennes gång,
Som följde kroppen af mull.

Ett rum bredvid dit hufvud, Sonders!
Eller vid din fot mig lofva:
Eller finns ett rum vid din sida, Sonders!
För en mö, att ligga och sofva?

"Ej något rum vid mitt hufvud, Marg'ret!
"Och ej vid min fot, kan jag lofva,
"Och intet rum vid min sida, Marg'ret!
"För en mö att ligga och sofva.

"Marg'ret, gack hem och sy din söm!
"Gack hem och fördröj ej din gång;
"För då du är lagd i din goda bädd,
"Din dag skall icke bli lång."

87.

Linden.

Med denna begynnes en liten samling af sånger, som innehålla Folkmytherna om bergtagning och förtrollningar. Dessa Romanzer förekomma oftare upplöste i prosaiska beberättelser och äro deruti skiljaktiga ifrån de öfriga Folkvisorna, att de alltid hafva en glad och lycklig upplösning. Uti kärleks- och kämpe-visan måste alltid kämpen och kärleken lida och gå under, men i Troll-visan måste de segra, och Trollmagten gifva vika. Uti detta slags myther intager Linden ett betydande rum och anses ännu af Allmogen såsom helig och räknas bland B o t r ä d, det är, sådana träd, under hvilka Elfvor, Tomtar och Lindormar älska att vistas. Man är mycket mon om dessa träns vård, och kring dem är icke godt att vistas efter solgången.

Uti den Skottska Romanzen *Kempion* hos *W. Scott.* III. pag. 26, der på lika sätt en Jungfru af sin grymma Styfmoder förtrollas, förelägges äfven såsom vilkor för befriielsen en omfamning och trenne kyssar af *Kempion*:

"I weird ye to a fiery beast
"And relieved sall ye never be,
"Till kempion the kingis son
"Com to the crag and thri'ce kiss thee."

Samma omständighet förekommer äfven i följande fragment, uppteckuadt i Uppland:

– *Min Styfmoder hon mig varit så vred,*
Hon skapte mig till en Lind, i jorden ned,
(Hvem vet min sorg utan Gud) —

Hon skapte mig till en Lind så fager och så vän,
Hon sad' jag skulle stå der tills Herr Magnus tog mig dän.

Min kista gjorde de utaf Ekevallsbom,
Och den satte de uti jorden tom.

Min kista klädde de med rosor och med blad,
Den satte de tom uti jorden ned.

— — — — —
— — — — —

Herr Magnus han springer den Linden i famn;
Så hastelig en Jungfru af henne upprann.
(Hvem vet min glädje utan Gud) —

Sångerskan, efter hvilken denna Tradition i Upland uppteknades, lade mycken vigt vid den allmänna sägn, att händelsen skall hafva tilldragit sig vid K. Salomos Tempelbyggnad, till hvilken Linden skulle huggas; I Vestergötland, der äfven visan sjunges, nämnes ej denna omständighet. Om Professor *Nyerup* meddelat den gamla handskrift af denna visa, han nämner i sina anmärkningar, 5. sid. 25., hade han gjort sig mången läsare ännu mer förbunden.

Och Jungfrun hon gångar i rosendelund,
Der fick hon se ståndande så fager en Lind.
Den allri'n'gen sorg fördrifva kunde.

Här ståndar du Lind så fager som du är,
Med förgyllande blader, som du också bär.
Den allri'n'gen sorg fördrifva kunde.

"Det är väl inte åt att du så rosar mig,
"För lyckan är bättre för dig än för mig.
Den allri'n'gen sorg fördrifva kunde.

"I morgon komma friare, som fria till dig;
"Och då komma timmermän, som skåda uppå mig.
Den allri'n'gen sorg fördrifva kunde.

"Så hugga de mig till en Altarespång,
"Der mången grofver syndare skall hafva sin gång.
Den allri'n'gen sorg fördrifva kunde.

"Så hugga de mig till ett Altaretrå,
"Der mången grofver syndare skall falla på knä."
Den allri'n'gen sorg fördrifva kunde.

Och kära du Lind, emedan du kan tala:
Är ingen i verlden till som dig kan hugsvala?
Den allri'n'gen sorg fördrifva kunde.

"Och ingen är i verlden som mig kan hugsvala;
"Förutan Kung Magnus, den jag aldrig med får tala."
Den allri'n'gen sorg fördrifva kunde.

Och Jungfrun hon satte sig neder att skrifva:
"Ack! hade jag någon, som det brefvet kunde föra!"
Den allri'n'gen sorg fördrifva kunde.

Strax kom det der fram en falk så grå:
"Jag för väl det bref till Kung Magnus's gård."
Den allri'n'gen sorg fördrifva kunde.

Och Falken tog brefvet allt i sina klor,
Så lätt flyger han dit Kung Magnns han bor.
Den allri'n'gen sorg fördrifva kunde.

Kung Magnus tog brefvet ur Falkens klor,
Så hastelig läste han hvart endaste ord.
Den allri'n'gen sorg fördrifva kunde.

Kung Magnus han talte till tjenarena så:
"J sadlen mig strax upp gångaren grå.
Den allri'n'gen sorg fördrifva kunde.

"J sadlen mig strax upp rinnaren *) röd,
"För jag skall rid' och frälsa min stackars fästemö."
Den allri'n'gen sorg fördrifva kunde.

Kung Magnus han satte sig på rinnaren röd,
Så red han litet fortare än falken han flög.
Den allri'n'gen sorg fordrifva kunde.

Kung Magnus föll ned allt uppå sina knä'.
Så kysste han den Jungfrun, i Lindeträd.
Den allri'n'gen sorg fördrifva kunde.

Kung Magnus föll ned för Jungfruns fot,
Så kysste han henne på Linderot.
Den allri'n'gen sorg fördrifva kunde.

Kung Magnus tog Linden allt uti sin famn;
Så fager en Jungfru af henne upprann.
Den allri'n'gen sorg fördrifva kunde.

Kung Magnus lyfte Jungfrun på gångaren grå;
Så red han med henne allt uppå sin gård.
Den allri'n'gen sorg fördrifva kunde.

Kung Magnus han satte den Jungfrun på sitt knä,
Och gaf'na gullkronan och fästningen med.
Den allri'n'gen sorg fördrifva kunde.

*) *Rinnare*, springare, snabbfotad häst. Se *Ihr. Gl. Sv.* II. pag. 443.

Linden.

Efter ett fragment uppteknadt i Östergötland af *D. Wallman* och meddelas för sin melodi och sitt åldriga språk.

"Jag var mig så liten, jag miste min Mör,
"Min Fader han gaf mig i Styfmoders våld.
I år så blir det en sommar.

"Och jag hade Bröder båd' stora och små;
"Som'a skapte hon till björnar i skogen att gå.
I år så blir det en sommar.

*"Och som'a skapte hon till ulfvar *) grå;*
"Mig skapte hon till en Lind på en slätt till att stå.
I år så blir det en sommar.

Der kommo två Jungfruer gångande:
Här ståndar du, Guds fred, kära Lind så grön!"
I år så blir det en sommar.

— — — — —
— — — — —

*"När du sitter inne och husar **) ditt ben ;*
"Så ståndar jag ute frusen å gren.
I år så blir det en sommar.

*"När du sitter inne och spoar ***) din fot ;*
"Så ståndar jag ute, frusen om rot.
I år så blifver det en sommar.

"När det kommer bedlare †), som bedla om dig ;
"Så kommer timmermannen och skådar på mig."
I år så blir det en sommar.

— — — — —
— — — — —

Det kom en Kungason der gångande ;
Här ståndar du, Guds fred, kära Lind så grön !
I år så blir det en sommar.

Så tog han på hennes fagraste blad,
Så rann det der upp en Jungfru så klar.
I år så få vi en sommar.

*) En sålunda i Ulf förtrollad kallas i sagorna och Folkmytherna *Varulf*, eller *Man-ulf*. *W. Scott* förmenar, att detta ord först symboliskt blifvit brukadt att utmärka en hämndfull och rofgirig, men sedan från allegoriska sånger och berättelser öfvergått till folktro. Ofta får man ännu i landsorterna på fullt allvar höra förtäljas, än huru män från sina hustrurs sida midt på natten lupit bort i skogen och i femton år (den oftast förelagde tiden) varit Ulfvar, hvilket kal-

las, gå *Varg* — än huru hela Brudskaror under färden till Kyrkan blifvit förvandlade till *Varulfvar.* Märkvärdigt var, under sista krigsåren med Ryssland 1808-9, det allmänna rykte, som Allmogen visste att berätta, att Svenska fångarne af Ryssarne förvandlades i Varulfvar och hemsändes att plåga landet.

Huru Konung Hrings son Björn sålunda blef af sin Styfmoder förvandlad, kan utförligt läsas i *Hrolf Krakes Saga*, och hos *W. Scott.* III. pag 53.

**) *Husa*, draga strumpor på, värma: verb. af ordet *huser*, strumpor; Provinsord. Se *Ihr. Dial. Lex.* pag. 76.

***) *Spoa, spoda*, röra t. ex. vid trampning af spinnrocken? Provinsord. Se *Ihr. Gl. Sv.* pag. 167.

†) *Bedlare*, friare, af *bedla*, bedja om, fria: gammalt Svenskt ord. Se *Ihr. Gl. Sv.* I. pag. 156.

88.

Lindormen.

Lindormen eller, som den äfven nämnes, *hvita Ormen*, spelar i Sagverlden en betydande roll; den skadar ingen menniska, utan anses dess möte såsom den lyckligaste och sällsyntaste händelse. Tvenne personer som egt denna sällsamma lycka, voro i södra Sverige ryktbare i medlet af förflutna århundradet, en i Jönköpings Län, och en vid Enekulla i Vestergötland, till hvilka från aflägsna orter hela skaror af hjelpsökande sjuklingar strömmade, och sagor om deras underkurer berättas ännu såsom ett slags legender bland allmogen: Det sätt hvarpå den sednare vann sina förborgade kunskaper, berättas hafva varit följande: Såsom liten gosse gick han en gång ute i marken, der han mötte *hvita Ormen*: han fattade uti honom; men ormen lemnade skinnet i hans hand och försvann: detta lade gossen vid hemkomsten i grytan och doppade sedan deruti en bit bröd, hvarefter en inre syn hos honom öppnades att genomskåda naturens förborgade krafter och på en gång den stora kunskapen meddelades, att använda mineralier, djur och örter till läkemedel och andra underbara förrättningar: Detta kallas af allmogen, *att blifva klok*, och den omnämde drängen kallades allmänt *den kloke gossen*, och omtalas äfven i *Linnei Vestgöta resa* sid. 100. Ett slags Ekar, som icke skola fälla sina löf om vintern, anses såsom helgade åt Lindormen med en viss vördnad, och kring roten säges han ligga ringslagen.

Lindormen föreställes mera som ett godt naturväsende än djur och bör ej förblandas med *Lingorm* (ljungorm), som i *Sn. Sturleson*, *Ragnar Lodbroks* och flere sagor nämnes såsom skadedjur, och icke med någon af alla de slag *W. Scott* omtalar uti Inledningen till *Kempion*. Chevalleri-romanernas och sagornas *Lindormar* äro merendels förtrollade Prinsar eller Prinsessor, som genom kärlek måste befrias ur trollens område.

Följande Romanz sjunges i Småland och Östergötland; men förekommer i andra Landsorter oftare såsom Folksaga: En fattig Torparedotter mötte en gång i skogen Lindormen och måste följa honom; mot aftonen efter mödosam vandring kommo de till en liten stuga, der de gingo in, och der ingen lefvande varelse fanns utan Lindormar. Flickan af förskräckelse gömde sig i en vrå, och såg deras lekar och måltider omkring hennes följeslagare, som satt på ett slags thron midt i stugan. Han bjöd henne alltid deltaga i måltiden, men i tre dagar nekade hon: Han bjöd henne hvar afton komma till den mjuka bädd, hvari han sof; men i tre nätter vakade hon. Ändtligen bevekt af hans böner, somnade hon en afton i hans bädd, och då hon åter uppvaknade, såg hon sig vara i det herrligaste slott, och i stället för den stygga Lindormen, den skönaste Konungason vid hennes sida. Denna Romanz är äfven införd i *Nyerups* samling 1. sid. 255.

Lindormen rinner sig åt farstugan in:
Och de lekte —
Han sjunger så fagert om kärasten sin.
Och de lekte —
De lekte uti nätter och alla sina dagar.'

'Och kära J min Jungfru, J lofven mig tro!
Och de lekte —
I lunden der villja vi båd' bygga och bo."
Och de lekte —
De lekte uti nätter och alla sina dagar.

Och skulle det nu hända mig sådan stor harm,
Och de lekte —
Att jag skulle få en Lindorm till man.
Och de lekte —
De lekte uti nätter och alla sina dagar.

"Och kära min Jungfru! J lofven mig tro,
Och de lekte —
"Och minn*) mig uppå munnen och låt mig sedan gå!"
Och de lekte —
De lekte uti nätter och alla sina dagar.

Och Jungfrun hon gångar sig åt rosend'grön äng,
Och de lekte —
Der funno de uppå en silkesbäddad säng.
Och de lekte —
De lekte uti nätter och alla sina dagar.

Och Jungfrun hon sprang, och lindormen han rann;
Och de lekte —
Men ändå hann lindormen före fram.
Och de lekte —
De lekte uti nätter och alla sina dagar.

Och Jungfrun hon lade sig i sängen ned,
Och de lekte —
Och lindormen lade sig der bredevid.
Och de lekte —
De lekte uti nätter och alla sina dagar.

Och der sofvo de tills dager vardt ljus,
Och de lekte —
Och när som de vaknade, var det ett kungahus.
Och de lekte —
De lekte uti nätter och alla sina dagar.

Och lindormen stod upp: han lofvade sin Gud,
    Och de lekte —
"Nu är jag så god menniska, som jag har var't förut."
    Och de lekte —
    De lekte uti nätter och alla sina dagar.

*) *Minn*, kyss, gammalt Svenskt ord. Se *Ihr. Gl. Sv.* II. pag. 181.

Lindormen.

Efter en annan Tradition med melodi, äfven uppteck-nad i Östergötland.

Och Jungfrun hon sitter i buren och syr,
Och der kom in en Lindorm så långer och så led.
    Men de lekte —
    De lekte uti nätter och alla sina dagar.

Och in kom en Lindorm så leder och så lång;
Han aktade så mycket på Signe lillas gång.
    Men de lekte —
    De lekte uti nätter och alla sina dagar.

"Och hör du, sköna Jungfru, hvad jag dig säga må:
"Du minn mig på munnen och lofvu mig tro!"
    Men de lekte —
    De lekte uti nätter och alla sina dagar.

Och hör du, liten Lindorm, du rinn ifrån mig!
Hur' skulle jag en Lindorm trolofva mig?
Och de lekte —
De lekte uti nätter och alla sina dagar.

"Och kan jag inte mera af sköna Jungfrun få,
"Så minn mig på munnen, och lät mig sedan gå!
Men de lekte —
De lekte uti nätter och alla sina dagar.

De orden sköna Jungfrun till hjertat månde gå,
Hon kastade gullsax och följde Lindormen å.
Men de lekte —
De lekte uti nätter och alla sina dagar.

Och när som de kommo i rosendelund,
Der mötte Signe lilla sina Bröder fem.
Men de lekte —
De lekte uti nätter och alla sina dagar.

"Här kommer du, Signe lilla, syster så kär,
"Och är du nu kommen i Lindorms färd!
Men de lekte —
De lekte uti nätter och alla sina dagar.

Och kära du min Broder, du lät mig ha min gång;
Det var mig så förelagdt allt medan jag var ung.
Men de lekte —
De lekte uti nätter och alla sina dagar.

Och när som de kommo i blomstergrön äng,
Der fingo de se en silkebäddad säng.
Men de lekte —
De lekte uti nätter och alla sina dagar.

Och Signe lilla lade sig i sängen med harm ,
Och Lindormen lade sig på hennes hvita arm.
Men de lekte —
De lekte uti nätter och alla sina dagar.

Och Jungfrun hon satte sig i sängen ned ,
Så bitterlig hon gret och sina händer vred.
Men de lekte —
De lekte uti nätter och alla sina dagar.

"Och hör du , Signe lilla , hvad jag säger dig :
"I sömnen i natt skall jag inte svika dig.
Men de lekte —
De lekte uti nätter och alla sina dagar.

Om afton när de somnade var det en Lindorm kåll,)*
Om morgon då de vaknade var det en Konung bold.
Men de lekte —
De lekte uti nätter och alla sina dagar.

Så tager han Signe lilla uti sin famn :
"Nu skall du få styra öfver rike och land.
Men de lekte —
De lekte uti nätter och alla sina dagar.

*) *Kåll*, i stället för *kall* : Provinsord.

89.
Necken.

Om alla de Natur-Gudomligheter, som oaktadt en verldlig upplysnings framsteg, ännu med ett slags vördnad, må hända af Traditionernas ålder, bibehållit sig i Folk-tron, gäller den föreställningen, att de uti en stor strid blifvit besegrade och förvisade att förvaras till domedag uti vissa boningsställen; såsom *Hafsmannen*, *Hafsfrun* och *Necken* i hafven samt större sjöar och floder, *Strömkarlen*, hvilken likasom Necken är en musikens Genius, i mindre forssar, *Bergtrollen* i bergen, *Elfvorna* i lundar och under löfträn, *Högfolket* och *Högspelarne* i kullar. Chatolska prästerskapet, så väl som det Lutherska i sina Läroböcker, bemödade sig väl att väcka afsky för dessa Natur-väsenden, såsom djefvulens anhang; men ännu bibehålles dock för dem ett visst vördnadsfullt medlidande, såsom för magter; hvilka på menniskan och naturen hafva ett stort inflytande, och fastän nu olyckliga, dock en gång skola åter blifva sälle, eller, som det heter, *få förlossning*. Detta är ett tydligt bevis, att dessa Folkmyther äro äldre än Christendomen och härstamma från de Eddiska mytherna.

Föreställningarne om *Necken* äro mångfaldiga: Sitter han på vattenytan i sommarqvällen och håller sin gullharpa, så synes han: än såsom en liten skön gosse med gult lockigt hår och en röd mössa på hufvudet; än ofvan vattblott som en vacker ung man, men nedan såsom en häst, och än som en gammal gubbe med sidt skägg, såsom han äfven i en Dansk Romanz, allmänt känd under namn af Zinclars Visa, föreställes:

Rifien haenger ej mer paa Vaeg,
Hist sigter graahaerdede Skytte,
Nökken oplöjter sit vaade Skjaeg,
Og vaenter med Laengsel sit Bytte.

På Island skall folkets föreställning om deras *Hnikur* (ett af *Odins* Eddiska namn) vara, att han alltid såsom en vacker häst visar sig på stränderna, men lätt att skilja från verkliga hästar, deraf att hans hofvar äro bakvände; låter någon förleda sig att sätta sig på honom, så störtar han genast ut i hafvet med sitt rof. I Svenska Traditioner af Sagor och Sånger föreställes han alltid såsom grym emot hvar högmodig mö, som försmådde sina friares kärlek; sådant är det ämne som behandlas i följande visor; men blef han sjelf förälskad i en jordisk Tärna, så var han mot henne den artigaste fästman i verlden.

För att få lära musik af Necken, skall ett svart lamm vara ett tacknämligt offer: äfven måste man lofva uppståndelse och förlossning. I alla landsorter har man en berättelse, som äfven ur *Herr Wallmans* anteckningar är sålunda meddelad: "Tvenne gossar lekte en gång vid en "ström, som flöt förbi deras hem. Der satt Necken på vattnet "och spelte på sin harpa; men barnen tilltalade honom: *hvad "är det värdt, att du Necker sitter här och spelar? Du blir "ändå aldrig salig.* Då begynte Necken bitterligen gråta, "kastade sin harpa, och sjönk i djupet Då barnen kommo "hem, berättade de för sin Fader, som var sockenpräst, "hvad som händt. Fadren sade synd vara om Necken, "och bad barnen genast gå tillbaka att trösta honom med "tillsägelse om förlossning. De gjorde så, och då de kommo "ned till strömmen, satt Necken på vattnet, sörjde "och gret. Då sade de till honom: *sörj inte så, du "Necker; vår Far har sagt, att också din Förlossare lefver:* "då blef glädje, för mycken låt; Necken tog sin harpa "och spelte så ljufligt, ännu länge sedan solen var nedgången."

Följande Romanz sjunges i Upland.

Nec-

Necken han gångar på snöhvitan sand ;
Vaker upp alla rediige drängar ! —
Så skapar han sig till en väldiger man.
De unga hafva sofvit tiden allt för länge.

Och Necken han gångar sig till skräddaregård ,
Vaker upp alla redlige drängar ! —
Dar låter han göra sig den klädningen blå.
De unga hafva sofvit tiden allt för länge.

Så gångar han sig allt upp under ö ;
Vaker upp alla redlige drängar ! —
Der dansar så mången utvalder mö.
De unga hafva sofvit tiden allt för länge.

Necken han träder i dansen in ,
Vaker upp alla redlige drängar ! —
De Jungfruer rodna och blekna på kind.
De unga hafva sofvit tiden allt för länge.

Och Necken han drager det röda gullband ,
Vaker upp alla redlige drängar !
Det faller så väl uti Jungfruens hand.
De unga hafva sofvit tiden allt för länge.

"Och hör du, skön Jungfru , hvad jag säga må :
Vaker upp alla redlige drängar ! —
"Om söndag sku' vi mötas , allt uppå kyrkogård.'
De unga hafva sofvit tiden allt för länge

Och Jungfrun hon skulle till kyrkan fara,
  Vaker upp alla redlige drängar! —
Och Hållfast han skulle hennes köresven vara.
  De unga hafva sofvit tiden allt för länge.

Tömmar af silke och selen af gull;
  Vaker upp alla redlige drängar! —
"Kära du Hållfast, du kör int' omkull!"
  De unga hafva sofvit tiden allt för länge.

Jungfrun hon åker till kyrkan fram,
  Vaker upp alla redlige drängar! —
Och der möter hon sin fästeman.
  De unga hafva sofvit tiden allt för länge.

Necken han rider till kyrkan fram,
  Vaker upp alla redlige drängar! —
Han häktar sitt betsel på kyrkokam.
  De unga hafva sofvit tiden allt för länge.

Necken han gångar i kyrkan in;
  Vaker upp alla redlige drängar! —
Och rådlös är Jungfrun för fästeman sin.
  De unga hafva sofvit tiden allt för länge.

Prästen han framför altaret står:
  Vaker upp alla redlige drängar! —
"Hvad är för en man, på gången der står?"
  De unga hafva sofvit tiden allt för länge.

Hvar är du födder och hvar är du buren?
  Vaker upp alla redlige drängar! —
Eller hvar hafver du dina kläder väl skuren?
  De unga hafva sofvit tiden allt för länge.

"I hafvet, der är jag båd' födder och buren,
  Vaker upp alla redlige drängar! —
"Och der hafver jag mina hofkläder skuren."
  De unga hafva sofvit tiden allt för länge.

Och folket gick ut och skyndade hem,
  Vaker upp alla redlige drängar! —
Och bruden hon stod qvar med Brudgummen än.
  De unga hafva sofvit tiden allt för länge.

Och hvar har du Fader och hvar har du Moder?
  Vaker upp alla redlige drängar! —
Och hvar har du vänner och hvar har du fränder?
  De unga hafva sofvit tiden allt för länge.

"Min Fader och Moder ä' böljorna blå;
  Vaker upp alla redlige drängar! —
"Mina vänner och fränder ä' stickor och strå."
  De unga hafva sofvit tiden allt för länge.

Och det är så svårt uti hafvet att bo;
  Vaker upp alla redlige drängar! —
Der äro så många, som öfver oss ro.
  De unga hafva sofvit tiden allt för länge.

Ja, det är så svårt uti hafvet att vara;
Vaker upp alla redlige drängar! —
Der äro så många som öfver oss fara.
De unga hafva sofvit tiden allt för länge.

Necken tog Jungfrun i fager gulan lock,
Vaker upp alla redlige drängar! —
Så band han henne vid sin sadelaknapp.
De unga hafva sofvit tiden allt för länge.

Och Jungfrun hon ropa' så sorgeligt rop,
Vaker upp alla redlige drängar! —
Det hördes så vida till Konungens gård.
De unga hafva sofvit tiden allt för länge.

De sökte den Jungfrun allt öfver bro,
Vaker upp alla redlige drängar! —
Der funno de hennes gullspända skor.
De unga hafva sofvit tiden allt för länge.

De sökte den Jungfrun allt upp efter fors,
Vaker upp alla redlige drängar! —
Der funno de hennes liflösa kropp.
De unga hafva sofvit tiden allt för länge.

Ehuru Necken ej blifvit ansedd öfva dylika grymheter emot andra, än dem som sådant förtjent, iakttaga dock landtfolket noga, då de äro i vattnet vissa preservativer mot hans magt. Metaller och i synnerhet stål tros *binda Necken*, hvarföre då de bada i öppna sjön merendels en knif nedsättes i bottnen, eller sättes en nål i ett säf.

Necken föreställes under alla åldrar; och då det i Folksagorne omtalas en *gammal Neck*, som sitter på klippor eller stränder och vrider vattnet ur sitt våta skägg, inträffar beskrifningen med den gestalt, under hvilken *Odin*, i de Isländska Sagorna säges hafva uppenbarat sig. I denna gestalt kallas han den lede *stygge Necken* i sin sjöahamn. Så förekommer han i följande Variant af den i första delen tryckta visan om *Grefvens döttrar vid Elfvabo-lid.*

Necken han kläder af sin stygga sjöa-hamn,
Så kläder han sig till en Herreman.
Med den äran.

Necken rider sig till Grefvens gård,
Och ute står Jungfrun och kammar gult hår,
Med den äran.

"Och lyster sköna Jungfrun åt kyrkan fara,
"Sjelf så vill jag köresven vara?
Med den äran.

Och väl lyster mig åt kyrkan fara,
Lyster det dig att min köresven vara,
Med den äran.

Och Hållfast han körde den Kyrkovägen fram,
Så bergen de remna, och jorden skalf.
Med den äran.

Hållfast, och Hållfast, du kör ej så fast;
Mina tömmar ä' af silke och inte af bast.
Med den äran.

*"Inte vånnar *) jag hvaraf tömmen är gjord,*
"Men ändå så skall jag köra dig fort.
Med den äran.

Och när som de kommo till kyrkan fram,
Så lyfte han Jungfrun ur förgyllande karm,
Med den äran.

Och Necken han gångar sig i kyrkan in,
Så mången man då bleknade om kind.
Med den äran.

Och Konungen han vände sig på rödan gullstol;
Hvar'frå är du kommen, Riddare god?
Med den äran.

"Och jag är kommen från fremmande land;
"Hållfast, Hållfast, det är mitt namn."
Med den äran.

Men när som Prästen välsignelsen las,
Så springer Necken ur kyrkan med hast.
Med den äran.

När mässan var sjungen och folket for hem,
Stod Jungfrun qvar med sin Fästeman än.
Med den äran.

Han lyfte skön Jungfrun i förgyllande karm,
Så körde han sig den vägen allt fram.
Med den äran.

Och när som de kommo der midt uppå bro,
Så stapplade hästen på rödan gullsko.
Med den äran.

Och hästen han stappla' på rödan gullsäm,
Så körde han Jungfrun midt uti ström.
Med den äran.

Och Hållfast, Hållfast, du hjelp mig i land!
Och dig skall jag gifva mitt röda gullband.
Med den äran.

"Dit röda gullband det kan jag väl få;
"Men aldrig skall du på Guds gröna jord gå."
Med den äran.

Och Hållfast, Hållfast, hjelp mig ur nöd!
Och dig vill jag gifva min gullkrona röd.
Med den äran.

"Din gullkrona röd' den kan jag väl få;
"Men aldrig skall du på Guds gröna jord gå."
Med den äran.

Och hemma gråter Fader och hemma gråter Mor,
Och hemma gråter Syster och hemma gråter Bror.
Med den äran.

"Och gråta så mycket de gråta må)!*
"Men aldrig skall du på Guds gröna jord gå."
Med den äran.

Den rysliga Folkvisan, som hos *W. Scott* under namn af *the Daemon-Lover* förekommer, är i grunden den samma som föregående.

*) *Vånna*, fråga efter, bekymra sig om: Provinsord. Se *Ihr. Dial. Lex.* pag. 162.

90.

Hafs-mannen.

Hafsmannen föreställes såsom ett mera godt och välgörande väsende. Han tros bo i klippor och berg vid hafsstranderna. Följande Tradition om Hafsmannen är meddelad af *Herr D. Wallman* efter en uppteckning från Bohuslän, hvars gamla Borg vid Kungelf här skall förstås med Danemarka-Slott: *Rosmer Havmand* hos *Nyerup* I, sid. 218, hvaraf denna är ett fragment, synes häraf hafva varit en allmän Skandinavisk folkvisa.

Det bodde en Enka på Danemarka slott,
Fru Hel'ga så månde hon heta,
Hon hade ej dotter men en enda blott,
Och borta så månde hon vara.

Hon hade ej dotter, men bara en,
Och Vänna lilla månde hon heta;
Så sände hon ut sin yngsta son,
Han skulle Vänna lilla uppleta.

Och när som han kom i främmande land,
Der stod Vänna lilla på stranden;
"Och hvad är du för en främmande man,
"Med' du går så ensam på stranden?

Jag är en fattig Enkas Son,
Fru Hel'ga så heter min Moder;
Hennes Dotter är henne röfvad ifrån,
Och henne jag så vida månd' leta.

"Och är du en fattig Enkas Son,
"Fru Hel'ge heter din Moder;
"Så vill jag i sanning säga för dig,
"Att du är min käraste Broder.

Vänna lilla gångar sig in på sin gård,
Sin Broder vid hand månd' hon föra;
Så satte hon honom i minsta vrå,
Den minsta i berget månd' vara.

Rosen han kom till berget hem,
Så börjar han på till att vädra:
"Och grannt känner jag här Christen-manna blod,
"Christen-manna blod är mig nära."

Det flög en korp allt öfver vårt tak,
Han hade ett mannalår i munnen;
Det dröpo tre droppar derutaf;
Jag torka' så godt som jag kunde.

När Rosen han kom i berget in,
Så började han till att vädra:
"Och grannt känner jag här Christen-manna blod;
"Christen-manna blod är mig nära."

Och sanningen kan jag ej dölja för Er,
Och sanningen vill jag ej svika:
Här är inne min Systers son,
Är kommen från Österrike.

Och här är kommen min Systerson,
Från bådas vårt fäderneslland;
För ett och för allt så beder jag Er,
J honom hvarken snubbar eller bannar!

"Och är hit kommen din Systerson,
"Från bådas Ert fädernesland;
"Så vill jag gifva honom en kista med gull,
"Och bära dem bägge på stranden.

Vänna lilla var så snabb i sin hug,
Hon var så snabb i sina lister:
Hon tömde det gullet ur kistan ut,
Och lade sig sjelf uti kistan.

Och Rosen tog ungersven under sin arm,
Och kistan tog han i munnen;
Så förer han dem trehundrade mil,
Allt under de svarta jordgrunder.

När Rosen var kommen hem i sin gård,
Så börja' han på till att leta;
Så fick kan se hvar guldet det låg,
Men kärasten hon var då borta.

"Nu ståndar du här, du fula stygga lif,
"Och är inte värd till att lefva;
"Sjelf hafver du bortfört ditt unga kära vif,
"Nu sörjer du dig sjelfver till döda.

Scott och *Jamieson* synas göra sig det origtiga begrep om Nordiska Folkmytherna, att dessa naturväsenden der skulle föreställas rent af såsom djefvulens anhang; och den sednare anmärker ganska naivt, då han talar om Hafmannen i denna Visa, att "han synes hafva varit ett godt stycke djefvul och i grunden den bästa Christen af de tre."

91.

Harpans kraft.

Detta bidrag till *Neckens* historia är en ganska allmän Skandinavisk folksång och sjunges i alla landsorter. Trenne af dess märkvärdigaste melodier bifogas. Denna Visa förekommer äfven hos *Nyerup* I. sid. 326.

Följande Tradition sjunges i Östergötland:

Ungersven han går och leker på gården,
Och Jungfrun hon sitter i buren och gråter.
"Min hjerteliga kär!
"säg för mig, hvem J sörjen.

"Anten sörjen J gullsadel eller häst,
"Eller sörjen J, att jag har Eder fäst?
"Min hjerteliga kär!
"säg för mig, hvem J sörjen.

Inte sörjer jag gullsadel eller häst,
Och inte sörjer jag att jag har Eder fäst,
"Min hjerteliga kär!
"säg för mig, hvem J sörjen.

"Ant'en sörjen J för sadelen han är trång,
"Eller sörjen J för vägen är så lång?
"Min hjerteliga kär!
"säg för mig, hvem J sörjen.

Inte sörjer jag för sadeln är för trång,
Och inte sörjer jag för vägen är så lång.
"Min hjerteliga kär!
"säg för mig, hvem J sörjen.

"Ant'en sörjen J för Fader eller Mor,
"Eller sörjen J för Syster eller Bror?
"Min hjerteliga kär!
"säg för mig, hvem J sörjen.

Inte sörjer jag för Fader eller Mor,
Och inte sörjer jag för Syster eller Bror.
"Min hjerteliga kär!
"säg för mig, hvem J sörjen.

Fastmera sörjer jag mitt fagergula hår,
Som så skall ligg' och flyta i Värnamo-å *)
"Min hjerteliga kär!
"säg för mig, hvem J sörjen.

Det mig var spådt allt medan jag var barn,
Att jag skulle drunkna på min bröllopsdag.
"Min hjerteliga kär!
"säg för mig, hvem J sörjen.

"Och jag skall bygga en bro så stark,
"Om det skall mig kosta tolftusen mark.
"Min hjerteliga kär!
"säg för mig, hvem J sörjen.

"Tolf Riddare skola före dig rida,
"Och Riddare tolf på hvardera sida.
"Min hjerteliga kär!
"säg för mig, hvem J sörjen.

Och när som de kommo der midt uppå bro,
Der stapplade hästen på fyra gullskor.
"Min hjerteliga kär!
"säg för mig, hvem J sörjen.

På fyra gullskor och trettio gullsöm,
Och Jungfrun hon föll i stridande ström.
"Min hjerteliga kär!
"säg för mig, hvem J sörjen.

Och ungersven talte till den lilla småsven:
"Du hämta gullharpan och snart var igen!
"Min hjerteliga kär!
"säg för mig, hvem J sörjen.

Och första slag han på gullharpan slog;
Då satt der Neckén på vattnet och log.
"Min hjerteliga kär!
"säg för mig, hvem J sörjen.

Och andra slaget på gullharpan lät;
Då satt der Necken på vattnet och gret.
"Min hjerteliga kär!
"säg för mig, hvem J sörjen.

"Hör du ungersven, du spela ej så hårdt,
"Du skall väl få igen din unga brud ändå."
"Min hjerteliga kär!
"säg för mig, hvem J sörjen.

"Och du skall få igen din unga brud så röd,
Som aldrig hon legat i böljorna död."
"Min hjerteliga kär,
"säg för mig, hvem J sörjen.

Efter en annan Tradition.

Ant'en sörjen J sadel, eller sörjen J häst;
Vid den hvitaste sand —
Eller sörjen J, att jag hafver Eder fäst?
Liten Kerstin!
lyster Eder följa ungersven inför ö-land?

"Och inte sörjer jag för sadel eller häst;
Vid den hvitaste sand —
"Och inte sörjer jag, att jag hafver Eder fäst.
Liten Kerstin!
lyster Eder följa ungersven inför ö-land?

"Fastmer sörjer jag för den strömmen så strid,
Vid den hvitaste sand —
"Der bägge mina Systrar ha drunknat uti.
Liten Kerstin!
lyster Eder följa ungersven inför ö-land?

Och jag skall låta Eder gångare kringsko ;
Vid den hvitaste sand —
Så den skall inte stappla på gullsömad sko.
Liten Kerstin !
lyster Eder följa ungersven inför ö-land ?

Det första slaget mot gullsöm klang ;
Vid den hvitaste sand —
Och Necken han satt på vattnat och sang.
Liten Kerstin !
lyster eder följa ungersven inför ö-land ?

Det andra slaget mot gullsöm slog ;
Vid den hvitaste sand —
Och Necken han satt på vattnet och log.
Liten Kerstin !
lyster Eder följa ungersven inför ö-land ?

Och när som de hommo på bredaste bro ,
Vid den hvita sand —
Då stapplade hästen på gullsömad sko.
Liten Kerstin !
lyster Eder följa ungersven inför ö-land ?

Och ungersven vänder sin gångare omkring ,
Vid den hvita sand —
Så rider han efter sin harpa af gull.
Liten Kerstin !
lyster Eder följa ungersven inför ö-land ?

Han spelade barken af björkarne ,
Vid den hvitaste sand —
Han spelade tornen och kyrkorne.
Liten Krrstin !
lyster Eder följa ungersven inför ö-land ?

Han

Han spelade hornen af quickaste fä,
Vid den hvitaste sand —
Han spelade liten Kerstin i sitt knä.
Liten Kerstin!
lyster Eder följa ungersven inför ö-land?

Harpans kraft.

Efter Traditioner från Vestergötland och Vermland med bifogad melodi.

Liten Kerstin hon sitter i buren och gråter;
Herr Peder går på gården, spelar och leker;
"Min hjerteliga kär! :l:
"J sägen mig hvarför J sörjen?

"Sörjen J för sadel eller sörjen J häst,
"Eller sörjen J att jag hafver Eder fäst:
"Min hjerteliga kär! :l:
"J sägen mig hvarför J sörjen?

Och inte sörjer jag för sadel eller häst;
Och inte sörjer jag att jag hafver Eder fäst.
"Min hjerteliga kär! :l:
"J sägen mig hvarför J söjen?

Fast mera sörjer jag mitt fagergula hår,
Som i dag skall färgas i böljorna blå.
"Min hjerteliga kär! :l:
"J sägen mig hvarför J sörjen?

Fastmer sörjer jag för Ringfalla-å*),
Der drunknade mina Systrar två.
"Min hjerteliga kär! :l:
"J sägen mig hvarför J sörjen?

Det var mig så förelagdt, allt medan jag var ung,
Min bröllopsdag skulle blifva mig tung.
"Min hjerteliga kär! :I:
"J sägen mig hvarför J sörjen?

"Och jag skall låta den hästen kringsko,
Han skall inte snafva på fyra gullsko.
"Min hjerteliga kär! :I:
"J sägen mig hvarför J sörjen?

Tolf mina Hofmän skola före dig rida,
"Tolf mina Hofmän vid hvardera sida.
"Min hjerteliga kär! :I:
"J sägen mig hvarför J sörjen?

Men när som de kommo på Ringfalla skog,
Der spelar en hjort med förgyllande horn.
"Min hjerteliga kär! :I:
"J sägen mig hvarför J sörjen?

Och alla de Hofmän efter hjorten jaga;
Liten Kerstin hon månde ensam draga.
"Min hjerteliga kär! :I:
"J sägen mig hvarför J sörjen?

Och när som hon kom på Ringfalla bro,
Der snafva' hennes gångare på fyra gullsko.
"Min hjerteliga kär! :I:
"J sägen mig hvarför J sörjen?

Fyra gullsko och trettio gullsöm,
Och Jungfrun hon föll i stridan ström.
"Min hjerteliga kär! :I:
"J sägen mig hvarför J sörjen?

Herr Peder han talte till småsvennen så:
"Du skall strax efter min gullharpa gå."
"Min hjerteliga kär! :I:
"J sägen mig hvarför J sörjen?

Första slag han på gullharpan slog;
Den fula stygga Necken på vattnet satt och log;
"Min hjerteliga kär! :|: *
"J sägen mig hvarför J sörjen?

Andra slaget på gullharpan lät,
Den fula stygga Necken satt på botten och gret.
"Min hjerteliga kär! :|:
"J sägen mig hvarför J sörjen?

Det tredje slag på gullharpan klang;
Liten Kerstin räckte upp sin snöhvita arm.
"Min hjerteliga kär! :|:
"J sägen mig hvarför J sörjen?

Han spelade barken af höga trä,
Han spelte liten Kerstin uti sitt knä.
"Min hjerteliga kär! :|:
"J sägen mig hvarför J sörjen?

Och Necken han kom ur böljorna fram;
Han hade en stolts Jungfru på hvar sin arm.
"Min hjerteliga kär! :|:
"J sägen mig hvarför J sörjen?

*) Denna Folkvisa har blifvit localiserad i flera landsorter. De allmännaste ställen som nämnas äro: *Värnamo*, *Ringfalla-*, *Renfalla-* och *Vendels-å*.

Den af de öfriga Varianter, som mest förekommer, är den som börjas:

Ungersven han gångar sig uppå gården,
Liten Vän, liten Vän! —
Liten Kerstin hon sitter i buren och gråter.
Liten Kerstin och vi vilja följa ungersven in-för å-land.

92.

Hafsfrun.

Hafsfrun föreställes i Traditionerna, än såsom ett välgörande och än som ett förrädiskt väsende. Hennes åsyn anses af sjömannen, såsom *Skogsfruns* för Jägarn, båda storm och olycka. Fiskare påstå sig ofta se henne, i sommarsolskenet, då en tunn dimma ligger öfver sjön, sitta på vattenytan och med en gullkam kamma sitt långa gula hår, eller uppdrifva sin snöhvita boskap, att beta på holmar och stränder. *Hafsfrun* likasom *Skogsfrun* synes i Folkmytherna symbolisera den råa sinnligheten: att förföra till medlidande och älskog visa de sig såsom unga sköna Jungfrur, af nattkölden skälfvande och frusna, vid jägarnes eller fiskarnes upptända eldar. Menniskor som drunkna och ej återfinnas tros hafva blifvit intagna i Hafsfruns boningar.

Följande Tradition är upptecknad i Vestergötland.

Herr Peder han går för sin Moder att stå;
Blåser kallt kallt, nordan öfver sjö —
"Och har jag inte haft de systrarne små?"
Hon kommer väl igen när skogen ståndar löfgrön.

En Syster hade du så fager och så bold;
Blåser kallt kallt, nordan öfver sjö —
Men henne har Hafsfrun fått uti våld.
Hon kommer väl igen när skogen ståndar löfgrön.

Herr Peder han gångar sig i stallet,
Blåser kallt kallt, nordan öfver sjö —
Der skådar han de folarne alla.
Hon kommer väl igen när skogen ståndar löfgrön.

Han skådar den hvita, han skådar den grå;
Blåser kallt kallt, nordan öfver sjö —
Den yppaste *) lägger han sadelen på.
Hon kommer väl igen när skogen ståndar löfgrön.

Så rider han sig på Hafsfruns gård,
Blåser kallt kallt, nordan öfver sjö —
Och ute för honom der Hafsfrun står.
Hon kommer väl igen när skogen ståndar löfgrön.

"Och hjelpe mig Gud af all min nöd,
Blåser kallt kallt, nordan öfver sjö —
"Som aldrig jag såg en fagrare mö!
Hon kommer väl igen när skogen ståndar löfgrön.

Och har du ej sett någon fagrare än jag,
Blåser kallt kallt, nordan öfver sjö —
Så har jag en Tärna fager som en dag.
Hon kommer väl igen när skogen ståndar löfgrön.

"Och Eder vill jag gifva min gångare grå,
Blåser kallt kallt, nordan öfver sjö —
"J låten lilla Tärnan för mig utgå!
Hon kommer väl igen när skogen ståndar löfgrön.

Behållen sielf eder gångare grå;
Blåser kallt kallt, nordan öfver sjö —
Nog skall min lilla Tärna för eder få utgå.
Hon kommer väl igen när skogen ståndar löfgrön.

Och Hafsfrun hon trippa' öfver högan lofts spång,
Blåser kallt kallt, nordan öfver sjö —
Så alla hennes Tärnor undra' på hennes gång.
Hon kommer väl igen när skogen ståndar löfgrön.

Och Hafsfrun hon klappar på bolstrarna blå:
Blåser kallt kallt, nordan öfver sjö —
Behagar liten Tärna af sängen uppstå!
Hon kommer väl igen när skogen ståndar löfgrön.

Här hafver du varit i femton runda år;
Blåser kallt kallt, nordan öfver sjö —
Men aldrig har jag väckt dig af sömnen ändå;
Hon kommer väl igen när skogen ståndar löfgrön.

Jag väcker dig ej för sax eller nål;
Blåser kallt kallt, nordan öfver sjö —
Men för en ungersven, som håller på vår gård.
Hon kommer väl igen när skogen ståndar löfgrön.

Det håller en ungersven allt uppå vår gård,
Blåser kallt kallt, nordan öfver sjö —
Till honom skall genast vår lilla Tärna gå.
Hon kommer väl igen när skogen ståndar löfgrön.

"Och huru skall jag på gården utgå,
Blåser kallt kallt, nordan öfver sjö —
"Som inte har sett solen på femton år.
Hon kommer väl igen när skogen stândar löfgrön.

De satte den Tärnan på förgyllande stol,
Blåser kallt kallt, nordan öfver sjö —
De klädde på henne, så hon sken som en sol.
Hon kommer väl igen när skogen stândar löfgrön.

De klädde på henne gullspända skor,
Blåser kallt kallt, nordan öfver sjö —
Så gullskenet bort efter tiljorna for.
Hon kommer väl igen när skogen stândar löfgrön.

Och alla hafsens Tärnor de fläta' hennes hår,
Blåser kallt kallt, nordan öfver sjö —
Och Hafsfruen sjelf satte gullkronan på.
Hon kommer väl igen när skogen stândar löfgrön.

Och Hafsfruen sade till Systeren sin:
Blåser kallt kallt, nordan öfver sjö —
Hvad tyckes dig nu om Tärnan min?
Hon kommer väl igen när skogen stândar löfgrön.

"Och skall jag nu säga som jag förstår,
Blåser kallt kallt, nordan öfver sjö —
"Så fattas gull på bröst, och pärlor i hår."
Hon kommer väl igen när skogen stândar löfgrön.

Liten Kerstin gångar öfver högan lofts spång,
Blåser kallt kallt, nordan öfver sjö —
Och ungersven han kände hennes stolta gång.
Hon kommer väl igen när skogen ståndar löfgrön.

Och Tärnan hon gick sig på grönan strand,
Blåser kallt kallt, nordan öfver sjö —
Hon bar en sölfkanna på snöhvitan band.
Hon kommer väl igen när skogen ståndar löfgrön.

"Och inte tar jag kannan utur din hand,
Blåser kallt kallt, nordan öfver sjö —
"Förr än du har sagt din kära Faders namn."
Hon kommer väl igen när skogen ståndar löfgrön.

Och väl kan jag säga min kära Faders namn,
Blåser kallt kallt, nordan öfver sjö —
Och han var Konung utaf Engeland.
Hon kommer väl igen när skogen ståndar löfgrön.

'Och var din Fader Konung af Engeland,
Blåser kallt kallt, nordan öfver sjö —
'Så äro vi två syskon i Herrans namn."
Hon kommer väl igen när skogen ståndar löfgrön.

"Och eder vill jag gifva mina guldringar fem,
Blåser kallt kallt, nordan öfver sjö —
"Om eder lilla Tärna får följa med mig hem."
Hon kommer väl igen när skogen ståndar löfgrön.

Behållen sjelf edra gullringar fem,
 Blåser kallt kallt, nordan öfver sjö —
Nog skall min lilla Tärna få följa med Er hem.
Hon kommer väl igen när skogen ståndar löfgrön.

Och Hafsfruen väntar i åren två;
 Blåser kallt kallt, nordan öfver sjö —
Men ingen liten Tärna kom tillbaka ändå.
Hon kommer väl igen när skogen ståndar löfgrön.

Och Hafsfruen väntar i åren fem;
 Blåser kallt kallt, nordan öfver sjö —
"Och kommer liten Tärna ej tillbaka än?"
Hon kommer väl igen när skogen ståndar löfgrön.

"Hade jag trott din falskhet så stor,
 Blåser kallt kallt, nordan öfver sjö —
"Du aldrig nånsin kommit på Guds gröna jord."
Hon kommer ej igen när skogen ståndar löfgrön.

*) *Yppaste*, ypperligaste: af gamla Svenska ordet, *ypper*, förträfflig.

Efter en annan Tradition.

Herr Hillebrand han talte till sin Moder så:
 Blåser kallt, kallt väder ifrån sjön —
"Och hade icke jag en syster så bold?
 Blåser kallt, kallt väder ifrån sjön.

En Syster hade du så fager och så bold;
Blåser kallt, kallt väder ifrån sjön —
Men den har Hafsfrun tagit i sitt våld.
Blåser kallt, kallt väder ifrån sjön.

Herr Hillebrand han går sig i stallet in;
Blåser kallt, kallt väder ifrån sjön —
Han skådar de fålarna rundt omkring.
Blåser kallt, kallt väder ifrån sjön.

Han skådar den bruna, han skådar den grå;
Blåser kallt, kallt väder ifrån sjön —
Men blacken den lägger han gullsadlen på.
Blåser kallt, kallt väder ifrån sjön.

"Jag kommer väl igen innan skogen blir grön,
Blåser kallt, kallt väder ifrån sjön —
— — — — —
— — — —

Han klappade hästen uppå hans rygg:
Blåser kallt, kallt väder ifrån sjön —
"Och nu skall du vara mig trogen och trygg!
Blåser kallt, kallt väder ifrån sjön.

Herr Hillebrand rider sig till Hafsfruns gård.
Blåser kallt, kallt väder ifrån sjön —
Och ute för honom sjelfva Hafsfrun står.
Blåser kallt, kallt väder ifrån sjön.

"God dag, sköna Hafsfru, god dag på eder gård!
Blåser kallt, kallt väder ifrån sjön —
"Och fagrare Jungfru jag aldrig än såg."
Blåser kallt, kallt väder ifrån sjön.

Och hafven J ingen sett fagrare än jag;
Blåser kallt, kallt väder ifrån sjön —
Jag hafver väl en Tärna, som är fagrare ändå.
Blåser kallt, kallt väder ifrån sjön.

"Kunde jag den vackra tärnan få se;
Blåser kallt, kallt väder ifrån sjön —
"Häst och gullsadel det gifver jag er.
Blåser kallt, kallt väder ifrån sjön.

Häst och gullsadel det passar jag ej på;
Blåser kallt, kallt väder ifrån sjön.
Men min vackra Tärna kan du få se ändå.
Blåser kallt, kallt väder ifrån sjön.

Och Hafsfrun hon sade till sin Tärna så:
Blåser kallt, kallt väder ifrån sjön —
I morgon skall du för Riddaren utgå.
Blåser kallt, kallt väder ifrån sjön.

Och skall jag i morgon för en Riddare utgå,
Blåser kallt, kallt väder ifrån sjön —
Jag har ej sett solen på femton år.
Blåser kallt, kallt väder ifrån sjön.

Hon klädde på henne en genombruten särk,
Blåser kallt, kallt väder ifrån sjön —
Som femton Prinsessor haft i händers verk.
Blåser kallt, kallt väder ifrån sjön.

Hon klädde på henne en kjortel så grann,
Blåser kallt, kallt väder ifrån sjön —
Som deruti tycktes hela solen upprann.
Blåser kallt, kallt väder ifrån sjön.

Hon klädde på henne tröjan så blå ,
Blåser kallt , kallt väder ifrån sjön —
Som var med gull i hvar fåll och hvar trå.
Blåser kallt , kallt väder ifrån sjön.

Hon satte henne en gullkrona uppå ;
Blåser kallt , kallt väder ifrån sjön —
Hon tänkte det var konungen hon skulle för utgå.
Blåser kallt , kallt väder ifrån sjön.

Och Hafsfrun hon ledde sin Tärna öfver bro ,
Blåser kallt , kallt väder ifrån sjön —
Och femti gullringar hon efter sig drog.
Blåser kallt , kallt väder ifrån sjön.

"Och hvad heter Fader , och hvad heter Mor ?
Blåser kallt , kallt väder ifrån sjön —
"Och hvad heter Syster , och hvad heter Bror ?
Blåser kallt , kallt väder ifrån sjön.

Min Fader han var en så mägtiger Kung ,
Blåser kallt , kallt väder ifrån sjön —
Min Moder hon var en Drottning så from.
Blåser kallt , kallt väder ifrån sjön.

Min Syster hon heter Seltima ,
Blåser kallt , kallt väder ifrån sjön —
Min Broder han heter Herr Hillebrand.
Blåser kallt , kallt väder ifrån sjön.

"Och var din Fader en så mägtiger Kung ,
Blåser kallt , kallt väder ifrån sjön —
"Och var din Moder en Drottning så from ;
Blåser kallt , kallt väder ifrån sjön —

"Och heter din Broder Herr Hillebrand,
Blåser kallt, kallt väder ifrån sjön —
"Så äro vi syskon i Jesu namn.
Blåser kallt, kallt väder ifrån sjön.

Herr Hillebrand han lyfte på sin hatt,
Blåser kallt, kallt väder ifrån sjön —
Han bjöd skön Hafsfrun så mången god natt.
Blåser kallt, kallt väder ifrån sjön.

Och om jag ej vore så tung på min fot;
Blåser kallt, kallt väder ifrån sjön —
Jag skulle ha igen min tärna så god.
Blåser kallt, kallt väder ifrån sjön.

Och hade jag trott din falskhet så stor;
Blåser kallt, kallt väder ifrån sjön —
Skull' aldrig min Tärna kommit med dig om bord.
Blåser kallt, kallt väder ifrån sjön.

93.

Herr Olof i Elfvornas dans.

Det är allmänt bekant, att *Alferne* i de Eddiska Mytherna delas i *Svart-alfer* och *Ljus-alfer*: Likaså föreställas *Elfvorna* i Folkmythen såsom onda eller goda: de sednare bo i luften, dansa på gräset eller sitta på trädens löf; de förra anses som ett underjordiskt folk, som ofta förorsakar menniskor skador och sjukdomar, för hvilka ett slags egna Läkare, under namn af *kloka*, finnas i alla landsorter.

Elfvorna tros hafva sina Konungar, fira sina bröllop och hålla sina gästabud, allt som hos oss här ofvan. Ett intressant mellanslag af Elfvor förekommer i våra Traditioner, under namn af *Högfolket*: de tros bebo kullar och ättehögar, och då de visa sig, bära de en skön menniskogestalt, såsom i följande trenne Romanzer föreställes: allmogen synes fästa vid dem ett djupt melancholiskt begrepp, såsom sörjande ett halfsläckt hopp om förlossning. Blott få gamla personer veta nu mera att berrätta något annat om dem, än de ljufliga Chörer, som någon gång i sommarqvällarne skola höras ur högarne, om man stilla lyssnar eller, som det heter i Visan, *lägger sitt öra till Elfvehög*: då må ingen vara nog hård, att med minsta ord nedslå deras hopp om förlossning, då den vackra musiken skall förbytas i bitter gråt och klagan. Det synes vara anledning, att sluta af de jemförde Traditioner, att denna föreställning om *Högfolket* härleder sig från Christendomens början och de första Christnas medlidsamma begrepp om dem, som i Hedentimma, utan kunskap om Frälsaren, i heden jord blifvit högsatte, och hvilka olyckliga varelser

måste vanka omkring dessa lägre regioner, eller sucka i sina högar till den stora förlossningens dag.

De som förmenas ega förmågan att se dessa och andra dylika andeväsenden, hvilket i synnerhet skall tillkomma *Söndagsbarn*, sägas *vara i syne*: äfven skola Elfvorne sjelfva ega magt att gifva detta utomordentliga sinne.

De små underjordiska *Elfvorne*, som tros bo under menniskornas boningar, föreställas såsom nyckfulla och skola efterapa menniskornas alla förrättningar. De skola älska snygghet omkring gården och belöna tjenstehjon, som äro måne om renlighet. Följande berättelse är ganska allmän: En tjenstflicka som af Elfvorne i ett hus var mycket älskad, i synnerhet för den omtankan att alltid långt bortföra från husen orenlighet och vatten som skulle utslås, blef en gång af dem bjuden till ett bröllop: allt gick ordentligt till och hon blef begåfvad med några hyfvelspån, dem hon med god mine emottog och gömde; men då brudparet kom, låg olyckligtvis ett halmstrå i deras väg; brudgummen kom väl öfver, men bruden föll på näsan, hvarvid flickan ej kunde tillbakahålla ett utbristande löje, då hasteligen allt försvann. Följande dagen fann hon med bestörtning de förmenta hyfvelspånorna vara lika många guldstycken.

Obekant med de Eddiska så väl som våra Folkmyther har *W. Scott* förblandat Elfvorne icke blott med Dvergarne, utan med allt som hos oss förekommer under benämning *Rå*, hvarigenom den vidlyftiga Inledningen till *The Young Tamlane* uppkommit.

Följande Romanz sjunges i Upland och Östergötland. Den finnes på Danska hos *Syv* IV. N:o 37. *Grimm* 81., *Nyerup* 1. sid. 237. samt öfversättningar deraf uti flera Engelska, Skottska och Tyska Samlingar.

Herr Olof han red sig ut om en otta,
Och så kom han i en Elfvedans-stim:
    Den dansen går väl,
    så väl uti lunden.

Elfvefader räcker hvit hand ifrån sig:
"Kom, kom Herren Olof, träd dansen med mig!"
    Den dansen går väl,
    så väl uti lunden.

Och inte jag vill, och inte jag må;
I morgon skall mitt bröllop stå.
    Den dansen går väl,
    så väl uti lunden.

Och Elfvemoder räcker hvit hand ifrån sig:
"Kom, kom Herren Olof, träd dansen med mig!"
    Den dansen går väl,
    så väl uti lunden.

Och inte jag vill, och inte jag får;
I morgon skall mitt bröllop stå.
    Den dansen går väl,
    så väl uti lunden.

Och Elfvesyster räcker hvit hand ifrån sig:
"Kom, kom Herren Olof, träd dansen med mig!"
    Den dansen går väl,
    så väl uti lunden.

Och inte jag vill och inte jag må;
I morgon skall mitt bröllop stå.
Den dansen går val,
så val uti lunden.

Och bruden hon talte med brudsätan så:
"Hvad månde betyda att klockorna gå?"
Den dansen går val,
så val uti lunden.

Det är sådan sed på denna vår ö;
Hvar ungersven ringer hem sin mö.
Den dansen går väl,
så väl uti lunden.

Och sanning för Er jag ej dölja må:
Herr Olof är död, och ligger på bån
Den dansen går väl,
så väl uti lunden.

Och andra dagen, innan dager blef ljus,
Så var det tre lik i Herr Olofs hus.
Den dansen går väl,
så väl uti lunden.

Det var Herr Olof, hans fästemö,
Ock så hans Moder, i sorgen blef död.
Den dansen går väl,
så väl uti lunden.

94.

Elf-Qvinnan och Herr Olof.

Denna uppteckning från Östergötland synes blott vara en utförligare förändring af föregående och närmar sig mera den Romanz, som förekommer hos *Syv*, *Grimm* och *Nyerup* på de ställen, som i föregående Inledning äro anförde.

Herr Olof red sig till Borgare led,
Der står en Elf-qvinna och hvilar dervid.
Men dansen går än,
så väl uti lunden.

Ack! hör du Herr Olof, hvad jag säger dig:
Och lyster dig nu träda dansen med mig?
Men dansen går än,
så väl uti lunden.

"Och inte vill jag träda dansen med dig;
"I morgon så skall jag brudgumme bli."
Men dansen går än,
så väl uti lunden.

Antingen vill du i sju år lida nöd,
Eller så vill du i morgon bli död?
Men dansen går än,
så väl uti lunden.

Herr Olof han kastar sin gångare omkring,
Sjukdomar och plågor, de följde honom hem.
Men dansen går än,
så väl uti lunden.

Herr Olof han red till sin Moders gård,
Och ute för honom hans Moder hon står.
Men dansen går än,
så väl uti lunden.

"Och, kära min Moder! J bädden min säng,
"Rätt aldrig så stiger jag upp utaf den."
Men dansen går än,
så väl uti lunden.

Och bruden hon väntade i dagarne två;
Och inte fick hon se sin käraste ändå.
Men dansen går än,
så väl uti lunden.

Och bruden hon väntade i dagarne fem,
Och inte fick hon se sin käraste än.
Men dansen går än,
så väl uti lunden.

Och bruden sadlar sin gångare grå,
Så rider hon sig till Herr Olofs gård.
Men dansen går än,
så väl uti lunden.

När som hon kom till Herr Olofs gård,
Ute för henne hennes Svärmoder står.
Men dansen går än,
så väl uti lunden.

"God dag, god dag, kära Svärmoder min!
"Hvar är Herr Olof, fästman min?"
Men dansen går än,
så väl uti lunden.

Jag har inte sett Herr Olof se'n i går,
Han rider i skogen, skjuter hjort och rå,
Men dansen går än,
så väl uti lunden.

"Och tager han mer på hjorten vara,
"Än som han aktar den hela brudskara!
Men dansen går än,
så väl uti lunden.

"Och aktar han mera på hjort och hind,
"Än som han aktar allrakäraste sin."
Men dansen går än,
så väl uti lunden.

Och bruden hon viker på sparlakan röd,
Så fick hon se, hvar Herr Olof låg död.
Men dansen går än,
så väl uti lunden.

Och när det var dager och dager var ljus;
Så var det tre lik i Herr Olofs hus.
Men dansen går än,
så väl uti lunden,

Det första var Herr Olof, det andra hans mö,
Det tredje var hans Moder, af sorgen blef hon död.
Men dansen går än,
så väl uti lunden,

Bland de talrika Varianter af detta uråldriga thema, som i Traditionerna förekomma, förtjenar i synnerhet följande att anföras; den är funnen i en handskrifven Samling i 4:o, som på Kongl. Biblioteket förvaras:

Herr Oloff riider om otte;
Drifver dagg faller rihm —
Ljusa dagen honom tyckte.
Herr Oloff kommer hem,
när skogen giörs löfvegrån.

Herr Oloff riider för Borgia,
Drifver dagg faller rihm —
Finner en dantz medh Elfvor.
Herr Oloff kommer hem,
när skogen giörs löfvegrön,

Der dantzar Ellff och Elfvemågh,
Drifver dagg faller rihm —
Elfvekongens dotter medh utslagit hår,
Herr Oloff kommer hem,
när skogen giörs löfvegrön.

Elfvekongens dotter räckte hand från sig :
Drifver dagg faller rihm —
Kom hit Herr Oloff, trädh dantz medh migh
Herr Oloff kommer hem
när skogen giörs löfvegrön.

"Intet träder jagh dantz medh digh ;
Drifver dagg faller rihm —
"Min fästem'ö har thet förbudit migh.
Herr Oloff kommer hem
när skogen giörs löfvegrön.

"Intet jagh vill ej heller jagh må ;
Drifver dagg faller rihm —
"I morgon skall mitt bröllop stå."
Herr Oloff kommer hem
när skogen giörs löfvegrön.

Vill du intet träda dantzen medh migh,
Drifver dagg faller rihm —
En olycka skall jag ställa på digh.
Herr Oloff kommer hem
när skogen giörs löfvegrön.

Herr Oloff han vändde sin häst omkring ;
Drifver dagg faller rihm —
Sjukdom och soth följde honom hem.
Herr Oloff kommer hem
när skogen giörs löfvegrön.

Herr Oloff redh i sin Moders gård ;
Drifver dagg faller rihm —
Hans moder för honom ute står.
Herr Oloff kommer hem
när skogen giörs löfvegrön.

Var våhlkommen kier sohnen min,
Drifver dagg faller rihm —
Hvi ästu så blek i blomme kind?
Herr Oloff kommer hem
när skogen giörs löfvegrön.

"Min fåhle var snabb och jig var sen,
Drifver dagg faller rihm —
"Jagh stötte mig moth en ekegren.
Herr Oloff kommer hem
när skogne giörs löfvegrön.

"Min kiera syster bädda min sängh,
Drifver dagg faller rihm —
"Min kiera Broder hälla hästen i eng.
Herr Oloff kommer hem
när skogen giörs löfvegrön.

"Min kiera Moder bårsta mitt hår,
Drifver dagg faller rihm —
"Min kiere Fader giör migh en bâhr."
Herr Oloff kommer hem
när skogen giörs löfvegrön.

Min kiere Sohn, du säg ej så;
Drifver dagg faller rihm —
I morgon skall ditt bröllop stå.
Herr Oloff kommer hem
när skogen giörs löfvegrön.

"Stånde nu när thet stånda vill,
Drifver dagg faller rihm —
"Aldrig kommer jag till fästemö min."
Herr Oloff kommer hem
när skogen giörs löfvegrön.

95.

Herr Magnus och Hafs-Trollet.

Denna och följande variant, om *Herr Magnus och Elfvorne*, äro blott förändringar af den allmänna Skandinaviska Folkvisan, som förekommer hos *Syv*, *Grimm* och *Nyerup* under namn af *Elvhöj*. Den har i sednare tider blifvit lämpad till en historisk händelse; se, följande afdelning, Visan om *Hertig Magnus och Hafsfrun.*

Det var så tidigt en Söndagsmorgon,
Innan lärkan hon rörde sin tunga,
Det var en ungersven som hvilade på strand,
Der hörde han Hafsfruen sjunga:
"Ack! hör J unga Magnus,
"Jag bjuder Eder ganska gåfvor,
"Viljen J mig ega?" —

"Och Eder vill jag gifva en kappa så blå,
"Den bästa, som J viljen bära:
"Och hvar en trå, som i henne är,
"Skall vara skarlakan det skära.
"Ack! hör J unga Magnus,
"Jag bjuder Eder ganska gåfvor,
"Viljen J mig ega?" —

"Eder vill jag gifva en värja ny,
"Som hänger på femton gullringar:
"Och hvar gång J dragen henne i krig,
"Så visst skall J striden vinna.
"Ack! hör J unga Magnus,
"Jag bjuder Eder ganska gåfvor,
"Viljen J mig ega?" —

"Eder vill jag gifva ett Qvarnhus så nytt,
"Med femton par gångande stenar;
"De löpa så lätt uppå *Leretava* *) jord,
Som andra uti stridande strömmar.
"Ack! hör J unga Magnus,
"Jag bjuder Eder ganska gåfvor,
"Viljen J mig ega?" —

Och väl kunde jag trolofva dig,
Om du vor' en Christelig qvinna;
Men nu är du ett hafstroll så vildt,
Som flyger alla bergen emellan:
"Ack! hör J unga Magnus,
"Jag bjuder Eder ganska gåfvor,
"Viljen J mig ega?" —

Herr Måns han svängde sin gångare omkring,
Han ville från Hafsfruen rida;
Hon var då så viger i betsel och tyg,
Hon bad honom än litet bida.
"Ack! hör J unga Magnus,
"Jag bjuder Eder ganska gåfvor,
"Viljen J mig ega?" —

Och had' inte Gud gifvit nåder dertill,
Att hanen hade flaxat sina vingar,
Visst had' han måst följa det sjötroll så vildt,
Som flyger alla bergen emellan:
"Ack! hör J unga Magnus,
"Jag gifver Eder ganska gåfvor,
"Viljen J mig följa?" —

*) Man har ej velat borttaga detta ord, ehuru dess Etymologi ej kan gifvas.

Oräkneliga äro de förändringar, under hvilka denna Folksång, så väl ännu i Traditioner, som i gamla handskrifter förekommer. Bland de sednare må följande uppteckning, som finnes i ett Qvart MS. på Kongl. Bibliotheket, anföras: Den nämnde Visan *Elfvehöj* hos *Nyerrup* 1. sid. 234, är med denna fullkomligt öfverensstämmande:

Jagh var migh en fager ungersven,
Och skulle rijda til hofva;
Rijder jagh uth om en aftonstund,
Legger migh i Rosenlund at soffva.
Sedan jagh henne först sågh.

Jagh lade migh under en Lind så grön,
Min ögon fingo en dvahla;
Der kommo två Jungfruer gåendes fram,
De ville allt medh migh tahla.
Sedan jagh henne först sågh.

Den ena klappar migh på min kind,
Den andra hviskar i mitt öra:
"Statt up fager ungersven!
"Om tigh lyster elskogh pröffva."
Sedan jagh henne först sågh.

Dhe ledde fram en Jungfru,
Hvars håår däth glimbde som guld:
"Statt up fager ungersven!
"Om du äst fröjdefull."
Sedan jagh henne först sågh.

Den tridie begynte en Vijsa at sjunga,
Thet gjorde hoon af en godh vilje:
Dervidh stadna den stride ström,
Som förr var vahn at rinna.
Sedan jagh henne först sågh.

Stadnade då den stride ström ,
Som förr var vahn at rinna ;
Och hinden medh sine brune håår ,
Förgath hvart hoon skulle springa.
Sedan jagh henne först sågh.

Jagh stogh migh af jorden up
Och stödde migh vidh mit sverd,
Dhe Elfveqvinnor dantza ihn och uth ,
Allt hade de Elfve-ferd.
Sedan jag henne först sågh.

Had' icke lyckan varit migh så godh ,
Att Hanen slagit uth sine viagar ,
Så hade jagh soffvit i berget den natt ,
Alt hoos dhe Elfve-qvinnor.
Sedan jagh henne först sågh.

Ett fragment med förändradt omqväde sjunges i Vestergötland :

"Dig vill jag gifva oxarne tolf ,
"Och alla, alla så hvita ;
"Och fore du än all verlden omkring ,
"Du funne dem aldrig så lika.
Men Linden fäller löf ,
Och löfvet faller utaf alla gröna skogar.

"Och dig vill jag gifva den lilla fogel ,
"Som sitter uppå qvist ;
"Och vore jag , som du , en fager ungersven ,
"Sådan gåfva visst aldrig jag miste.
Men linden fäller löf ,
Och löfvet faller utaf alla gröna skogar.

Och hade Guds nåd inte varit så stark,
Att hanen hade klappat sina vingar,
Visst hade jag i berget kommit,
Med denna hedniska qvinna.
Men Linden fäller löf,
Och löfvet faller utaf alla gröna skogar.

Och hade Guds nåd inte varit så stor,
Att hanen hade börjat att gala,
Visst hade jag i berget kommit,
Med denna hedniska skara.
Men Linden fäller löf,
Och löfvet faller utaf alla gröna skogar.

Uti en uppteckning från Småland sjunges om en *Hertig Magnus och Elfvorna,* och synes vara en öfvergång från föregående till den första af följande afdelning:

Hertig Magnus och Elfvorna.

Hertig Magnus gångar sig åt Rosendelund,
Der lägger han sig neder till att sofva;
Så kommo de Höfviske Jungfrur fram,
De ville med honom trolofva.
"Hertig Magnus J svaren mej,
"Inte nej, utan ja, ja!

Den ena hon tager honom i hans hand,
Den andra hviskar sagta i hans öra:
"Vaker upp, vaker upp, sköna ungersven!
"Om Eder lyster älskogs-visor höra:
"Hertig Magnus J svaren mej,
"Inte nej, utan ja, ja!

"Och Eder vill jag gifva de oxparen sju,
"Och alla så äro de hvita.
"Och alla så gånga de i Rosendelund,
"Och alla så äro de lika:
"Hertig Magnus J svaren mej,
"Inte nej, utan ja, ja!

"Och Eder vill jag gifva ett förgyllande svärd,
"Som hänger på femton gullringar,
"När som J bären det uti krig,
"Skall J icke tappa utan vinna:
"Hertig Magnus J svaren mej,
"Inte nej, utan ja, ja!

"Och Eder vill jag gifva en fackla af gull,
"Den bästa som J månde ega:
"Ack om jag vore en ungersven, som J,
"Jag skulle icke dessa gåfvor mista:
"Hertig Magnus J svaren mej,
"Inte nej, utan ja, ja!

Dessa gåfvor ville jag ock hafva,
Om J vore Christliga qvinnor;
Men nu ären J de ledaste troll,
Som mellan berg och dalar finnas kunna.
"Hertig Magnus J svaren mej,
"Inte nej, utan ja, ja!

De Höfviska Jungfrur de gånga sin väg,
De gingo åt berget till att vara;
Och alla de trän, som i skogen fans,
De månde sig för dem nedböja.
"Hertig Magnus J svaren mej,
"Inte nej, utan ja, ja!

"Och hade du bidat här en liten stund,
"Och hanen han icke hade galit;
"Så visst skulle du uti berget varit,
"Och med oss du skulle trolofvat.
"Hertig Magnus J svaren mej,
"Inte nej, utan ja, ja!

De ytterligare förändringar, som i landsorterne af denna Folkvisa förekomma, bestå mest i omqvädets eller de strofers förändringar, som innehålla de löften, hvarmed Elf-Jungfrurna sökte locka Herr Magnus; såsom i en af Traditionerne från Östergötland:

Och Eder vill jag gifva en klädning så ny,
Som någon Riddare månd' bära;
Hon är inte sömmad, hon är inte sydd,
Utan virkad af guldet det röda.

Och Eder vill jag gifva ett gångande skepp,
Som gångar med fyra gullåror;
Det gångar så väl på djupande haf,
Som uppå stridande vågor.

Och Eder vill jag gifva qvarnarne tre,
Som ligga mellan Tiftorp och Tärna —
— — — —

Detta slags localisering, som merendels tillhör sednare tider, är af ingen historisk betydelse, utan förändras ofta i hvar landsort, der Traditionen är något allmän. Ännu en förändring af denna gamla Folksång skall börja följande afdelning.

Bihang till Första Afdelningen.

Under tryckningen har följande märkliga Variant till N:o 71. Dufvans sång på liljeqvist, med melodi, blifvit meddelad ur Herr *D. Wallmans* samlingar.

Der sitter en fogel på lilje-qvist,
J rädens icke mer! —
Han sjunger så vackert om Jesum Christ.
I himmelriket är en stor glädje.

Det kom en fattig torpare och lyddes deruppå,
J rädens icke mer! —
Och vill du nu komma åt himmelrik i år?
I himmelriket är en stor glädje.

"Och inte vill jag följa åt himmelrik i år;
J rädens icke mer! —
"Ty jag hafver hustru och många barn små."
I himmelriket är en stor glädje.

Det kom en fattig tiggare och lyddes deruppå,
J rädens icke mer! —
Och vill du nu följa åt himmelrik i år?
I himmelriket är en stor glädje.

"Och inte vill jag följa åt himmelrik i år;
J rädens icke mer! —
"Jag har så många ställen att gå uppå."
I himmelrik är en stor glädje.

Den fogeln han flög sig allt öfver kyrkokam;
J rädens icke mer! —
Till honom kom en Jungfru så fager och så grann;
I himmelriket är en stor glädje.

Och hören J skön' Jungfru, hvad jag Er säga må:
J rädens icke mer!
Och vill J fölia mig åt himmelrik i-år?
I himmelrik är en stor glädje.

"Och väl vill jag följa dig åt himmelrik i år;
J rädens icke mer! —
"Men jag är inte sjuker ej heller lagd på bår."
I himmelriket är en stor glädje.

Och Jungfrun hon red sig öfver blomstergrön äng,
J rädens icke mer! —
Sjukdomar och plågor de följde henne hem.
I himmelriket är en stor glädje.

Och när som hon kom till sin moders gård,
J rädens icke mer! —
Ute för henne hennes Moder står.
I himmelriket är en stor glädje.

"Och kära min Syster, du bädda upp min säng!
J rädens icke mer! —
"Och kära min Broder, släpp min häst i grön äng."
I himmelriket är en stor glädje.

"Och kära min Moder, J krusa ut mitt hår!
J rädens icke mer! —
"Och kära min Fader, J förgyllen min bår."
I himmelriket är en stor glädje.

Och kära min Dotter, du tala icke så;
J rädens icke mer! —
Till dig så friade Kejsar Carl i går.
I himmelriket är en stor glädje.

"Den

"Det är väl godt att vara Kejsarefru;
J rädens icke mer! —
"Men det är mycket bättre att vara Christi brud."
I himmelriket är en stor glädje.

De buro det liket öfver blomsteräng,
J rädens icke mer! —
Och himmelens klockor de gingo i fläng.
I himmelriket är en stor glädje.

De buro det liket öfver kyrkogård,
J rädens icke mer! —
Och alla Guds englar de stod' kring hennes bår.
I himmelriket är en stor glädje.

Andra Afdelningen.

96.

Hertig Magnus och Hafsfrun.

Hertig Magnus, Gustaf den I:s yngsta son, tillbragte, såsom svagsinnig sina sista lefnadsår på Kungsbro sätesgård och på Vadstena Slott i Östergötland. Allmänna Traditioner finnas der ännu om den händelse, som i följande Visa besjunges: Han skall en dag, tjusad af Hafsfruns skönhet, som ifrån sjön vinkade honom, hafva kastat sig hufvudstupa utför fenstret i vattnet: men lyckligtvis oskadad af sina Väktare blifvit upptagen, då han berättade sig lätt af tvenne uppräckta armar i sitt fall hafva blifvit emottagen. I anledning af dessa berättelser har man utan tvifvel på honom lämpat den under N:o 95 i föregående afdelning upptagna Folkvisan om Herr Magnus och Elfvorne.

Följande Tradition är upptecknad i Småland.

Hertig Magnus han såg genom slotts fönstret ut,
Huru strömmen så strida månd rinna,
Då fick han se, på strömmen satt
En mycket dägelig qvinna:
"Hertig Magnus, Hertig Magnus, trolofven J mig,
"Jag beder eder ännu så gerna,
"J sägen icke nej, utan jo, jo!

"Och Eder vill jag gifva ett gångande skepp,
"Det bästa en riddare vill ega,
"Det går så väl på vatten, som fasta land,
"Och genom de markerna vida.
"Hertig Magnus, Hertig Magnus, trolofven J mig,
"Jag beder eder ännu så gerna,
"J sägen icke nej, utan jo, jo!

"Och Eder vill jag gifva en gångare grå,
"Den bästa en riddare vill styra,
"Han går så väl på vatten, som fasta land,
"Och genom de skogarne vida:
"Hertig Magnus, Hertig Magnus, trolofven J mig,
"Jag beder eder ännu så gerna,
"J sägen icke nej, utan jo, jo!

Och huru skulle jag trolofva Er?
Jag får ju ej stilla vara,
Jag tjenar ju Konung och fosterland,
Men inte med qvinna mig para.
"Hertig Magnus, Hertig Magnus, trolofven J mig,
"Jag beder eder ännu så gerna,
"J sägen icke nej, utan jo, jo!

"Eder vill jag gifva så mycket guld,
"Som J er aldrig kan mägta,
"Och pärlor och stenar göperna full,
"Och allt skall det vara äkta.
"Hertig Magnus, Hertig Magnus, trolofven J mig,
"Jag beder eder ännu så gerna,
"J sägen icke nej, utan jo, jo!

Och gerna skulle jag trolofva dig,
Om du vor' en Christen qvinna;
Men nu är du ett ledt hafstroll,
Min kärlek du aldrig kan vinna.
"Hertig Magnus, Hertig Magnus, trolofven J mig,
"Jag beder eder ännu så gerna,
"J sägen icke nej, utan jo, jo!

"Hertig Magnus, Hertig Magnus, besinna dig,
"Och ej så spotskelig svara;
"Ty vill du inte trolofva mig,
"Så skall du få vansinnig vara.
"Hertig Magnus, Hertig Magnus, trolofven J mig,
"Jag beder eder ännu så gerna,
"J sägen icke nej, utan jo, jo!

Jag är en Konunga son så god,
Huru kan J mig villja vinna;
J bor ej på land men uti flod,
Och dervid jag kan mig ej finna.
"Hertig Magnus, Hertig Magnus, trolofven J mig,
"Jag beder eder ännu så gerna,
"J sägen icke nej, utan jo, jo!

97.

Elisif Nunna i Risberga Kloster.

Af Magister Docens *J. H. Schröder* ur Upsala Bibliotek benäget meddelad med följande intressanta upplysningar: "Denna Visa, en af de vackraste från fornåldern, är i "flere afseenden märkvärdig. Den utgör femtio strofer och "är författarens namn bekant neml. Biskop *Nils den heli*"*ge* i Linköping *) enligt femtionde strofen. En uppgift "som är vigtig vid undersökningen af våra Folkvisors "ålder. Utaf jemförelsen emellan denna och andra Folk"visor kan kännaren sedermera draga ytterligare bestyr"kelser för andra Visors samtidighet och äkthet o. s. v.

"Denna visa är tillförne utgifven af den, om våra forn"lemningar förtjente Kyrkoherden D. *Joh. Gust. Hallman* "(Stookh. 1732 4:o). Denna skrift, nu mera sällsynt, har "följande vidlyftiga titel: "*Then Högborne Nunnan Elisif* "*Fricsdotter af Risberga Kloster, till de i hennes lefverne* "*sig tilldragne Lyckk- och olyckshändelser, under sångvis* "*författade rim, vid pass för 312 år sedan beskrifven af* "*Biskop Nils then Helige i Linkiöping.*" "Det Mann"script *Hallman* begagnat, slutades med följande märkeliga "anteckning, hvaraf man kan dömma om detsammas ålder: "*Anno D:ni nostri JEsu Christi MDXX ego Laaurentius* "*Andreae ord. frat. S. Fransisci hoc apographum scripsi,* "*qvod de pulcerrima et castissima Elisabetha virg. Risb.* "*ornatissima composuit S. Nicolaus Episc. Lincopensis.* "*Patronus noster in coelis optimus orat pro nobis infeli*"*cissimis his temporibus, quibus gloria et honos omni*"*bus Sanctis impie absumitur.*"

*) Han dog 1391. *Ryzelii Episcopose*, pag. 131.

I Östgjötha bodde en Herre sva bold,
Herr Erik *a*) han sig månde kalla,
Många byar och gods han ägde i våld,
Som honom med rätta tillfalla,
HErre Christ radi fyr oss allom.

Han ägdi ena Dotter Stolts Elisif *b*) hon hiet,
Sva mikliga fromman och fager,
Den wyrdlika Herr Bengt utbi Warnemo *c*)
Han spidde henne sorglika dagar;
HErre Christ radi fyr oss allom.

Herr Erik han sadla sin gångare grå,
Han mände sig åt Risbergha *d*) fara,
Stolts Elisif var då på sitt sjunde åhr,
Hon skulle där til dödaga vara,
HErre Christ radi fyr oss allom.

Wår heliga Fru Carin *e*) var då förder dith,
Till Jomfru Maria och hennes Sons ähra,
När hon den fagra Elisif fick si,
Hon hölt henne så hiärtliga kära,
HErre Christ radi fyr oss allom.

Den heliga Fru Carin och Stolts Elisif,
De lefde i sva gudlika gamman,
Aldrig man såg så fagra wif
Så kärlika lefva tilsamman,
HErre Christ radi fyr oss allom.

Sina lekesystrar de eij skötte om förvist,
Som barnalekar dem ville lära,
Men vår Jomfru Maria och nådigha HErra Christ,
I mässan de flitelika ära,
HErre Christ radi fyr oss allom.

Den helige Moder i Klösteret var
Det vittnismålit om dem sade,
Att den heligha Klösterrätt i alla sina dar,
De aldrig öfverträdt hade,
HErre Christ radi fyr oss allom.

Deth led så fram i många åhr,
Fru Carin Herr Eghard *f)* fick,
Elisif blef i Klösteret qvar,
Som tidast i Ottesång gick.
HErre Christ radi fyr oss allom.

Deth var på den Helige likamadag,
Hon skulle til mässan gå,
Den Tyske Konung Albrect kom ridandes i mak
Stolts Elisif han skåda får;
HErre Christ radi fyr oss allom.

Den långe Bernhard en Tysker man
War med i Konungens föllja,
Til stolts Elisif den lusta han fan
För Konung Albrect han eij ville dölja,
HErre Christ radi fyr oss allom.

Konung Albrect och Bernhard de rida så fort,
Alt öfver den mörka skog, g)
När sons de kommo til ladhära port,
Deras hjerta det lekte och log,
HErre Christ radi fyr oss allom.

I rike Herr Erik i sitten i roo,
Kong Albrect til honom sade,
Än alla de Herrar i Rikena boo,
Wi kärare ingen hade.
HErre Christ radi fyr oss allom.

Wid Risberga Klöster wi voro i gåhr,
Stolts Elisif Ehr Dotter wi sågo,
Herr Bernhards begähr til eder nu står,
Om han henne kunde få ägha;
HErre Christ radi fyr oss allom.

Tå Herr Erik Kong Albrect förstått,
Han buga sig fyr honom deth mästa,
Hvadan kommer mig fyre sa brott,
Att Kong Albrect vill Östgötha gästa.
HErre Christ radi fyr oss allom.

Aldrig kan Herr Bernhard Stolts Elisif få,
På denna här werldens öö,
Deth löffte hon gordt gåhr hon aldrig ifrå,
I Klösteret måste hon döö.
HErre Christ radi fyr oss allom.

Hon

Hon är och födder i werldena fram ,
Af ädlasti stämma och rot ,
Om hon Herr Bernhard skulle taga till man ,
Deth wore wår ordning emot.
HErre Christ radi fyr oss allom.

Hennes Moder den rika Fru Anna
Af Norske Gylleroten *h*) är ,
Och jag dess Fader så sanna ,
Min härkomst af Iarlarna bär.
HErre Christ radi fyr oss allom.

Det war den Tyska Kong Albrect
Swa wreder blef han til mods ,
Och jag skal förgöra all din släkt ,
Och bortaga alla dina gods.
HErre Christ radi fyr oss allom.

Kong Albrect stiger uppå sin häst,
Hans sadel och sparrar woro ny ,
Om morgonen förn de mässan läst ,
Han framkom til Risbergha by.
HErre Christ radi fyr oss allom.

Kung Albrect och Bernhard den långe man
Sa gudelika sig stälte ,
Sa mången uthi Klösteret försan ,
Sin förbön för dem fälte.
HErre Christ radi fyr oss allom.

Men när som mässan war sjungen til slut,
Och bönen hon hade en ända,
Då Elisif träder uhr Kyrckan uth,
Herr Bernhard åt henne sig wände.
HErre Christ radi fyr oss allom.

Så satte han henne på gångaren grå,
Som sadlad och sölfspänder står,
Och reste så hastigt det Klöster ifrå,
Fast hon fäller så mången tåhr.
HErre Christ radi fyr oss allom.

Stolts Elisif fick så bedröflikan werld,
Hon blifwer så sorglik i hogen,
Nade Gud den arma Kung Albrects siähl,
Han följde och med öfver skogen.
HErre Christ radi fyr oss allom.

De färdas så fram i fullo godt mak,
Til Kumblabo *) Klöster de rida,
De budo Herr Hugo i Klösteret war,
Han wille dem tilsammans wia.
HErre Christ radi fyr oss allom.

Den Gudlika man han swara swa brett:
Beware mig Gud fyr dätta,
Stolts Elisif deth helighe löffte ingått,
Deth lärer hon aldrig oförrätta.
HErre Christ radi fyr oss allom.

Kong Albrect frå Kumblabo kom,
Ja wände sa han hwad deth kostar,
Den helighe Fader, som sitter i Rom,
Stolts Elisif Herr Bernbard gifwa måste.
HErre Christ radi fyr oss allom.

Til Urban den siunde (VII.) han ydmykelika skref,
Han nådelika wille tilstädia,
Uti ett efterlåtilse bref,
Herr Bernhard Stolts Elisif äga.
HErre Christ radi fyr oss allom.

Hastigt kom bod fyr Kung Albrect,
Att feigd kom på Swea land,
Deth walte den ädli Stolts Elisifs släkt,
Som upsagt sitt trohets band.
HErre Christ radi fyr oss allom.

Kung Albrect swa wredlik swor:
Han skulle hennes fränder betala,
Swa snarlike han til Falkping *k*) for,
At föra krig mot dem alla.
HErre Christ radi fyr oss allom.

Den rika Drottning Margareta hon swara swa snart,
Hon wille dem alla försvara,
Och alla hans Tyskar wille hon dräpa med fart,
Och Drottning öfwer Swerike wara.
HErre Christ radi fyr oss allom.

Nade Gud dem alla som orsaken war!
At Swerige kom i den wanda,
Swa nog blod de utgutit har,
Förrn landet kom Drottning-Margareta tilhanda.
HErre Christ radi fyr oss allom.

Den långe Bernhard qvar i Stockholm blef,
Att där förbida och wänta,
Den helighe Urbans tillåtilse bref,
Där på han flitelika trängta.
HErre Christ radi fyr oss allom.

Men när han fick deth sorglika bod,
Att Kung Albrect måtte fangen wara,
Swa snarlika han fatte deth råd,
Och gaf sig i Hättebrödra skara.
HErre Christ radi fyr oss allom.

Men maste sen ifra Stockholm fly,
Stolts Elisif han med sig tog,
Han gaf sig på en skuta ny,
Och yfwir deth salta hafwit drog.
HErre Christ radi fyr oss allom.

Bernhard han seglar i böljorna blå
Hans segel de stodo swa spände,
Stolts Elisif fäller swå mången tår,
Alt yfwir sitt stora äländе.
HErre Christ radi fyr oss allom.

Den Bernhard later sik stränglika höra,
Han henne swa swåre tiltalar,
Menar du jag skal skona din ära,
Alt fyr dina många tårar.
HErre Christ radi fyr oss allom.

Han tog henne uti sin famn,
Han hafdi swa ondan wilja,
Hon ropa til Gud Fader och then Helige Aand
Han wille henne från honom skilja.
HErre Christ radi fyr oss allom.

Hastelik uppkom swa blåsande währ,
Och skutan hon brakas all sunder,
Den långe Bernhards syndighe siähl,
Til hälwetits hamna den stunden.
HErre Christ radi fyr oss allom.

Swa underlika Stolts Elisif allena kom til land,
Deth war alt wid Gottlands öö,
Hon tacka swa ydmykelika Gud och Heliga And,
Som frälste henne af den nöö.
HErre Christ radi fyr oss allom.

En Fiskare som stod och lagade sin noth,
Han bar henne i sin öka,
Och förde henne til Wissby Klöster fort,
Att henne torka och sköta.
HErre Christ radi fyr oss allom.

Biskop Nils i Linköping war der hos
    Han blef swa swåra förskräckt,
Bedröfvad han såg den fagra Ros,
    I den helighe Klösterdräckt.
        HErre Christ radi fyr oss allom.

Fyr honom hon talar all sin nöd,
    Och all sin olycka klagar,
Hon hade hellre welat warit döö;
    Än hafft swa orolika dagar.
        HErre Christ radi fyr oss allom.

Biskop Nils hon swa kärlika bad,
    Han wille henne til Risbergha föra,
Ty der wil jag med Guds heligha nad,
    Mitt löffte til fulle göra.
        HErre Christ radi fyr oss allom.

Til Klösteret som hon hade begärt,
    Han da henne warlika förde,
Om sitt bröst och hufvud swårt,
    Man henne klaga hörde.
        HErre Christ radi fyr oss allom.

När som de kommo til Risberga by,
    Hon sade swa siuk som hon war;
Hähr har jag lofvat att jag skal döö,
    Deth sker innan twänne daar.
        HErre Christ radi fyr oss allom.

Biskop Nils han stod och lydde där på,
Han såg hennes bleka hyy,
Gud du ydmykeliga tacka må,
Du framkom til Risbergha by.
HErre Christ radi fyr oss allom.

Hon bars swa in i klösteret där,
Swa litet hon wånda sin möda,
Nähr jag bär skal lemna min siähl,
Swa far hon i himmelriks öde.
HErre Christ radi fyr oss allom.

Deth war då morgonrådnad röd,
Sig wiste swa arla och tida,
Til den fagra Elisifs död,
Deth månde swa maklika skrida.
HErre Christ radi fyr oss allom.

Deth wil jag sägia för wist,
Twå dagar förlidne woro,
Sen hennes siähl nu hos JEsum Christ,
In i Risbergha Klöster wi bore.
HErre Christ radi fyr oss allom.

Deth wil jag sägia försann,
Deth alt mitt hjerta rörde,
Jag Biskop Nils är samme Man,
Som detta skref och hörde.
HErre Christ radi fyr oss allom.

a) *Eric Kettilsson Wase* Riks-Marskalk. — Jemför vidare *v. Dalin S. R. II.* Del. 2 pag. 538, der det omtalas, huru Konung Albrecht sökte skaffa sina Tyska gunstlingar giftermål inom de förnämsta familler i Sverige, ofta med dessa sednares största missnöje.

Det är i afseende härpå, som också Rim-Chrönikan säger om Konung *Albrecht*:

"*Svänske Jomfrur och Enkior bade,*
Gaf han the Tydske utan frändernas rade;
Hvilken Svänsk ther vågade sik mot tala,
Han leed therföre bade nöd ok qvala.

b) Elisabeth.

c) *Warnemo* Kloster, beläget i Wermeland. Se *Rhyzel.* Menast. pag. 192.

d) *Risberga* Kloster i Edsbergs Socken i Nerike. *Rhyzel.* l. c. p. 252.

e) S. Catharina, S. Britas dotter, gift med Eghard von Kyrnen, död i Wadstena 1381. Kallas i medeltidens handlingar alltid: *Virgo et Vidua*, i anledning af det med namnen ingångna kyskhetslöfte. *Vastovii Vitis Aquilon.* pag. 108.

f) Eghard l. Eginhård von Kyrnen. v. Supr.

g) Kolmården.

h) Så kallad af Konung *Harald Gylle*, ättens stamfader.

i) *Kumblabo-Kloster* nämnes af *J. Vastovius*, men anses der af *Ryzelius* vara ett misstag för *Ramundaboda*, men då äfven denna handskrift bestyrker *Vastovii* benämning, är anledning sluta, att ett Kloster under namnet *Kumlåbo* varit beläget i Nerike, som ej i Klosterbeskrifningen blifvit upptaget.

k) *Fahlköping*: äfven detta MS. bestyrker stället för fältslaget mellan Konung *Albrecht* och *Margareta*.

98.

Pehr Tyrsons döttrar i Vänge.

Vänge har varit beläget på Malmskogen i Östergötland, der ännu många sägner gå om de sorgliga händelser, som ligga till grund för denna Folksång. En brunn, som ännu 1673, enligt en gammal handskrift, bar namnet af *Vänge brunn*, säges hafva uppsprungit på det ställe, Jungfruernas hufvuden föllo. I nejden deromkring och i synnerhet vid en gammal smedja, på skogen belägen, skola dessa Tärnor ännu hvar midnatt visa sig.

Traditionen anföres sådan den ännu sjunges i Östergötland.

Pehr Tyrsons döttrar i Vänge,
Kaller var deras skog —
De sufvo en sömn för länge.
Medan skogen han löfvas.

Först vaknade den yngsta,
Kaller var deras skog —
Så väckte hon upp de andra.
Medan skogen han löfvas.

Så satte de sig på sänge-stock;
Kaller var deras skog —
Så fläta de hvarandras lock.
Medan skogen han löfvas.

Så togo de på sina silkeskläär,
Kaller var deras skog —
Så gingo de sig åt Kyrkan.
Medan skogen han löfvas.

När som de kommo på Vängelid,
Kaller var deras skog —
Der möta dem tre Wallare. *)
Medan skogen han löfvas.

"Ant'en vill J bli' Wallare-vif,
Kaller var deras skog —
"Eller vill J mista Ert unga lif?
Medan skogen han löfvas.

Inte villa vi bli' Vallarevif,
Kaller var deras skog —
Heldre vi miste vårt unga lif.
Medan skogen han löfvas.

De höggo deras hufvu'n på björke-stock,
Kaller var deras skog —
Så rann der strax tre källor opp.
Medan skogen han löfvas.

Kroppen grofvo de ned i dy;
Kaller var deras skog —
Kläderna buro de fram till by.
Medan skogen han löfvas.

När som de kommo till Vänga gård,
Kaller var deras skog —
Ute för dem Fru Karin hon står.
Medan skogen han löfvas.

"Och vill J köpa silkes särkar,
Kaller var deras skog —
"Som nio Jungfrur ha' stickat och virkat?
Medan skogen han löfvas.

Lös upp Edra säckar och låten mig se;
Kaller var deras skog —
Kan hända jag tör känna dem alla tre.
Medan skogen han löfvas.

Fru Karin slog sig för sitt bröst,
Kaller var deras skog —
Hon gångar för Pehr Tyreson opp.
Medan skogen han löfvas.

Det håller tre Wallare uppå vår gård,
Kaller var deras skog —
De hafva gjort af med döttrarne vår'.
Medan skogen han löfvas.

Pehr Tyrsson ta'r sitt svärd i hand,
Kaller var deras skog —
Han högg ihjäl de äldsta två.
Medan skogen han löfvas.

Den tredje lät han lefva,
Kaller var deras skog —
Tills han fick honom fråga:
Medan skogen han löfvas.

Hvad heter eder Fader?
Kaller var deras skog —
Hvad heter eder Moder?
Medan skogen han löfvas.

"Vår Fader, Pehr Tyrsson i Vänge;
Kaller var deras skog —
"V'r Moder Fru Karin i Stränge."
Medan skogen han löfvas.

Per Tyrson går sig åt smedjan,
Kaller var deras skog —
Han lät smida sig jern och medjan.
Medan skogen hån löfvas.

Hvad ska' vi nu göra för syndamehn?
Kaller var deras skog —
"Vi ska' bygga upp en Kyrka af kalk och sten."
Medan skogen han löfvas.

"Den Kyrkan skall heta Kerna, **)
Kaller var deras skog —
"Den skall vi bygga upp så gerna.
Medan skogen hån löfvas.

*) *Vallare*, förklarades af Sångerskan betyda röfvare. Ordets etymologi af ordet *valla*, irra omkring, eller af *vall*, gräsmark, kan gifva anledning att förklara det synonymt med *Stigman*: en som irrade omkring på obanade vägar. Flere anledningar till ordets derivation finnas uti *Ihres Gl.* Sv. G. II. pag. 1033.

**) *Kerna* Kyrka är belägen ej långt ifrån Linköping.

Tvenne Handskrifter af föregående finnas på Kongl. Bibliotheket. Den första med påteckning: *Pehr Jonson i Frisle söng denna Visa i Juni 1673.*

I.

Töres döttrar i Vänge,
Kåller var theras skogh —
Dhe sufvo en stundh för länge.
Medan skogen han löfgas.

Waknade tå then älsta,
Kåller var theras skogh —
Wäckte hon på then yngsta:
Medan skogen han löfgas.

Wak up, wak up, Syster vår,
Kåller var theras skogh —
Nu hafve vij sufvit bort vår ottesång.
Medan skogen han löfgas.

The togo på sigh sina silkessärkar,
Kåller var theras skogh —
Röda gullet i hvar sömmen virkat.
Medan skogen han löfgas.

The satte sig på sängestock ,
Kåller var theras skogh —
The flätа' hvars annars gula låck.
Medan skogen han löfgas.

The togo på sig dhe kappor små ,
Kåller var theras skogh —
Då ville dhe sig till Kyrkian gå.
Medan skogen han löfgas.

Då vorde dhe sig til att gånga ,
Kåller var theras skogh —
En villande stig dhe finge.
Medan skogen han löfgas.

Rätt som de kommo på Wänge broo ,
Kåller var theras skogh —
Mötte them tre vallare och ingen var godh.
Medan skogen han löfgas.

*Hillemoth , hillemoth *) , vallare vif ,*
Kåller var theras skogh —
Eller ville J mista idert unga lif.
Medan skogen han löfgas.

Intet ville vij vara vallare vif ,
Kåller var theras skogh —
Fast heller ville vij mista vårt unga lif.
Medan skogen han löfgas.

The taga af dem de kappor små ,
Kåller var theras skogh —
Och så theras kjortlar blå.
Medan skogen han löfgas.

The togo them i det gula hâår,
Kåller var theras skogh —
Och ledde them i ett biörkesnåår.
Medan skogen han löfgas.

The klädde af them dhe silkessärkar,
Kåller var theras skogh —
Dem stoppade the i sine svorta säckar.
Medan skogen han löfgas.

The lade them nid moht en björkestock,
Kåller var theras skogh —
The högge hufvud från theras kropp.
Medan skogen han löfgas.

Dhe högge hufvud från theros kropp,
Kåller var theras skogh —
Straxt rann där 3 kiällor upp.
Medan skogen han löfgas.

De vore sigh till att ginge,
Kåller var theras skogh —
Den samma vägen dhe finge.
Medan skogen han löfgas.

Och dhe gingo sig till Wänge,
Kåller var theras skogh —
Uthe Fru Karin för them står.
Medan skogen han löfgas.

J stån i fred kiära Frua vår,
Kåller var theras skogh —
Villjen J köpa några silkessärkar.
Medan skogen han löfgas.

Silkessärkar låten J mig see,
Kåller var theras skog —
Om jag them behöfver så blifver jag them vid,
Medan skogen han löfgas.

Rätt som hon tå fick särka see,
Kåller var theras skogh —
Kände hon them sina döttrar till.
Medan skogen han löfgas.

Hastelig hon infor Töres gick,
Kåller var theras skog —
Vallarna hafva slagit döttrarna våra.
Medan skogen han löfgas.

Uth språng Thöres med dragit svärd,
Kåller var theras skogh —
Högg han ihiäl den äldsta.
Medan skogen han löfgas.

Så högg han ihiäl den yngsta,
Kåller var theras skogh —
Mallingen låter han lefva.
Medan skogen han löfgas.

Honom ville hon fråga,
Kåller var theras skogh —
Hvadan ären J komne.
Medan skogen han löfgas.

Eller hvem af äre J burne,
Kåller var theras skogh —
Efter J så röfven folk.
Medan skogen han löfgas.

Wij

Wij voro oss tre Bröder små,
Kåller var theras skogh —
Sändes ut på främmande land.
Medan skogen han löfgas.

Wij voro oss till att vandra,
Kåller var theras skogh —
Från det ena landet till det andra.
Medan skogen han löfgas.

Wår Fader heter Töres i Wånge,
Kåller var theras skogh —
Wår Moder heter Fru Karin.
Medan skogen han löfgas.

Gudh nåde oss kära Töres min,
Kåller var theras skogh —
Nu ha J slagit ihiäl Sönerne våra.
Medan skogen han löfgas.

Hvad skù vij nu giöra till syndabot,
Kåller var theras skogh —
Willje vij låta bygga en Kyrkia.
Medan skogen han löfgas.

Det görom vij så gerna,
Kåller var theras skogh —
Kyrkian skall heta Kierna.
Medan skogen han löfgas.

II.

Fru Märeta går i högan låfft,
Nu ville vij alla gånga —
Så wäcker hon sina döttrar up.
Dhe ädla Jungfrur rijka.

J stånden nu upp mina döttrar bålla
Nu ville vij alla gånga —
J skolen till Kaga Kyrkia gå.
Dhe ädla Jungfrur rijka.

Svarade tå then yngsta,
Nu ville vij alla gånga —
Wij gå icke uthan oss lyster.
Dhe ädla Jungfrur rijka.

Dhe satte sig på sängestack,
Nu ville vij alla gånga —
Så flätta the hvarannars gula lockar.
Dhe ädla Jungfrur rijka.

Dhe klädde på sigh sina silke särkar,
Nu ville vij alla gånga —
Derpå var väl femton Jungfrurs verk,
Dhe ädla Jungfrur rijka.

Dhe klädde på sigh sina kjortlar blå,
Nu ville vij alla gånga —
Deth röda gullet i hvarje trå.
Dhe ädla Jungfrur rijka.

När dhe kommo sig midt på skogh,
Nu ville vij alla gånga —
Så kommo dem tre röfvare emot.
Dhe ädla Jungfrur rijka.

Hillemat, hillemat Jungfrur bålla ,
Nu ville vij alla gånga —
Hvart hädan uth då skolen i gånga.
Dhe ädla Jungfrur rijka.

Svarade då den yngsta ,
Nu ville vij alla gånga —
Och vi skola gånga till kyrka.
Dhe ädla Jungfrur rijka.

Antingen vill i wara vår' Wallarevijff ,
Nu ville vij alla gånga —
Eller i ville mista eder unga lijf.
Dhe ädla Jungfrur rijka.

Velen i oss med wallom taga ,
Nu ville vij alla gånga —
Der skola vij för vår fader klaga.
Dhe ädla Jungfrur rijka.

Wij passa icke på tin fader eller frände ;
Nu ville vij alla gånga —
Vij skola hugga eder i stöcke sönder.
Dhe ädla Jungfrur rijka.

Dhe högge dem af vidh börkeståck ,
Nu ville vij alla gånga —
Der då sprungo tree källor up.
Dhe ädla Jungfrur rijka.

Så togo dhe af dem både kläder och gull ,
Nu ville vij alla gånga —
Der af blefvo deras skreppor full.
Dhe ädla Jungfrur rijka.

Sedan vandrade dhe så länge,
Nu ville vij alla gånga —
Att dhe omsider kommo till Wänge,
Dhe ädla Jungfrur rijka.

Dhe gingo sig i Töres fro gård,
Nu ville vij alla gånga —
Uthe fru Märeta för dem står,
Dhe ädla Jungfrur rijka.

Hör du, fru Märeta, hvad jag säger digh,
Nu ville vij alla gånga —
Vill du köpa några kläder af mig.
Dhe ädla Jungfrur rijka.

Dem hafver jag efter min Moder ärfft,
Nu ville vij alla gånga —
Både gull kiortlen och silke särk.
Dhe ädla Jungfrur rijka.

När Fru Märeta fick dhe kläder see,
Nu ville vij alla gånga —
Då gjorde det hennes hjerta stor vee.
Dhe ädla Jungfrur rijka.

Fru Märeta går i höga låfft,
Nu ville vij alla gånga —
Töres i Wänge då väcker hon up.
Dhe ädla Jungfrur rijka.

Jag väcker eder Töres af sömne,
Nu ville vij alla gånga —
Ty här äro komne tre räfvare grömme.
Dhe ädla Jungfrur rijka.

Der monde mitt hjerta svåra värku,
Nu ville vij alla gånga —
Hoos dem finner jag mina döttrars särka,
Dhe ädla Jungfrur rijka.

Töres han gångar i stufvan in,
Nu ville vij alla gånga —
Med ett dragit svärd under sin skin,
Dhe ädla Jungfrur rijka.

Först högg han ihiäl den äldsta,
Nu ville vij alla gånga —
Och sedan högg han then yngsta,
Dhe ädla Jungfrur rijka.

Mellingen låter han en liten stund lefva,
Nu ville vij alla gånga —
Ty han ville af honom tijender vetha,
Dhe ädla Jungfrur rijka.

Hvadan då ären i komne,
Nu ville vij alla gånga —
Eller hvart då vele i gånga,
Dhe ädla Jungfrur rijka.

Det hafva vij spordt så länge,
Nu ville vij alla gånga —
Vår fader heter Töres i Wänge,
Dhe ädla Jungfrur rijka.

Töres han svartnade som en jord,
Nu ville vij alla gånga —
Gud nåda mig för gjerning jag hafver giordt,
Dhe ädla Jungfrur rijka.

99.

St. Staffans Visa.

Denna folksång har af ålder varit en Svensk nationalsång och sjunges en gång om året, annandag Jul i alla rikets provinser, i synnerhet i Helsingland, der denna Nordens Apostel lefde och dog. Då man undantar de fem första stroferna, blifva de öfriga lika många varianter som det fins sångare: uti dem uppräknas alla de önskningar som egnas det hus, vid hvars dörr eller fenster de afsjungas, och all den välfägnad, de besökande sångarne sig utbedja. De flesta historiska upplysningar, som om detta Nordens Helgon äro att tillgå, finnas i följande anteckning å det af Herr Magister Docens *Schröder* benäget medelade Exemplar:

"*St. Stephanus*, Staffan, *Helge l. Hille Bror Staffan* "var en af Christendomens första Lärare i Sverige och "samtidig med *S. Eskil*, *S. Botvid* och *S. David*. Med "*Adalbert* anses han hafva hit anländt under *Stenkils* re- "gering. Af alla de lärare, som vid Christendomens bör- "jan i Norden hit ankommo från fremmande land, var "*St. Staffan* den som begaf sig längst upp i landet, eller "åt Helsingland, hvarföre han också blifvit kallad Helsin- "garnas Apostel. på samma sätt som *St. Eskil* räknas för "Södermanlänningarnes, St. *David* Westmanlänningarnes "och *St. Sigfrid* för Westgötharnes Apostel. Denne *St.* "*Staffan* är således en helt annan historisk person än *St.* "*Stephanus* från Alvastra, Upsalas första Erkebiskop un- "der *Carl Sverkersons* regering vid år 1164. Detta må an- "märkas efter som flere auctorer misstagit sig, och med ho- "nom förblandat den person St. Staffan, hvars minne är hos "almogen ännu i så stor vördnad och firadt i den kanske "mest bekanta folkvisa vi ega.

"Hos allmogen finnas ännu många traditioner qvar om "*St. Staffans* apostlafärder. I en disputation under Canzli-"Rådet *Ihre*: *de S. Stephano primo Helsingorum Apostolo*: "utg. i Upsala af *Er. Brunnelius*, Helsinge, 1748, äro nå-"gra förvarade. *S. Staffan* berättas hafva, vid sin ankomst "till orten, först nedsatt sig i *Trönö*, nu annex till *Nor-"rala*. De äldre berätta huru han härifrån anställde sina "färder efter solens gång. Om morgonen färdades han "från *Norrala* till *Arberå*, der han hvilade öfver natten, "hvaraf denna socken här en *Häst* i sitt sockensigill, e-"medan *S. Staffan*, efter sägen, på sina färder hade 5 hä-"star eller *fålar*, som visan säger, med sig. Från Arberå "fortsattes färden till *Jerfsö Ljusdal* och så vidare fortsattes "resan genom hela Helsingland, inom en veckas förlopp, "då han återkom till Norrala. Flere namn på byar finnas "efter honom, såsom *Stafåker*, *Stafsäter*, *Stafsund*, *Staf-"verön*, *Stafqvistel*, m. fl.

"*St. Staffan* lefde på en tid, då hedendom och Christen-"dom här i landet envist bekämpade hvarannan. Hans öde "blef detsamma som de första Christna lärares i norden, "martyrdöden. Han blef, under en af sina vanliga färder, "af hedningarne ihjälslagen på en skog, som skiljer Hel-"singland och Gestrikland och nu kallas *Tönnebro Heden*. "Han anses då varit 65 år gammal. Efter dess egen för-"utsägelse blef hans lik hemfördt till Norrala på en för-"ut otämd fåle. Öfver hans graf byggdes ett litet Träka-"pell som ännu står qvar (fast repareradt) i östra hörnet af "Norrala kyrkogård och kallas *Hille Bror Staffans Graf*. "Det är huggit af tjocka bjelkar, 6 alnar i längd och 4 i "bredd, och är i *Örnhjelms Hist. Sveon. Eccl*, pag. 260. "äfvensom i förenämnde *Brunnelii* Disputation aftaget. Af "Almogen har det varit i mycken ära hållet. *St. Staffan* "erhöll Helgon-glorian, så mycket vi veta, ej genom Ro-"merska Stolens påbud utan såsom ett sjelfkrafdt uttryck "af folkets vördnad för hans fromma vandel och rena ...? "och grymma död.

"*St. Staffan* har, hvad till slut måste observeras, blifvit "ofta förblandad med St. Stephanus från Alvastra som blef "Upsalas första Erkebiskop och efter sin död decreterades i "Rom för Helgon. Men både äldre historiska vittnesbörd *) "samt traditioner och ännu qvarlefvande folksägner skilja "vår *St. Staffan* bestämdt från denne sednare person. "Anmärkningsvärdt är att allmogen för likheten med *Stephanus Protomartyr*, som i Apostlagerningarna omtalas, "alltid firat *St. Staffans* minne på *St. Stephani dag* "eller *annau dag Jul*. På denna dag sjunger ungdomen "nästan öfver hela landet *Staffansvisan*. På denna förlustar "den sig med samqväm och *Brunnelius* nämner, att i dessa "gillen dricks *Staffans minne*, hvilket i Helsingland heter "*St. Staffans kanna*. Enligt *Herr Prof. Zetterströms* be"rättelse firas äfven i *Jemtland* sådana samqväm, och de "unga personer af mankönet, som dervid äro skaffare eller "tillställare, kallas ännu *Staffansmän*. — *St. Staffan* har all"tid varit i ära hållen såsom en stor *Hästarnes Patron*, "hvarför almogen ännu på denna dag bättre lagar om sina "hästar, består dem bättre foder, och gifver dem dricka, som "hela året skall bevara dem för olyckshändelser, o. s. v.

Följande Tradition sjunges i Småland och Westergötland.

Staffan var en stalledräng ;
Vi tackom nu så gerna —
Han vatna' sina fålar fem ,
Allt för den ljusa stjernan.
Ingen dager synes än ,
Stjernorna på himmelen, de blänka.

Två de voro röda ,
Vi tackom nu så gerna —
De tjente väl sin föda.
Allt för den ljusa stjernan.
Ingen dager synes än ,
Stjernorna på himmelen, de blänka.

Två de voro hvita,
Vi tackom nu så gerna —
De va' de andra lika.
Allt för den ljusa stjernan.
Ingen dager synes än,
Stjernorna på himmelen, de blänka.

Den femte han var apelgrå,
Vi tackom nu så gerna —
Den rider sjelfva Staffan på.
Allt för den ljusa stjernan.
Ingen dager synes än,
Stjernorna på himmelen, de blänka.

Innan hanen galit har,
Vi tackom nu så gerna —
Staffan uti stallet var.
Allt för den ljusa stjernan.
Ingen dager synes än,
Stjernorna på himmelen, de blänka.

Innan Solen månd uppgå,
Vi tackom nu så gerna —
Betsel och gullsadel på.
Allt för den ljusa stjernan.
Ingen dager synes än,
Stjernorna på himmelen, de blänka.

Staffan rider till källan,
  Vi tackom nu så gerna —
Han öser upp vatten med skällan.
  Allt för den ljusa stjernan.
  Ingen dager synes än,
  Stjernorna på himmelen, de blänka,

Efter dessa strofer följa efter behag uppmuntringar till gästfrihet eller lyckönskningar. En fullständig uppteckning af en sålunda utförd *Staffansvisa* är följande.

*) *Chronicon Prosaicum*, utgifvit af Mesenius 1615, hvars ålder visst går upp till slutet af 1300 talet, talar bestämdt om *St. Staffan* i Helsingland.

Staffan var en stalledräng,
  Hollt dig väl folan min —
Han vattnade de folar fem.
  Hjelp Gud och Sancte Staffan!
  Solen lyser inte än,
  Men stjernorna de blänka, på himmelen.

Två de voro röda,
  Hollt dig väl folan min —
De tjente väl sin föda.
  Hjelp Gud och Sancte Staffan!
  Solen lyser inte än,
  Men stjernorna de blänka, på himmelen.

Två voro hvita,
  Hollt dig väl folan min —
De va' de andra lika.
  Hjelp Gud och Sancte Staffan!
  Solen lyser inte än,
  Men stjernorna de blänka, på himmelen.

Den femte han var apelgrå,
  Hollt dig väl folan min —
Den rider sjelfva Staffan på.
  Hjelp Gud och Sancte Staffan!
  Solen lyser inte än,
  Men stjernorna de blänka, på himmelen.

Innan Tuppen galit har,
  Hollt dig väl folan min —
Han i stallet redan var.
  Hielp Gud och Sancte Staffan!
  Solen lyser inte än,
  Men stjernorna de blänka, på himmelen.

Hastigt lägges sadeln på,
  Hollt dig väl folan min —
Innan Solen månd' uppgå.
  Hjelp Gud och Sancte Staffan!
  Solen lyser inte än,
  Men stjernorna de blänka, på himmelen.

Skinnpäls och mössa,
  Hollt dig väl folan min —
Hundar och bössa.
  Hjelp Gud och Sancte Staffan!
  Solen lyser inte än,
  Men stjernorna de blänka, på himmelen.

Framme han till skogen var,
    Hollt dig väl folan min —
Innan någon vaknat har.
    Hjelp Gud och Sancte Staffan!
    Solen lyser inte än,
    Men stjernorna de blänka, på himmelen.

Orrar och Tjädrar,
    Hollt dig väl folan min —
Hundarne vädra.
    Hjelp Gud och Sancte Sanffan!
    Solen lyser inte än,
    Men stjernorna de blänka, på himmelen.

Sjelfva Björnen i sitt bo,
    Hollt dig väl folan min —
Ej får vara uti ro.
    Hjelp Gud och Sancte Staffan!
    Solen lyser inte än,
    Men stjernorna de blänka, på himmelen.

I den fula Vargens spår,
    Hollt dig väl folan min —
Fort och oförskräckt han går.
    Hjelp Gud och Sancte Staffan!
    Solen lyser inte än,
    Men stjernorna de blänka, på himmelen.

Räfven den röda,
    Hollt dig väl folan min —
Måste ock blöda.
Hjelp Gud och Sancte Staffan!
    Solen lyser inte än,
    Men stjernorna de blänska, på himmelen.

Stackars haren skrämd och rädd,
Hollt dig väl folan min —
Måste stupa i sin bädd.
Hjelp Gud och Sancte Staffan!
Solen lyser inte än,
Men stjernorna de blänka, på himmelen.

Dagen den lider,
Hollt dig väl folan min —
Folan hemskrider.
Hjelp Gud och Sancte Staffan!
Solen lyser inte än,
Men stjernorna de blänka, på himmelen.

Nu är eld uti hvar spis,
Hollt dig väl folan min —
Julegröt och Julegris.
Hjelp Gud och Sancte Staffan!
Solen lyser inte än,
Men stjernorna de blänka, på himmelen.

Kära mor i spisen,
Hollt dig väl folan min —
Gif oss ett stycke af grisen.
Hjelp Gud och Sancte Staffan!
So len lyser inte än,
Men stjernorna de blänka, på himmelen.

Kära mor vid lullan,
Hollt dig väl folan min —
Låt oss smaka bullan.
Hjelp Gud och Sancte Staffan!
Solen lyser inte än,
Men stjernorna de blänka, på himmelen.

Lutfisken luktar,
Hollt dig väl folan min —
Bränvinet fuktar,
Hjelp Gud och Sancte Staffan!
Solen lyser inte än,
Men stjernorna de blänka, på himmelen.

Få vi intet bränvin i våra krus,
Hollt dig väl folan min —
Så slå vi edra fönster ut.
Hjelp Gud och Sancte Staffan!
Solen lyser inte än,
Men stjernorna de blänka, på himmelen.

Kuse och kaka,
Hollt dig väl folan min —
Låt oss få smaka.
Hjelp Gud och Sancte Staffan!
Solen lyser inte än,
Men stjernorna de blänka, på himmelen.

Låt oss mera dricka få,
Hollt dig väl folan min —
Innan harpan börjar gå.
Hjelp Gud och Sancte Staffan!
Solen lyser inte än,
Men stjernorna de blänka, på himmelen.

Gamla gumman matt och tung,
Hollt dig väl folan min —
Börjar åter blifva ung.
Hjelp Gud och Sancte Staffan!
Solen lyser inte än,
Men stjernorna de blänka, på himmelen.

Sjelfva gubben krafter får,
    Hollt dig väl folan min —
Sen han druckit sig en tår.
    Hjelp Gud och Sancte Staffan!
    Solen lyser inte än,
    Men stjernorna de blänka, på himmelen.

Unga Bonden nöjd och glad,
    Hollt dig väl folan min —
Dansar polskor tre å rad.
    Hjelp Gud och Sancte Staffan!
    Solen lyser inte än,
    Men stjernorna de blänka, på himmelen.

Hustrun ung och röd och varm,
    Hollt dig väl folan min —
Håller barnet på sin arm.
    Hjelp Gud och Sancte Staffan!
    Solen lyser inte än,
    Men stjernorna de blänka, på himmelen.

Ett åre, då vi komma igen,
    Hollt dig väl folan min —
Så står en vagga vid ungmors säng.
    Hjelp Gud och Sancte Staffan!
    Solen lyser inte än,
    Men stjernorna de blänka, på himmelen.

Flickorna unga,
    Hollt dig väl folan min —
Dansa och sjunga.
    Hjelp Gud och Sancte Staffan!
    Solen lyser inte än,
    Men stjernorna de blänka, på himmelen,

Drängarne hoppa,
Hollt dig väl folan min —
Piporna stoppa.
Hjelp Gud och Sancte Staffan!
Solen lyser inte än,
Men stjernorna de blänka, på himmalen.

Nu rider Staffan å gåle,
Hollt dig väl folan min —
Han kommer ej igen förr'n ett åre.
Hjelp Gud och Sancte Staffan!
Solen lyser inte än,
Men stjernorna de blänka, på himmelen.

Uppå Julen, broder Knut,
Hollt dig väl folan min —
Som på visan gör han slut.
Hjelp Gud och Sancte Staffan!
Solen lyser inte än,
Men stjernorna de blänka, på himmelen.

Bland de oräkneliga förändringar, som af denna folksång förekomma, äro allmännast följande tvenne:

Staffan var en stalledräng,
Hollt dig väl folan min —
Han vattna' sina folar fem;
Allt för den ljusa stjernan,
Dager synes inte än, inte än;
Men stjernorna de blänka,
Som för dagen gå,
Som för oss ska lysa
detta nya år.

Staffan var en stalledräng ,
Vi tackom nu så gerna —
Han vattna sina folar fem ,
Allt vid den ljusa stjernan.
Ingen dager syns ändå ,
Men den ljusa stjernan , som för dagen
månde gå.

Ofta inprovisera Staffansmännen hela sången igenom, då vanligen en början blifver: *Sancte Staffan helsar god morgon, Hollt dig väl folan min* etc. Det anses vara mot gästfrihetens bud att länge låta dem sjunga utanför dörren, utan att bjuda dem in; sker det, så sjunger Staffansmannen:

Sitta vi längre utanför Er vägg ,
Hollt dig väl folan min —
Så fryser det is uti vårt skägg. etc.

100.

Stenen i grönan dal.

I sammanhang med *St. Staffans* visa bör denna, *om stenen i grönan dal*, anföras, emedan denna sten af Traditionerne förmäles vara upprest af *Staffan*, som vid hans fall skall fästat den bekanta prophetian: *När Svenske namma utländske seder* etc. Af sjelfva visan äro tvenne afskrifter förvarade bland Peringsköldska samlingarne på Kongl. Biblioteket, och af Herr *Canzlirådet Wallmark* benäget meddelade: Den förra, märkt XXXIII med påteckning *Ex ipso descripta autographo*, har följande ingress:

"Een Wijsa, som ähr stelt uppå någre skrifter, som stå på een Runesteen emillan Norie och Jemteland som gifva tillkenna huru med tijden skulle tillgåå här uttij Sverig, och lyda samma skriffter således:

"*När Svenske anamma Ryske seder, Än står steenen i grönan daal.*
"*När Kyrkior och Clöster blifva fångahus, Än står steenen i grönan daal.*
"*När skalkar och bofvar trifvas och ärlige män fördrifvas, Än står steenen i grönan daal.*
"*När Prester varda Bönder och Bönder blifva widunder, Tå ligger steenen omkull i grönan daal.*"

"Thenne skrift är funnen i salige Gamble Archiebi-"spens Mester *Larses* Liberie efter hans dödh, och finnes "nu i sanning bevisligt att förbemälte Steen ähr omkull-"fallen och therföre ähr thenna Schrifften fullbordat.

Den andra afskriften af samma Visa, tagen efter ett år 1617 tillhopa med tvenne andra tryckt exemplar, har följande ingress. "Then första är om then Profetien, som "är *tagen utaf Runestenen* i Grönan Daal, som säges vara

"millan Norrike och Jemteland. Thenne Prophetien är så "lyydhande, som hon uthi S. framlidne Ärkabiskop *Laur-* "*Nericii Librij* strax efter haus dödh funnen ähr;"

Nu följer den ofvananförda Profetian,. som det synes, endast återställd till rim, med några förändringar, som vi skola utmärka med särskilta stilar:

Swenske taga widh *uthländske* seder,
Och landet mister sin fordna heder.
Åhn står stenen i grönan dahl.

Kyrckor wändas i fångahus,
Gudstjensten mister sitt fängna liuus.
Åhn står stenen i grönan daal.

Skallkar och bofvar trifvas,
Godhe och gacuble drifwas.
Åhn står stenen i grönan daal,

Präster warda bönder,
Och bönder *sedhan* widunder.
Nu ligger stenen i grönan daal.

"*Öfver thesse ordh är seedan thenna wiisan* gjord af sal. "*Herr Jesper* fordom Kyrkeherde i *Wadstena och Marie-* "*stadh,* etc." . . hvarefter sjelfva wisan: "*I werldhen medh-* "*an wij lefve,* begynner.

"Begge dessa Manuskrifter, anmärker Canzlirådet *Wall-* "*mark,* skilja noga sjelfva *wisan* ifrån den *profetia*, hvaröfver "den är gjord eller, som det heter i den äldsta afskriften, *ställd.* "De öfverensstämma äfven deri, att profetian är funnen i Är- "kebiskop Laurentii Nericii efterlemnade papper. Den sista "afskriften nämner tillika *Herr Jesper* (Marci) såsom *wisans* "författare. Så mycket besynnerligare förefaller det då att "Ekman i sin Beskrifning om Wärmeland sid. 193 uppgif- "ver samme *Jesper Marci,* Wermelands första Superinten- "dent, såsom författare till *Profetian* omkring 1580. I den "variant han meddelar saknas helt och hållit 2:dra versen; "de öfrfga likna hvarannan, utom att hvarje börjas med "*när* och att i första versen andra raden heter: — *Kyrkor* "*och Kloster rifvas neder.*

Det berättas, att Ärkebiskop *Laurentius Petri* vid en resa genom Norrland skall hafva besett stenen och vid det-

ta tillfälle låtit åter uppresa densamma. Figurerna derpå äro nu mera både otydliga och oförklarliga: Den som vill se dem och inhämta utförligare kännedom af detta märkliga Monument, finner den i Hermansons Disputation *De Lapide in valle virente*, Upsala 1733, äfvensom i *Rudbecks Atl.* Tab. 29. och i *Dahlbergs Svecia ant. et. hod.*, och i Baron *Tilas' utkast till Sveriges Mineral Historia.* Stockholm 1765.

Visans uråldriga melodi är bifogad till Handskriften.

I verlden medan vi lefve,
Uti syndene vi oss öfve,
Det är vår största åtrå:
Guds ord vi akte så ringa,
Vi sjunge, danse och springa,
Så plägar thet mest tillgå.
Till högfärd och prål,
Ställe vi vårt högsta mål;
Then är nu aktad öfver andra,
Som kan goda seder förvandla;
Som apinior pläga göra,
Allt nytt ville vi införa.

En dygd är ibland andra,
Landsens seder icke förändra,
Som hafva sitt rätta skick;
Thet är så en stor ära,
Att följa the gamblas lära,
Som är förutan svik;
The lagade väl,
Med lämpa och skäl,
Goda seder the månde försvara,
Allt nytt tå låto the fara,
Thet kan ej verlden besinna,
Thet få vi med tiden förnimma.

Sitt okynne vill menniskan hafva,
Allting förvandla och laga,
Sig sjelf till stort förderf;
Ostadig är hon uti all ting,
Som hjulet löper hon omkring,
Till skada, mer än förvärf.
Then heter en man,
Som vända kan,
Efter sitt sinne och tycke,
Then sig kan kläda och smycka
Med fremmande skick och seder,
Förakta så landets heder.

Prål, ståt och andra okynde,
Ökas nu så margelunde,
Emot thenna siste tid:
Guds ord och kyrkor föraktas,
Gudsfruktan litet betraktas,
Gud är dock långmodig och blid.
Högfärd och prång,
Hafva nu framgång:
Guds ord och hans församling,
The lida allt mest förvandling;
För them vill Gud dock strida,
Emedan som verlden hon bidar.

En fastan grund vi bygge på,
Thet skall mot ändan så tillgå,
Thet vittna prophetior alla,
Vår Frälsare hafver ock så sagt,
Hans helge Apostlar gifva thet magt,
Thet kan slätt ingen undfalla,

Then ler verlden åt,
Och håller för flåk,
Som sin tro thertill sätta.
The säija thet var ren flätia;
Gud skall sin hop väl förvara,
För all theras giller och snara.

Råda vill jag hvar Christen man
Som marga skrift väl läsa kan,
Han gifve grann akt uppå,
The gamblas dikter och theras grund,
Hvad the oss lära så margelund,
Huru framdeles skall tillgå.
Ifrån thenna dag
Vill allt i olag,
Så väl hos fattige som rike,
Ingen känner nu snart sin like,
Thet vill nu thertill lända,
Att verlden får sin ända.

Uppå en sten är funnen en dikt,
Hon är åskrifven med Rune-skrift,
Hon sättes ei dit i går;
Emellan Norrike och Jemteland,
Then skriften hafva läsit qvinna och man,
Han hafver ther stått i många år,
Han är nu omkull,
Thet är för vår skull,
Ty thet är allt framfarit,
Som oss är uppenbaradt,
Jag vill dig gifva tillkänna,
Hvart ut then skrift må lända.

Svenske män skola thet förstå,
Att thenne skrift lyder them uppå,
Thet är i sanning visst;
Förfarenheten visar thet väl,
Thertill brister ej fullgod skäl,
Utan svek och arga list.
Medan stenen stod fast,
Brukades både skam och last;
När han begynte att falla,
Fullbordades ondskan med alla:
Thet ville vi nu framföra,
Then ther hafver öron han höre.

Then Runee-skrift, hon lyder allt så,
Som jag vill låta eder förstå,
Thet är ett klage-tal:
The Svenske taga vid fremmande seder
Och ther med förkränka Landets heder;
Dock står stenen i grönan dal.
Thet är manne vart
Och uppenbart,
Thet är nu så tillgångit:
Oseder hafva vi undfångit,
Landsens ära och heder borta,
Goda dygder vi afkorta.

Tå kyrkor varda fångahus,
Gudstjensten mister sitt rätta ljus,
Så står än stenen vid lag.
Som nu är skedt i några år,
The fattige Christne fara som får,
Och qväljas både natt och dag:

The ondas lust
Ãr vin och must,
Som sådant komma tillväga,
Sig sjelfva thermed förgifva:
The få thet sjelfva röna,
Tå Gud vill allom löna.

När skalkar och bofvar trifvas,
Och ärlige män fördrifvas,
Så står än stenen vid magt,
Som nu är skedt och daglig sker,
Thet hvar man nog för ögon ser
Thet är dock ett ondt compact,
Thet är theras art.
O Gud! kom snart,
Förvänd theras mod och sinne,
Låt oss dina nåder finna,
Förhindra theras vilja,
Som oss vilja från thig skilja.

När präster varda bönder
Och bönder blifva vidunder,
Tå ligger stenen omkull,
Som nu är skedt och hvar man vet,
Han ligger i grönan lunde.
O Gud! var tu oss hull!
Nu drifs thet spel,
Hvar gör hvad han vill;
Then räknas nu vara then bästa,
Som ondt kan mest stadfästa,
Och undertrycka then fromma,
Theraf sig daglig berömma.

Thet är ej under att så går till,
Ty verlden sådant hafva vill
Emot sin sista stund,
Hon måste nu brytas och rasa fast,
Och öfva sig i skam och last
Med alla list och funder.
Thet är länge spått,
Som vi hafve förstått,
Af propheter och skrifter många,
The fromma skola komma i vånda.
Nu ligger stenen med alla,
Till Thig, Herre! vilje vi falla.

Hvad nu vill mera tillstunda,
Kunna vi förstå någorlunda,
Af thet som nu sagt är.
Verlden vill sitt föröka,
Gud vill the fromma försöka,
Som skriften vittne bär.
Högfärd och bramm,
Klifver allstädes fram,
Och andra odygder flera,
Sig daglig dags förmera,
O Gud! se vårt elände,
Och vänd till en god ände!

Om Omqvädet i de gamla Skandinaviska Visorna.

I *Allgemeine Musikal. Zeitung*, 1816, N:o 35, 36, förekommer en uppsats öfver de gamla Nordiska Folksmelodierna, hvari äfven de Svenska utgifvarnes bemödanden för dessas allmängörande finnas nämnda och bedömda. Vi vilje lämna den musikaliska delen af detta omdöme derhän, då den förtjente konstnär, som detta egenteligen angår, ej funnit sig befogad att derå fästa någon uppmerksamhet. Endast om det så kallade *Omqvädet* i de gamla Visorna — man vet, att dermed menas de i slutet och stundom äfven i midten af hvarje strof ständigt återkommande samma ord — vill undertecknad tillägga några anmerkningar; emedan Författaren yttrat sig i detta ämne med afseende på hvad uti Inledningen till Svenska Folkvisorna derom finnes anfördt. Han anmerker att denna egenhet i de gamla Nordiska Visorna hittills varit

oförklarad och ej till sin rätta betydelse förstådd. Då omqvädets innehåll ofta för Visan synes helt främmande, har man nöjt sig med den förmodan, att det från början ej förhållit sig så, men att genom visornas allmänhet en mängd sådana omqväden blifvit liksom en gemensam egendom i Sångarnes minne, hvarföre de vid en visa än användt ett omqväde, än ett annat. Man skjuter således skulden på traditionernas förvirring i detta hänseende, och förklarar sig föröfrigt Omqvädets ursprungliga mening på det sätt, att dessa ständigt återkommande anslag varit likasom stödjepunkter för Sångarens uppmerksamhet, hvarvid han kunnat påminna sig det hela och betänka den del, som följer *). — Visserligen, säger Författaren, gjorde ibland annat Omqvädet äfven denna tjenst. Men dermed vore det blott någon ting för ett annats skull: Man önskade först och främst veta, hvad det är i sig sjelf, och — då dess evigt samma ej tröttar, utan tydeligen ger charakter och lifligbet åt sången — hvilken idee som ligger det till grund. Denna idee vore nu följande: Omqvädet i Folkvisan föreställer folket sjelf, är folkets egen stämma. Till en sång — och väl särdeles till en folksång — hör nämligen tveggehanda: Skalden eller sångaren och åhörarne, som deröfver anses kunna yttra sig. Detta yttrande har nu det gamla Norden uppta-git uti sjelfva sången, och så har omqvädet upp-

*) Svenska Folkvisor 1 Del. Inledning. sid. LXIV.

kommit, hvilket således i synnerhet uttrycker Visornas nationella charakter, eller gör dem till folkvisor. — Tankan har någonting eget och sinnrikt. Skada endast, att, i Författarens utveckling af den, det sinnrika försvinner och det egna, det vill säga, det besynnerliga endast blir qvar! — I stället för att uppehålla sig vid det oförklarliga af Omqvädets *innehåll*, borde man, menar Författaren, hellre ha fästat sin uppmerksamhet vid *formen*, och längst för detta insett, att Omqvädet vore någonting visan emotsatt. Det är nemligen, vid närmare påseende, ometriskt, orythmiskt, är prosa. Att denna prosa oftast säger intetsägande, triviala saker, hör enligt Författarens åsikt snarare till saken. Den är en anmerkning vid visan från folket. Det kommer dervid mindre an på anmerkningens innehåll, än att hon verkligen står der, såsom ett bevis på folkets fria yttrande rätt: genom hvilken betraktelse folkvisan med sitt åtföljande Omqväde småningom i Författarens ögon förvandlar sig i afbilden af en fri statsförfattning. Oaktadt nu Omqvädets prosaiska, ometriska och orythmiska natur sätter det *emot* sjelfva visan — hvarföre ej så gerna *utom* den? — skall det, likväl genom sången med visan förenas; hviket Författaren medgifver; likväl ej annorlunda än att det må sjungas af en annan stämma eller af folket i Chorus. För den senare meningen, eller att Omqvädet alltid utmerker ett i sjelfva visan inträdande chor, synes Författaren sluteligen bestämt sig. Så föreställer han sig, att visorna ursprun-

geligen blifvit sjungna *), och enligt denna grundsats har han behandlat de melodier, hvilka i Bilagorna såom prof lemnas. Då detta chor för honom egenteligen gör folksången till folksång, är det i sin ordning att han anser det tillhöra, eller hafva tillhört all sådan; hvarföre han äfven söker spår efter Omqvädet utom Norden, och finner sådana i den Grekiska Hymnen, hvars Ephymnion han dermed jemför. — Vi lemna denna jemförelse derhän; den står och faller med hans mening om folksångens natur i allmänhet och omqvädets i synnerhet. Författarens fel är i begge dessa afseenden ett och det samma, att nämligen ha lagt för mycken vigt på en viss — enligt vår öfvertygelse — af honom orätt

*) Eller rättare af 2:ne Föresångare, som omvexlat med hvarandra och med choret, hvarvid författaren åberopar exemplet af visan N:o 57 i Danska Samlingen, i hvilken, efter första strofen, i hvarje följande alltid upprepas en del af den föregående. Att denna Visas construction tycks antyda tvenne sångare, kan ej nekas och jag känner äfven en och annan Svensk af samma beskaffenhet. Men för att inse det denna construction ej varit ursprunglig för alla, eller ens de mesta visor, försöke man blott, att enligt den samma sönderdela dem, som ej från början äro derefter inrättade. Det lyckas ej utan att förstöra sammanhanget i melodien eller i meningen, i synnerhet i visor med dubbla omqväden — Denna form är således snarare att anse som ett undantag, liksom den i sjelfva verket är sällsynt. Att båda sångarne i detta fall förenat sina röster i omqvädet är troligt. Men detta bevisar ingen ting för författarens sats, att omqvädet alltid föreställer tredje man eller folket.

fattad form, att ha gjort detta tillfälliga till någon ting väsendteligt och derigenom förstört sjelfva det väsendteliga i folksången. För att bevisa det behöfva vi i stället blott hålla oss vid detta väsendteliga; emedan hvar och en form, som deremot strider, förfaller af sig, sjelf.

Gemensamma minnen och känslor äro grunden och ämnet för folkpoesien såsom för all Poesi — med den skilnad, att dessa minnen och känslor i den förra, ej blott till sin natur, utan äfven till sitt uttryck äro gemensamma, och att således detta uttryck ej ännu blifvit stegradt till en egen konst. Det är först genom konsten, som en slags egendomsrätt uppstår inom detta gemensamma område, som derföre ej upphör att till sitt väsende vara gemensamt och tillgängeligt för alla; hvilket åter vill säga, att denna egendomsrätt blott kan förvärfvas i afseende på formen, ej egenteligen i afseende på innehållet, som för Poesien i det hela är ett redan gifvet och för handen varande, hvilken oändlig mångfalldighet också må äga rum i detta innehålls behandling och utveckling. Endast genom konsten kan på behandlingssättet den pregel af individualitet tryckas, som utmerker en enskilds verk. Om i den bildade Poesien således behandlingssättet gör sig mest gällande, så förhåller det sig tvärtom med den, der konsten ännu saknas. Der ligger tvärtom hela vigten på innehållet; och detta innehåll, såsom redan sagdt är, författar sig sjelf. — Allt hvad som *till sin natur* ibland menniskorna är

gemensamt, och således ytterst beror på det *Högsta* gemensamma, ligger utom och utöfver allt enskildt författareskap. Man författar det ej, utan man fattas deraf, och blir så författare. — Gemensamma minnen, sade vi, och gemensamma känslor ligga till grund för all Poesi. De grundlägga äfven Poesiens hufvudindelning i Episk och Lyrisk; hvilken ej är så till att förstå, som skulle i någon Poesi ettdera elementet helt och hållet fattas. Tvärtom, de äro båda alltid tillsammans, och blott enderas öfvervigt gör skilnaden; — Ja, Poesiens Historia innehåller ej annat än berättelsen om dessa bäggè poetiska elementers utbildning och sluteliga sammansmältning. Denna yttrar sig då äfven i en egen slags Poesi, den Dramatiska, hvilken visar oss Epik och Lyrik i den fulkomligaste förening och tillika med rätta anses för Poesiens högsta blomma hos ett folk. Ty denna Dramatiska Poesi i sin blomma och fulla herrlighet utmerker just den punkt i ett folks bildning, då rikedomen af det lefvande slägtets känsla tagit till sig och genomträngt, återupplifvat och gjort närvarande hela rikedomen af dess minnen. Den är hela det närvarandes och förflutnas förmåga sammanträngd i ett ögnablick, i ett uttryck, i en bild: och det finnes intet högre derutöfver. — Men innan en Dramatisk Poesi hos ett folk kan uppkomma eller åtminstone utbilda sig, fordras åter, att bägge de poetiska elementer, som i den förena sig,

sig, nemligen den Episka och Lyriska, förut blifvit utvecklade hvar för sig; och Historien tillika med sakens natur lärer, att det förra, eller det Episka, häri har forsteget. Berättande är alla folkslags första Poesi, en bevararinna af deras minnen. Den besjunger händelser, ej känslor. Men då ingen Poesi kan vara utan ett Lyriskt element; ty det hör till hennes väsende; så bifogas det — i Musiken, som från Poesien i dess början är oskiljaktig. Sången blir i berättelsen känslans uttryck, det Lyriska elementet. — Det är Poesiens Episka ålder och den *första* i hennes Historia. I den *andra* har känslan funnit sitt eget uttryck, oafhängigt af berättelsen. Poesien har sjelf bemägtigat sig den Lyra, som hittills blott beledsagat henne. Sången har genomträngt hennes eget väsende. Hennes själ har brutit sitt fängsel, förstår nu först att uttala sig sjelf, och den Lyriska skönheten framgår som vällukten ur den sig öppnande rosen. — Det är Poesiens egen gudomeliga Lyra, alla känslors himmelska tolk. — På samma gång som Poesien sjelf blir musikalisk, inträder äfven första skilnaden emellan henne och Musiken i egentelig mening, och möjeligheten för denna senare att utbilda sig i en egen konst. Tillika är Fantasien, som förut blott varit i minnets tjenst, nu frigifven, och egentelig dikt uppstår. I stället för en yttre sanning, eller en dikt, som sjelf ej vet annat än den är sanning, blir nu fråga om en inre — sanningen af känslor-

nas uttryck. Det menskliga sinnet har vändt sin uppmerksamhet tillbaka på sig sjelf. En inre verld har uppgått, för hvilken hela den yttre verlden blott blir sinnebild, symbol; och i detta behandlande af allt yttre blott såsom bild för det inre, är det som Fantasien först känner sig och vet af sig sjelf såsom en diktande och bildande förmåga. — Sätter jag nu ett inre till den yttre händelsen, och ser den såsom en verkan deraf, så är händelsen med det samma *handling*, hvars föreställning såsom sådan, det vill säga såsom skeende — ej redan skedd, ty dermed antar handlingen strax charakter af händelse — är den Dramatiska Poesiens uppgift, hvilken Poesi, om den Episka skildrar ett yttre, den Lyriska deremot ett inre tillstånd, kan sägas sammanbinda bägge, emedan den framställer sjelfva öfvergången från det ena af dessa tillstånd till det andra. — Dermed inträder den *tredje* och högsta perioden i den poetiska bildningen, som ej blott förenar, utan äfven just derföre i nya gestalter och med egentelig konst åter upprepar de bägge föregående.

Betraktar man dessa trenne perioder af Poesiens naturliga utvickling, så faller det i ögonen, att det först är i den andra eller Lyriska perioden, som konst i en enskildare mening begynner uppkomma; emedan nu först Fantasien lärt känna sin egen förmåga. De eviga känslor, som ge den Lyriska Poesien näring och ämne, äro väl till sin natur

gemensamma för alla. — Huru kunde eljest denna Poesi vara en för alla tillgängelig njutning, och den sanna njutningen af ett Lyriskt stycke ett egenteligt efterförfattande af det samma i själen? — Men dessa känslor hafva tillika hos en hvar sitt individuella uttryck. De stora nationella formerna för Poesien under den Episka perioden sönderfalla derföre med det samma som den Lyriska syftningen får öfvervigt. Sedan hvarje skald sjunger ut sin egen själ, antar han eller skapar han sig äfven den form, som med hans egenhet bäst öfverensstämmer; och ett enskildt författarskap är gifvet. Dermed vilje vi ej säga, att i den Episka perioden intet sådant och ingen konst finnes: den har blott ännu ingen individuell charakter. Då Poesien sjelf i denna period blott är ett uttryck af de lefvande nationella minnena, gäller för detta gemensamma ämne äfven blott en gemensam och nationel form. Så finnas författare och likväl ej ett enskildt författarskap: en konst utan konstnärer; emedan denna konst är sig alltid lik. Derföre hör man från denna folkslagens Episka ålder väl många sånger, och sagor, men endera ingen författare, eller en, som gäller för många, eller om också många, dock hvarandra så lika, att de kunde nästan gälla för en. Först med den inre Lyriska halten uppkommer inom Poesiens område möjligheten af en verkelig organisk mångfald och olikhet, hvilken sedan genom Dramatiken fullkomligt utvicklar sig. —

Användom nu dessa betraktelser på vårt ämne! — Vi säga då: att de gamla Skandinaviska Visorna stå just på öfvergången emellan den Episka och Lyriska perioden. Till den förra höra de ännu genom sin berättande natur *), och derigenom att för alla ännu en gemensam nationell form gäller. Deremot skilja de sig redan genom sitt ämne. Den Episka tidsåldern känner blott två skaldeämnen: Gudasaga och Hjeltesaga; hvilka åter begge förena sig i begreppet om Slägtsaga, ty Heroerna härstamma från Gudarna. Men äfven skalderna ur denna ålder ordna sig för efterverldens öga i samma slags förhållanden som deras ämnen. De gälla ej hvar för sig utan tillsammans, såsom en slägt; bandet dem emellan är ej ett öfverenskommet, utan ett naturligt. Den ena har arbetat den andra i hand, hvar och en berättande det nyaste och underbaraste; och så har liksom af sig sjelf det hela uppkommit — dessa stora Sagokretsar **), som omfatta en hel Hjelteverlds öden, kamp och slutaliga undergång. Deremot är i de gamla Visorna det Episka sammanhanget redan upplöst. De foga sig ej tillsam-

*) Att berättelsen likväl i Visorna så ofta är *in praesenti* är redan en merkelig egenhet, som visar att i förbindelse med det Lyriska elementet berättelsen strax får ett mera Dramatiskt lynne.

**) Ursprungeligen Poetiska ej blott till ämne utan äfven till form. Den prosaiska Sagan är senare eller en omklädning af en äldre poetisk.

mans i större cykler — snarre sådana förekomma någon gång — och de ha äfven med sina ämnen begifvit sig i en lägre och allmännare krets. Denna krets är ej den öfver det vanliga måttet sig höjande Hjeltelefnaden, utan menniskolifvet i allmänhet med sina skickelser, lidanden, njutningar. Det underbara, som i den Episka åldrens öfverlemningar framträder käckt och för att så säga kroppsligt, drar sig här mera i djupet tillbaka. Dock hvilar äfven hela denna sångverld — likasom i så många afseenden det verkliga lifvet — på en dunkel, underbar grund. Den natur, i hvilken den Nordiska Visan dväljes, är ännu befolkad af egna underliga väsenden, naturmagter, väl störtade från sin fordna herrlighets throner, men likväl ännu på mångfaldigt sätt liksom förstulet gripande in i menskliga öden. Genom allt detta sammanhänger denna Poesi i allmänhet med en äldre, hvarom den äfven serskildt någon gång påminner. Ty enskilda gestalter ur fornsagans jättelika verld kasta ännu sina skuggor inom denna nya ljusare rymd, enskilda minnen klinga bortöfver — erinringar om fordna hjelteslägter och till och med af Eddiska myther; dock förefaller allt detta omklädt, har förlorat af sin ursprungliga mening, rör sig såsom i ett nytt, främmande element. Hvilket är då detta nya element, som här inträdt? — Det är det Lyriska elementet, som nu i Poesien sjelf begynner yttra sig. Ty alla dessa visor hvila på en Lyrisk grund. De röja

nästan alla en serskild poetisk intention, som man i den Episka åldren ännu förgäfves söker. De uppenbara hvar för sig en egen sinnesförfattning, för hvilken berättelsen blott tjenar till slöja eller uttryck. Det är känslan, som väl ännu ej funnit sitt eget språk, ej lärt sig den Lyriska flygten, men som bland alla minnen väljer dem, som med henne mest öfverensstämma, lifvar dem och uttalar i den enkla berättelsen sig sjelf, dermed tillfredsställd, utan konst, utan anspråk, utan namn, och låter sin saga så vandra vidare, tills den upphämtad af nya läppar, blir en tolk för samma behof. Så sväfva dessa enkla sångljud omkring, ingens och allas egendom, från mun till mun, från hjerta till hjerta, röster af gemensamma sorger, förhoppningar, minnen, främmande och dock hvar och en nära, århundraden gamla och likväl aldrig föråldrade, emedan menniskohjertat, hvars historia de i mångfaldigt skiftande bilder föreställa, dock i alla tider förblifver sig likt. Många äro blott en suck, ett enda klagande, oändligt rörande ljud, och likväl gå de aldrig ur den berättande formen och synas endast göra anspråk på att enkelt förtälja. Jag påminner ibland flera af dylik beskaffenhet endast om N:o 71 (Liten Kerstins bröllopp och begrafning) i 3 Delen. Denna den berättande Visans likväl Lyriska natur visar sig ej blott deri, att den har *Ton* — jag menar ej endast melodi eller mu-

sikalisk ton, som från all Poesi ursprungeligen var oskiljaktig, utan Lyrisk ton, en känsloton, som genomgår det hela; hvarföre jag äfven på ett annat ställe yttrat, att Musiken till dessa visor blott utvicklar den sång, som i dem är inneburen — denna Lyriska natur, säger jag, framträder äfven uttryckeligt i en serskild egenhet hos de flesta äldre Skandinaviska Visor: och denna egenhet är *Omqvädet.*

Till sitt innehåll kan detta delas i tre slag. Det återkallar nemligen 1) endera hufvudpersonen, hufvudhändelsen eller någon hufvudsaklig omständighet i berättelsen. — Detta slags omqväde förekommer allt för ofta för att man derpå skulle behöfva anföra exempel. Eller 2) utttycker det blott i allmänhet en Poetisk sinnesstämning, endera genom en uppmuntran till sång och dikt, eller ännu oftare blott på ett antydande sätt genom sinnebilder. Den blomstrande sommarn har här i synnerhet blifvit en bild för den inre sommar, som klingande uppgår i själen och drifver fantasien i blomma. Den nämnes endera uttryckligt såsom i följande omqväden: *om sommaren — i midsommarstider. — Om sommaren, då alla små foglar de sjunga väl,* och dylika, eller också genom någon af sina attributer, såsom; *för nu så står skogen i blomma — medan skogen han löfvas — i rosenskog — uti lunden,* och tusen andra

af samma beskaffenhet. Man får ej stöta sig vid, att dessa korta, ständigt återkommande satser ej stå i något synbart sammanhang med visornas innehåll. De äro, som sagdt, blotta uttryck af en poetisk sinnesstämning i allmänhet, ett: *också jag var i Arkadien*, enfaldigt, och man kunde nästan säga med en rörande oskicklighet antydt i ett ständigt upprepande af de allmännaste och närmast för handvarande bilder. Men dessa antydningar hålla sig ej blott inom bilderna af vår och sommar, liljor och rosor. Det finnes andra enskilda föremål, som i folkets fantasi en gång fått en poetisk betydelse, och derföre användas i samma mening. En sådan allmän poetisk betydsamhet har i synnerhet *Lindträdet*. Det förekommer i Omqvädet af en mängd visor utan att man dertill kan inse någon annan orsak. T. ex. *Under linden — Men linden gror väl — Linden darrar uti lunden — Linden gror ute på fager ö*, o. s. v. Äfven har *H:r Afzelius* anmärkt, att linden, som ej blott i Omqväden utan äfven i visorna om förtrollningar så ofta förekommer, ännu af allmogen anses med en slags helgd och för ett träd af serdeles betydelse, under hvilket Elfvor, Tomtar och Lindormar älska att vistas. *) — Sluteligen 3) uttrycker omqvädet ej endast, att sångaren är vid ett poetiskt mod i allmänhet, utan bestämdare den serskilda känslo-

*) Anmerkningen till Visan N:o 87. 3 Del.

stämning, som i visan är den rådande. Exempel härpå äro äfven för allmänna för att behöfva anföras. Jag vill endast anmerka, att Omqvädet stundom i detta hänseende är ironiskt. En skämtande mening har denna ironi någon gång, men oftare och merendels en alfvarsam. Ofta ligger deri någonting djupt bevekande, t. ex. i omqvädet: *J fröjden eder alla dagar*, i den sorgliga, oändligt vackra Visan N:o 6. 1 Delen, der jordens glädje och sorger på ett så rörande sätt föreställas gripa in i de älskade dödas boningar. — Denna samma visa har ännu ett Omqväde: *Hvem bryter löfven af Liljeträd?* — som i en täck och sällsam bild synes antyda sorgens magt öfver allt hvad oskuld och fägring har mest intagande, på samma gång som det först nämnda försätter föreställningen midt bland ögonblickets fröjder och nöjen. Och detta ger oss anledning att säga några ord om det *dubbla Omqvädet* i allmänhet.

I en mängd visor nemligen, förekommer ett Omqväde ej blott mot slutet, utan äfven ett annat i midten af hvarje strof. Vi vilje kalla detta senare Medelomqväde till skilnad från Slutomqvädet. Oftast ha bägge afseende på hvarannan. Endera så, att det ena bekräftar det andra eller eljest innehåller någonting i samma mening; ja stundom fulländar blott slutomqvädet en mening, som i medelomqvädet är började: t. ex. i Visan N:o 17. I Del., der

det

det fullständiga omqvädet: *Ungt är mitt lif* — *Våller mig den tunga*, är deladt så, att första hälften af satsen alltid upprepas i midten, den senare vid slutet af hvarje strof: — Eller ock befinna sig dessa begge omqväden sjelfva i motsats med hvarandra; och denna motsats är aldrig utan betydelse i afseende på visans innehåll. Så, för att ta det exempel, som först faller mig i minnet, motsättas i de bägge omqvädena till Visan N:o 16. 1 Del. *Kunde man sig rättelig betänka!* och: *Herren Båld träder viller öfver stigen*, den betänksamma sansningen och detta lidelsens raseri, som bereder den olyckliga utgången. Motsatser af dylik beskaffenhet emellan de begge omqvädena förekomma ofta; stundom äro de blott sinnbildligt antydda, och någon gång uttryckes äfven en sådan motsats genom förändring i sjelfva omqvädet, serdeles då visans innehåll från gladt blir sorgeligt, eller tvertom. Exempel kan man se 3 Del. N:o 71 och fragmentet vid N:o 87. — Likväl stå ej just i hvar och en visa de begge omqvädena till hvarandra i de här nämnda förhållanden af endera sammanhang eller motsats. De kunna äfven hvar för sig höra till olika slag, enligt den indelning vi här uppställt. Efter den skola åter de mesta omqväden bli begripliga i sitt sammanhang med visorna. Der intet sådant, enligt de här framställda grundsatser, står att upp-

täcka, der kan man utan betänkande skjuta skulden på Traditionernas osäkerhet och förvirring, hvarigenom en mängd omqväden fästas vid visor, hvartill de ursprungeligen aldrig hört.

Vi säga nu, ej blott att det hittills sålunda betraktade omqvädet är i allmänhet en i visorna framträdande Lyrisk egenhet, utan äfven, att i de tre slags omqväden, hvilka vi till deras innehåll urskiljt, denna Lyriska natur alltmer och i regelbunden fortskridning uttalar sig. — Det är i allmänhet en Lyrisk egenhet; ty det hör först och främst ej till berättelsen, ej till det Episka elementet i visorna, det innehåller tvertom en reflexion öfver detta; och det beständiga återvändandet, upprepandet i omqvädets form och innehåll kan, för det andra, blott ha en Lyrisk afsikt, nemligen att fasthålla ett visst intryck. Men detta fasthållande, fixerande af ett gifvet intryck, en känsla, är på en gång både vilkoret och ändamålet för all Lyrik. Vidare — denna omqvädets Lyriska natur uppenbarar sig allt mera i de tre slags omqväden, som vi anfört, och i samma ordning, i hvilken vi dem anfört. — En skaldens reflexion på sig sjelf ligger all Lyrik till grund. Denna röjer sig redan i det första slags omqväden, som vi omnämnt, men dess enhet synes ännu mera vara en yttre än en inre, och visar sig blott i ett sammanfattande af berättelsens ämne i ett enda eller

några få ständigt återvändande drag: omqvädet är ännu till sitt innehåll Episkt, ehuru Lyriskt till sin afsikt. I det andra slaget af omqväden uttalar sig i denna reflexion redan ett inre, en sinnesstämning, men med en allmänhet och obestämdhet, som först i det tredje slaget öfvergår till bestämdt uttryck, och med detsamma träder i en slags individuell förindelse med sjelfva berättelsens ämne *).

Vi kunne nu ock närmare bestämma det yttrandet, att de gamla berättande visorna eller Romanserna föreställa en öfvergång från Epik till Lyrik. Vi hafva visat att i de Skandinaviska det är omqvädet och dess allt mer sig utvecklande Lyriska natur, som i synnerhet utmerker både denna öfvergång och dess grader. Från det sista slage omqväde är till egentelig Lyrik blott ett steg. Denna yttrar sig redan i flera yngre Romanser genom inväfda Lyriska reflexioner (t. ex. N:o 31. 2 Del.), hvilka äfven i några äldre falla i ögonen, såsom tillägg af en senare hand; tills slutligen visor af egenteligt Lyriskt innehåll uppkomma. Med det samma har ock den berättande visan mest förlorat sin gamla Romantiska natur. Det Lyriska

*) Stundom finner man ock derföre, att i detta slags omqväden det första slaget upprepar sig sjelf, men med en tydligt uttalad Lyrisk afsikt. Så t. ex. ligger i omqvädet till N:o 84. 3 Del.: *Jag litar på Guds nåder och min Jungfru*, på en gång en sammanfattning af visans hela ämne och ett uttryck af den sinnesförfattning, hvari den blifvit diktad.

elementet utbildar sig för sig sjelf i Erotisk, Didaktisk, Satyrisk riktning o. s. v. Det Episka brukas dels af det förra såsom medel, dels blir det ock Rimkrönika utan all Poesi. När i vår nationela poesi denna söndrande utbildning begynte af de elementer, som i den äldre Romantiska visan ännu voro oskiljaktigt tillsammans, har jag antydt i Inledningen till denna Samling. Till Historien om de senare till Lyrik öfvergångna visorna har Herr Atterbom sedermera i Poetisk Kalender för 1816 först lemnat ett interessant bidrag.

Efter dessa betraktelser kan granskningen af de i början nämnda meningar bli så mycket kortare. Författaren lägger oss till last, att vi endast gifvit omqvädet en tillfällig bestämmelse, att neml. underhjelpa och fästa uppmerksamheten; hvad det deremot i och för sig sjelf är, skole vi ha underlåtit att betänka. Denna brist, om den var verklig, hoppas vi genom närvarande lilla uppsats hafva afhjelpt; men påminna oss dessutom rätt väl, det vi på samma ställe, der frågan var om omqvädets tjenst, ha yttrat, att det till sin ursprungliga mening innehåller någon ting, som uttrycker och återkallar hela visans charakter. *) Vi finne, vid närmare betänkande, så litet att tadla i detta yttrande, att, sedan vi nu visat, huru och i hvilka afseenden omqvädet i allmänhet har charakter, vi der-

*) Inledning till Folkviorna. sid. LXIV.

igenom blott kunne anse detta samma yttrande bestämdt och förklaradt. — Författaren utgår från den satsen, att omqvädet är visan emotsatt, hvilket må ha sin riktighet; men då han blott håller sig vid formen, ja gör sig en förtjenst af att blott formelt betrakta hela saken, så kunde han ej heller komma till den slutsats, som en betraktelse af innehållet lärt oss, nemligen att i och genom denna motsats Visans inre enhet och väsende just framträder. Han drifver denna mosats så vidt, att omqvädet i hans tanka är egentligen ometriskt, orythmiskt, prosaiskt. Vi ha visat, att omqvädet är företrädesvis till sitt väsende sång, det i sjelfva orden framträdande Lyriska elementet. Att det har meter och rythm, ehuru en annan än visans, lärer redan första anblicken eller åhörandet, hvarföre äfven Författaren måste låta denna omqvädets förmenta omusikaliska natur åter af sången uppbäfvas; likväl så, att det föreställer en annan inträdande stämma. Vi ha deremot ådagalagt, att omqvädet är det mest individuella i Visan — deraf äfven till en del mångfaldigheten af omqväden till samma Visa! — att deri sångaren just yttrar sig för egen räkning, och att således just omqvädet minst af någon annan kan föredragas. Dermed förfaller äfven den förutsättningen, att omqvädet är ett i visan inträdande chor: en mening, hvarpå Författaren lagt så mycken vigt, att han vill göra detta folkets verkliga deltagande

i sången till det utmerkande kännetecknet på hvad som i allmänhet kallas folksång. — Oberäknadt nu, att omqvädet i folkvisan synes vara *Norden* eget (om man dertill äfven räknar Skottland), oberäknadt, att i Norden, så vidt jag vet, man aldrig får höra omqvädet föredragas i chor — hvarken jag eller någon af mina vänner har hört det så, eller derom hört talas — oberäknadt ändteligen, att i fall det såsom chor föredroges, detta i många fall skulle göra en störande och löjlig verkan, då omqvädena ofta bestå i korta, symboliska antydelser, som endast i närmaste sammanhang med visan och sångarn äro begripliga, oberäknadt, säger jag, allt detta; så visar denna förutsättning blott ytliga begrepp om folksångens väsende, liksom vore den ej folksång, utan att folket i egen person skreke in sig deri. Folkscharaktern ligger här i någon ting helt annat, nemligen i gemensamheten af en viss nationell form för sång och dikt och deruti, att hela den Poetiska vigten hvilar på innehållet, hvilket Folkpoesien lemnar liksom naket; utan den mångfald i klädnad, utan den pregel af enskildt författarskap, som först genom utbildandet af serskilda former och behandlingssätt, det vill säga, genom konsten uppstår. Derföre är äfven omqvädet väl en intressant egenhet i den Nordiska visan, men alldeles ej en egenskap, som i allmän-

het följer af folkvisans natur, hvarföre man äfven hos oss stundom träffar visor, som äro det förutan.*)

Jag slutar dessa anmerkningar, som blifvit utförligare än jag tänkte, och som många kanske finna alltför utförliga i ett ringa ämne. Denna slags utförlighet må äfven vittna, huru litet de varit ämnade till att blott vederlägga några yttranden, hvilkas författare jag enskildt har att tacka för ett fördelaktigt omdöme. Såsom bidrag till ett bättre förstånd af Poesien i allmänhet och vår nationella Poesi i synnerhet, må de stå här. Med dem tar jag äfven, såsom deltagare i närvarande arbete, afsked af Allmänheten; ej derföre att jag tror mig ha sagt allt hvad i ämnet vore att säga, utan emedan jag sagt det första och nödvändigaste, eller i alla fall hvad jag har att säga. I förtjensten, af företaget, af samlingen och redactionen, har min del alltid varit obetydlig. Det är förtjensten som tillhör Herr Afzelius, hvilken hädanefter hvarken lärer sakna skickliga medarbetare på sin bana, eller vid den allt mera vaknande känslan för allt fosterländskt, i allmänhetens fortfarande bifall en belö-

*) Med hvad ofvanföre sagdt är vilje vi dock ej i förhand helt och hållet neka möjligheten deraf, att någon gång flera röster kunnat instämma i omqvädet, vid afsjungandet af en visa. — Vissa slags omqväden äro af ett innehåll, som åtminstone ej sträfvar emot en sådan behandling. — Men att omqvädet i allmänhet är ett chor eller föreställer en annan stämma, är en mening, som af sig sjelf måste förfalla.

ning för sitt nit. Blott vid dessa enfaldiga sångers första framträdande på papperet inför ett vördadt, bildadt Publicum, kunde en förespråkare anses af nöden. Har denne kunnat väcka någras uppmerksamhet till deras fördel, så är han nöjd, och väntar sig dessutom en serskild tacksamhet af andra, som blott finna dem rå och löjliga. Ty ett löjeligt ämne blir naturligtvis dubbelt löjligare, om man tillika får se någon begrunda det med alfvarsam eftertanke.

Upsala den 6 September 1817.

E. G. Geijer.

För att sluta denna Första Samling af vår Forntids Sånger återstår blott — sedan Herr *Geijer* uti Inledningen och den sednare afhandlingen om Omqvädet tecknat Folkpoesiens caractere och Historia, — att här lemna några upplysningar om dess sednaste öden; angifva källorna, och på det förbindligaste nämna dem, hvilkas bidrag riktat våra samlingar för dessa sista tvänne fortsättningar deraf.

Det var först under sista delens tryckning, som utgifvarne blefvo närmare bekanta med Englands och Scottlands dyrbara förråder af samlade forntidssånger. Jemförelsen af *Percy's*, *Iamiesons*, *W. Scotts* samlingar, och i synnerhet den sednares upplysningar till hvar sång, med våra Traditioner och Sagor, Romanzer och Folkmyther, är så mycket vigtigare, som den tydligen bestämmer deras ålder längst fram i medeltiden, till Hedendomens och Christendomens första strid, — en tid då Nordmanna Språket och Nordens Vikingsfarare hade ett hem på hvar och en af Nordsjöns och Östersjöns öar och stränder. Då denna gemenskap upphörde och småningom, med Christendomens stadgande, folken blefvo roligare sittande, hvar på sin strand, förgingos dock ännu icke de gemensamma Sångerna och Sagorna, men utbildades hvar och en, tillika med landets språk, och antogo småningom, under Tradi-

tionernas fortgång, något af det Folks caractere, hos hvilket de fortplantades. Härutaf kan förklaras, hvarföre så många sånger äro gemensamma för alla dessa Folk. — Härutaf den mängd af lika ord, som finnas i de Engelska, Scottska och Scandinaviska Visorna; ja ofta förekomma i de Scottska Romanzerna hela stropher så lika vissa af vårt Språks Dialecter, att en Bonde, i synnerhet från Jemtland, Vestergöthland och Vermland, skulle förstå dem. Vi hafva trott oss göra allmänheten ett nöje, då vi för jemförelsens skull infört i 3:dje delen några verbala öfversättningar af Scottska sånger.

Huru Folkvisan blifvit det, och dess öde ifrån den tid hon i den bildade verlden, blott någon gång som en curiositet, blef ihågkommen, eller af fornforskare en och annan strof, med samma sinne som en gammal stenristning, läsen och förvarad; samt hvad Europas öfriga Nationer gjort att rädda från glömskan sin Forntids minnen, kan inhemtas af Herr *Geijers* Inledning från sidan XXX. till LXIV., — men hvad våra Landsmän gjort för detta ändamål, var oss då icke ännu bekant. De handskrifne Samlingar, som legat undangömde på Kongliga Bibliotheket i skåpen N:o 32, 33 och 34, öfver hvilka Cataloger ännu ej hunnit blifva upprättade, af hvilka en först finnes nämnd af Herr Bibliothekarien *Hammarsköld* i Upsala Litteratur Tidning 1813. N:o 12, vittna, att äfven Sverige i alla tider

egt vänner af Litteraturen, som insett vigten af ett sådant företag. De märkligaste af dessa Samlingar äro följande trenne.

1. Ett Manuskript på papper uti afläng Octav. Hvart ark är utmärkt med en bokstaf i nedra kanten, hvilket fortsättes med samma stil till något mer än halfva boken och har på F arket namnet H a r a l d O l o f s s o n. Vid slutet af följande Visan, som är skrifven med en annan hand, står årtalet 1572 och vid sista Visan af samma hand 1573.

2. En pappershandskrift i Octav, har till permar ett grönmåladt pergaments MS. och derå skrifven Titel W y s e B o o k. Stilen oredig och synes vara från samma tid som den förra.

3. En Samling i Qvart, med redig pictur skrifven, synes vara från 1600 talet. Utan på pärmen står följande Titel: N å g r a g a m b l e W y s e r a f f a l l e h a n d e s l a g h', m e d h s i n e i g e n g a m b l e E n f a l d i g e C o m p o s i t i o n a l l d e l e s f ö r u t a n n å g o r ä n d r i n g e l l e r E m e n d a t i o n, s å s o m d h e ö f f v e r k o m b n e o c h u t h i h a s t i g h a t a f s k r e f n e ä r e. Af denna Samling äro Varianterna sidan 215, 224 i 2:dra Delen, samt till N:o 94, 95 och 98 i 3:dje Delen anförda.

Af dessa förråder, bland hvilka äfven finnas åtskilliga större metriska stycken af Sagor och Eddiska myther, tillika med det som Herr *Rääf* under fleråriga forskningar i Södra orterna samlat,

kunna vi hoppas ett vigtigt bidrag till Medeltidens Historia och Litteratur.

Flere af Tysklands och Danmarks berömde Litteratörer hafva, så väl i enskilta bref till Utgifvarne, som i allmänna Journaler, lemnat första delen af denna Samling sitt bifall och en granskande uppmärksamhet. I synnerhet må nämnas Herr Professor *Nyerups*, i Köpenhamn 1815 serskildt tryckta afhandling kallad: Kort Udsigt over de af A. A. Afzelius og E. G. Geijer udgivne Svenske Viser fra Middelalderen, med Hänvisning til de, til dem modsvarande Danske. *)

Såsom de gamla Kumbel och Bautastenar mest äro att finna på hedar och vildmarker, så måste ock

*) Sid. 11. af denna afhandling rättas den uppgift, som af missförstånd blifvit gjord uti Inledningen till Visan N:o 17. att den Färöiska Traditionen skall hafva blifvit uppteckuad på Färöarne; Den är deremot tagen ur den Samling af Färöiska Visor, som en infödd Färöbo, *Svabo*, gjort och hvilken finnes på Kongl Bibliotheket i Köpenhamn. Men vid anmärkningen, sid. 13, om Visan N:o 20 Konungabarnen: — *Da Visens Original er tydskt og fra det 16:de Aarhundredet kunde twivles om den hoerer med i en Skandinavisk Visesamling* — få vi åter anmärka, att uppteckningar af denna Visa, såsom en allmän Folkvisa, finnas i våra Samlingar på Kongl. Bibliotheket från 1500 talet, och att således Herr *Pr. Nyerup* äfven här måste låta gälla sin goda anmärkning sid. 3: *Neppe skal denne Identitet förklares deraf, som vere de ofversättelser fra det ene Sprog i det andet. Deres Hjem maa icke söges i nogon enkelt Provinds men hele Skandinavien er deres Vagge.* —

dessa forntidens minnen sökas på aflägsna orter; och de så kallade obildades minnen äro de stenar, i hvilka de äro inristade, och hvarur de ej utan svårighet kunna läsas och samlas. Då största delen af denna samling på detta sätt uppkommit, är lätt att inse, det sådant ej kunnat ske utan möda och flera personers biträde, som för samma sak varit intresserade. Af dessa må i synnerhet med erkänsla nämnas: Bröderna *Wallman* *), som från Östergötland meddelat de fleste från denna landsort införda Visor, upptecknade efter tvänne i hela bygden ryktbara Sångerskor: *Maria Hansdotter*, och Soldatshustrun *Natterberg* i Slaka Socken: de melodier, som äro meddelade efter den förras sång, äro upptecknade af den berömde Musikkännaren Dr. *Strufve* i Norrköping; och den sednares af Herr *Grevilli* med omsorg och noggrannhet samlade. För uppteckningarne ifrån Småland hafva vi at tacka Herr Brukspatron *Ehrenpreutz*: från Vestergöthland, Herr Pastor *Selander*; och från Norrland, K. Hofpr. Pastor *Dillner*, af hvars kännedom och nit vi ännu hafva mycket att hoppas för fortsättningen af våra efterforskningar. De med sina sköna Melodier i Nerike upptecknade Traditioner äro medelade af vår, för allt godt nit-

*) Med dem lär allmänheten framdeles få göra en närmare bekantskap, då snart deras betydliga samlingar af Svenska Folklekarne äro färdige att läggas under prässen.

älskande *Franzén*, och oss så mycket kärare, som de försäkrat oss om dess bifall och deltagande i framgången af detta företag.

För Harmonien äfven till de här upptagna Melodier hafva vi att tacka Herr Hofkapellmästaren *Haeffner*, med undantag af N:o 66, 75 och 99, hvilka äro af en annan hand. Att ej för mycket öka kostnaden, hafva vi för dessa tvenne, såsom för de kommande delar beslutat att med harmoni lemna ett inskränktare antal af Melodier, men de öfriga utan, öfvertygade att de som det förtjena, ej skola af Musikälskare blifva förgätna.

Som tiden, då en ny fortsättning af denna Samling kan gifvas, är obestämd, ock ovisst om samma plan dervid kommer att följas, så öfverlemna vi härmed dessa trenne delar, såsom för sig ett fulländadt helt, i den vördade allmänhetens händer, — och då vårt ändamål varit befrämjandet af Fosterländska Litteraturens kännedom, kunna vi ej tvifla om dess fortfarande bevågenhet.

Stockholm den 8 November 1817.

A. A. Afzelius.

Innehåll.

TREDJE DELEN.

Första Afdelningen.

Bihang till Första Afdelningen:

Andra Afdelningen.

MUSIK-BILAGOR

TILL DE AF

GEIJER och AFZELIUS

UTGIFNA

SVENSKA FOLKVISOR

MED SINA GAMLA MELODIER;

harmoniskt bearbetade af framl.
Hofkapellmästaren Hæffner.

STOCKHOLM, 1846.
P. A. NORSTEDT & SÖNER,
Kongl. Boktryckare.

Måttligt långsamt.

№ 1.

Och Jungfrun hon skul-le sig åt ot--te-sån-gen

gå; Ti-den görs mig lång, så gick hon den vä-gen, åt

hö-ga ber-get låg. Men jag vet, att sor--gen är

tung.

Måttligt fort.

№ 2.

Hil-le-brand tjen-te på ko-nun-gens gård, u-ti

lan-den, och der tjen-te han u-ti fem-ton runda år För

den han had' tro-lof-vat i sin ungdom.

Klagande.

№ 3.

Och li-ten Ka-rin tjen-te på unga kungens

gård; Hon ly--ste som en stjer---na bland

al-la Tär-nor små.

Kraftfullt.

№ 4.

Det su-to två kämpar i Nor-dan fjäll; De häl-sa-de hvar-an-nan så go-dan en qväll. Men hvem skall fö-ra vå-ra Ru-nor så väl Med den ä-ran?

Vers. 2.

Och stall-bro-der

Måttligt fort.

№ 5.

Skön An-na hon går till sjö - - a - - - - -
strand och der spat - - - se - rar hon så vi - da; Till
hen-ne så kom en fa - ger un - ger Man han häl-sa-de på
hen - - - ne så bli - da. Och

Vers. 2.

Långsamt.

№ 6.

Li - ten Ker - stin och hen-nes Mo-der de

la-de gull i bår. Hvem bry-ter löf-ven af lil-je-

träd? li-ten Kerstin hon sör--jer sin fä-ste-man ur

graf. J fröj-den e-der al----la da-gar. Han

Vers. 2.

Slut.

Melodien, sådan den af Allmogen i Westergöthland sjunges:

N:o 7.

Och det var Rid-der Tyn-ne, Han

var en Rid-da--re så ty-ster. Hvart det bär till-

Af Capellm. Hæffner sålunda upptecknad:

Deklameras efter poesien ej strängt efter takt.

1:sta Chor.

För 3:ne Röster. *2:ne Tenorer.*

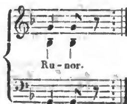
Tvänne Chor. *Bas.*

2:dra Chor.

Vers. 3:dje.

Något långsamt.

№ 8.

Och Jungfrun hon gick till sjö - - a-strand, glöm al-drig bort mej! Der möt - - - te hen-ne en ung A-dels-man. Me-dan Lin-den gror u - - te på fa - ger ö.

Något fort.

№ 9.

Herr Pe-der och li-ten Kerstin de su - to öf - ver

bord, den ál-skog vil-je vi be--gyn-na de

tal----te så mån----ga skämt-sam-ma ord al-dra

Kä----ra-sten min! jag kan e-der al-drig för-glömma.

1 2

Slut.

sf

Enkelt.

№ 10.

Och kä-ra mi-na hof-män J

stil-len E-dert lag Tills jag får gå åt Kyr-kan och

väc-ka upp min far. Min sorg fal-ler vi---da.

Långsamt.

№ 11.

Det bod-de en Gref-ve vid

Elf----va--bo-lid Han ha----de tre döttrar och

ra - ra vo - ro de Med den ä - ran.

Måttligt.

№ 12.

Och Drottnin-gen vil - le si - na tär - nor

lä - ra Vil - la ro - sor mig lof - va Allt hu - ru de

skul - le för - - va - ra sin ä - - ra. Med de an - dra de

sof - va där le - ker han en af - ton. Herr

№ 13.

Herr Mag-nus han sad-la sin gån-ga-re

sf

grå; un-der li-dan Så ri-der han sig till li-ten Kerstins

gård: så väl trod-de han hen-ne bi-da.

sf

Slut.

№ 14.

Det bod-de en fru allt sö-der un-der

ö, hon ha-de en dot----ter som kal-la-des Mal-

fred. Den sjön han gror al - drig. p.p.

Klagande.

№ 15.

Min fa - - der och min mo - der de

haf - va li - dit nöd, då sål - de de mig för en

li - ten be - ta bröd, allt in - till det hed - - - ni - ska

lan - det att för - - - ö - das.

Slutet af 2:dra Vers.

Och trö - sta den som skall kom - - ma till det &c.

Slutet af 3:dje Vers.

han håller mig så kär, han ta - ger si - na o - xar och

lö - ser mig der - - med &c.

Något långsamt.

№ 16.

Her - ren

håld han sad - lar sin gån - - - ga - re grå, kun - de

man sig rät--te--lig be---tän-ka så

ri-der han sig på sin mo---ders gård; Her-ren

båld trä-der vil--ler öf--ver sti-gen.

Långsamt.

№ 17.

Det bod-de en bon-de vid

Långsammare som förut.

sjö----a-strand, ungt är mitt lif och tven-ne dött--rar

ha--de han. Vål-ler mig den tun--ga.

№ 18.

Och Jungfrun hon gick för sin mo-der att stå: Så grö-na va' de löf-ven: Får jag en stund åt lun-den gå? Svi-ka vill hon vän-nen sin. Krä-ma-ren ly-ster hon föl--ja hem.

Långsamt.

№ 19.

Fröken A-de-lin hon gångar sig i ro---sen-de gård, för allt hvad som kärt är i verl-den, att häm--ta de ro-sor bå-de, hvi--ta och blä. Mig tyc-kes det är tungt till att lef-va.

2:dra Vers. *Slut.*

Något långsamt.

№ 20.

Det vo-ro två äd----la Konun-ga-

barn, De lof-va hvar--an-nan sin tro: De

lof-va hvar---an-nan på slot--------tet, ja

up---på hö-gan lofts bro.

Något fort.

№ 21.

Herr O-lof han sad-la sin gån-ga-re

grå, så ri-der han sig till Hafs-fru-ens gård. Men

Lin-den gror väl. Men Lin-den gror väl.

Långsamt.

№ 22.

Ro-sa lil-la tal-te till sin bro--der så un-der li-dau. Hvad sporde du för nytt uppå tin--get i går så sent om en af-tons ti-der.

Slut.

ralentando.

№ 23.

f
p
sf
Ro-sa lil-la

tjen-te på Ko---nungens gård, med ä-ran och med

dygd. Och der tjen-te hon u--ti åt-ta run-da

år. J, vin-nen väl, J vin-nen väl bå-de

Ro---sor och lil-jor.
sf

№ 24. *Saknas.*

№ 25.

№ 26.

Carl han gick för sin foster-mor in, Han frå - - ga-de hen- - ne om

råd: Hur skall jag skö-na jung- - frun med mig ur klostret

få? hur skall jag skö-na jung- - frun med mig ur klostret

sf p

få, Herr Carl han sof- - ver al- - - le - - - na.

p

p. p.

Dal Segno

p. p.

№ 27. Sjunges med obetydlig förändring efter Melod. N:o 7.

№ 28. *Efter en Psalm-Melodi i Sv. Choralboken N:o 214.*

№ 29.

Herr Pe - - - der han drömde en
vil - le han i sömnen så

dröm om en natt. Det var allt om så vä-ner en
ger - na ta - ga fatt. Han nap - pa hen - ne hårdt i sin

mö - ja. Den slö - ja. J hafven det väl hört att Carl Kung bar

Dal Segno. Sista Versen.

sor - gen för hen - ne.

2 Vers.

№ 30.

Sist när på ljuf-lig blomsterplan, jag mi-na lamm ut--för-de; och sat-te mig, som jag var van, der jag bäst Lär--kan hör-de; Så kom till mig en gammal man be--prydd med silf-ver-----hå-ren, Han såg mig gan-ska gunstigt an och häl--sa--de: god

må - rou!

Slut.

2 Vers.

№ 31.

Det var två så - - ta vän - - ner, som böll' hvar-an-dra kär'. Den e - - na for till främmand' land i- från sin fä - ste - - - mö. Den e - - na for till främmand' land i - - från sin fä - ste - - mö.

sf

№ 32.

Hillda lil - la sit - ter i kam - ma - ren sin, in - gen vet min sorg, u - tan Gud. Hon fäl - ler så mån - gen tår up - på kind; Den lef - - - - ver al - drig till, som jag kan kla - ga mi - na sor - - ger.

Efter H moll.

№ 33.

Li - ten Kerstin hon

lä - ter sig klä - - der till - skära, Åh, den lil - - - la! sf så

gif - ver hon sig, som en stalldräng till att tje - na. I vårt

stall har hon tjent i stor löndom. Så

sf

Efter gamla Scalan.

sf

Li-ten Kerstin hon

Lå - ter sig klä-der till - skä-ra, Åh, den lil - - - la! så

gif-ver hon sig, som en stalldräng till att tje-na. I vårt

stall har hon tjent i stor löndom. Så *Slut.*

sf

№ 34.

Stolt Bo-te-lid hon

ri-der på Konungens gård Be--höf-ver min Konung

stalledräng i år? Be--höf-ver min Konung stal-le-dräng i

år? Hon sa-de, hon har lust till att ri da.

sf

№ 35.

Stolts Margare - ta ha - de en

långsamare *som förut.*

fa - der så rik; Ti-den görs mig lång. Och han var en

Konung öf - ver sju Kunga - - rik. Men jag vet, att

sor - gen är tung.

p

Slut.

Efter behag.

№ 36.

Det var den un - - - - ga Herr Pe - - - der, han kam - mar och kru - - sar sitt hår, Så gån - gar han sig för sin fo - - - - ster - - - - mor, frägte hen - - - ne, hvad död han skul - le få?

№ 37.

sf

Jungfrun satt i

högan loft och vir-kar gull på skinn: Så kom en li-ten
Båts--man, och tit-ta-de der--in. Men de lek---te, de
lek---te gull--tärning.

№ 38.

Långsamt.

Herr Ä-ster ri-der sig der,
sö-der un-der Ö, Så väl--sig-ne! Han fäster Sissa

lil - - la så vä - - - ner en mö. Stor sorg bär han

väl för hen - - ne. *p.p.* Han

№ 39.

Riddar Ol-le ri-der sig allt

sö - der un - der Ö, Der fä - ste han stolt vä-na-lill' och

tänkte hon var mö! Der &c.

Rid-dar Ol - - - - le. Der

№ 40.

Det lig-ger ett slott i

Öster - - rik, i Öster - - rik, det är så väl be-

bun-dit. Med silf - - - ver och det rö - - da gull,

rö - - - da gull, Och marmor - ste-nar in - - - - - mu - - rat.

(Gräters *Idunne* und *Hermod* 1:ster Jahrgang. Beylage h. 22).

Andante.

Es liegt ein schloss in Österreich, das ist garschön ge - - -

bau - - et, von sil - - ber und von rothem gold, mit

marmor - - - stein ge - - - - mau - - - ert.

№ 41 och 42. *Se mel. N:o 40.*

№ 43.

Herr Herrman han fä - ste fru Mar - gre - ta, och Flo - rens han hen - ne

mi - ste; så hjert - - ligt sör - ja de un - ga två, som

fåg-len på lill - je - - - qvi - - ste. J haf-ven det väl

hört, att Florens bär sor - - - gen för hen - - - ne.

№ 44.

Det var en gång en Rid-da - re, en Rid-da - re -

son, Han gjor-de till sin fa - der så öd - - mjuk en

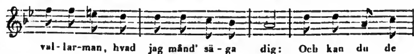

bön om or - lof och för - - - lof, att ri - da un - der

ö och fä - - sta sig en mö.

№ 45.

Sven Sva - ne - hvit ri - der sig den vä - gen fram, så

möt - - - te der ho-nom en val - la - re - - man: och hör du

val - lar-man, hvad jag månd' sä - ga dig: Och kan du de

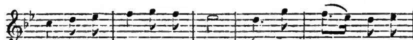
spörsmål, som jag spör-jer dig?

№ 46. *Saknas.*

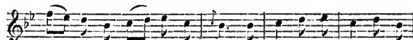
№ 47.

Stolts Mar-gre-ta sit--ter i hö-gan-lofts sal, Herr

Hel-mer han till hen-ne gil---jar, stolts He----de-lin

bål--ler så trä--git ett tal, Hon ak-tar dem beg-ge att

skil----ja. Men kär-le-ken då-rar så mån-gen.

№ 48.

Herr Pe-der han ri-der allt in på sin gård, hans

spor-rar som silf-ver månd' glimma, Stolts Margre-ta springer i

bu-re-kammarn in, så stri-da hen-nes tå-rar mån-de

rin-na. Så lön-ligt bar hon sor-gen.

№ 49.

Lill' Tof-va hon tjen-te på Ko--nungens gård, Vo-re
jag så fa-ger som Tof-va lil-la var. I fem-ton
vec-kor och dertill ett år. Men Tof-va var Konungens fril-la.

№ 50. *Saknas.*

№ 51.

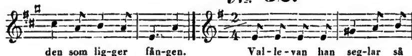
Li-ten Ker--stin gån-gar sig
i stal-let in, kär-le-ken drar, Der skå-dar hon få-lar-ne
al-la fem. Man spe-lar i pa-ve-lun.

Variant.

Li-ten
Kerstin hon går sig åt stal-let in, för hin-ke-li och
fin-ke-li! Der skå-dar hon de få-lar-ne fem. För
vän-ner och frän-der, och svågrar och må-gar, och

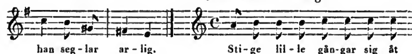
№ 52.

№ 53. *Allegro.*

№ 54.

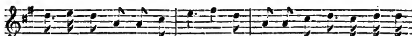

№ 55.

Du stig nu så vac-kert till sa--del och häst, låt

in-te gull-sporrar-ne klinga, Du ri-de så vackert öf-ver

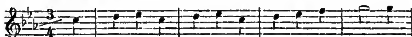
hö-gan lofts bro. Låt in-te gull-sa-de-len rin-ga. Om

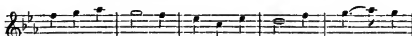
som-ma-ren.

№ 56. *Saknas.*

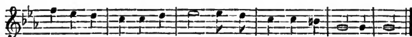
№ 57.

Knut Huling han tul-lar sin fä' öf-ver bro, J

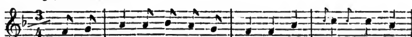

blå-sen i horn, för--gyl-lan-de lur. Fem---ton

flickor det har han i tro. För den ut-länd-ske Hu-lin-gen.

№ 58.

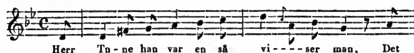
Lil-la Li-sa och hen-nes mo-der de sutto i sin

sal, De för-de sins e-mel-lan så un-der-ligt tal. Hå

№ 59.

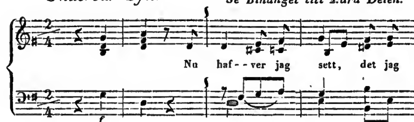

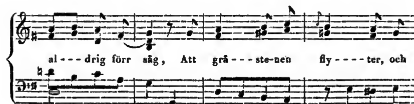

Underbar Syn.

Se Bihanget till 2:dra Delen.

mannen sit-ter på. Gud fin- -nes val un-der

ti-----den. Jag

№ 60. *Saknas.*

№ 61. *Mel. N:o 64.*

№ 62. *Efter ett gammalt M:st.*

Konung Göstaf ri--der till Da--lar--ne,

Han tin-gar med dal-kar-lar sin; Men Christiern lig-ger

för Sö--der--malm, Han ä---ter stu--lin svin;

Christiern sit---ter i Stock---------holm.

Han dric-ker bådh mjödh och vin.

Föregående melodie harmoniskt bearbetad af Hr Hæffner.

Andante.

Konung Gö - - staf rider till Da - - lar - - ne, Han tingar med Dalkarlar sin; Men Christiern lig-ger för sö - der - malm, Han ä - ter stu - lin svin; Christiern sitter i Stock - - - holm. Han dricker bådh mjödh och vin.

ten. *rf* *rf*

№ 63.

Och Konung-gen tal - te till hofmännen två, Och den

un - ga. I morgon sko-len J för spåqvinnan gå. J

be-den al - la väl för un - ga Konung E - - ric.

№ 64. *Efter ett gammalt M:st.*

Vi klaghe thet al - - le, för her - rar och väl - de, och
Hvad Sverige är skedt med svek och falskhet, som

för utlendske stä - der,
Dä - - ner fa - - ra medh, Svenska män, J ack - - te thet än,

när J hö - ren thet qvädhas.

№ 65. *Saknas.*

Andante.

№ 66.

Ha - nar å hö - nor å kycklingar små, spring

glät-tu - ga nu: qväd mi - na pul-lor å toppar, hå,

hå; Sjung kuc-ku-li---ku. Lät si, hvar en hop-par i-

kring si-na koppar å näbbarna doppar. Jag orkar il-la

gå, sit-ter gam-mal å grå, men qvä-der än--då.

Något långsamt.

№ 67.

Hvar har du va-rit så län-ge, du

Sven i Ro-sen-gård? Jag har varit i stal-lat, kä-ra moder

vår! I vän-ten mig sent; men jag kommer al-drig. Hvar

№ 68.

Hvar har du varit så länge,

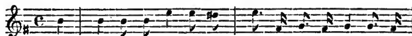
dot-ter, li-ten kind? Jag har va--rit hos min

am-ma, kär styf-mo-der min! för aj, aj!

ondt haf-ver jag — jag. Hvad

Slut.

№ 69.

№ 70.

Något långsamt.

är en stor gläd - - - je. Hon

sf

Långsamt.

№ 71.

rf

Stall - - - - bro - - - der

rf

tal - te till stall - - bro - der sin, Så gla - de - - lig: Får

jag li - - ten Kerstin, skön sy - - - - ster din? Så

fal - ler min hug till hen - ne. Li - ten

p. p.

№ 72.

Herr Ulf-ver han var en Rid-da-re man, Han fäst' sig en mö i främmande land. Så kännom vi Ulf; Han fäst' sig en mö i främmande land. Så kännom vi Ulf.

№ 73.

tr

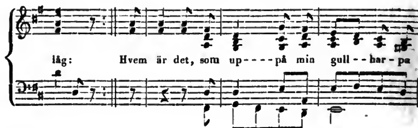
Det vo--ro de ko-nun--ga--döttrar två: Två ro--sor och a---de---li--ga blommor. De blef--vo bort-stul-na allt me-dan de va' små. Från En-ge-land ä--ro vi kom-na.

№ 74.

Li-ten vall-pi-ga hon tul--la-de vall: Så väl hon kan. Hon sjunger så vackert för get-ter-na all'; Så väl hon qvä-da kun-de.

№ 75.

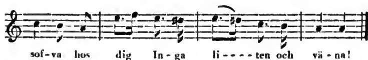

Variant. pag. 55.

Variant. pag. 60.

№ 76.

sam - mans vil - - le jag vå - - ga för din skull, Du

som är all - ra kä - - - - ra - sten min.

№ 77.

Her - tig A - pel - brand ri - der på Le - na lil - las

gård, Vo - re jag sjelf ung som en lil - ja! Le - na lil - la

u - te för honom mände stå. Nog minnes du det, Jungfru

Le - na.

№ 78.

Jungfrun hon skulle sig åt vaker - stugan

gå, Liuden dar-rar u - - ti lunden. Så tog hon den

vä - gen åt sko - gen den blå. Ty hon var i

vild - sko - - ga vän - da.

№ 79.

Her-tig Hil-le-brand han ri-der på ri-ka grefvens gård, ut-i lunden — Och ri-ka grefvens dot-ter för ho-nom u-te står. Den jag haf-ver tin-gat i min ungdom.

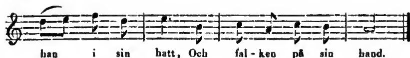
№ 80. *Mel. N:o 2.*

№ 81.

Ro---si--li--a sit-ter i kam-ma-ren sin, ut--i lun-den. Så sor-ge-li-gen fäl-ler hon tå-rar up-på kind; För lekt haf-ver hon med konun-ga-so-nen den un-ga.

№ 82.

Herr Rymer han ri-der på Jung-fruens gård, Tro--lof-vat ha'n J mig — Och Jungfrun hon u--te för ho--nom står. Två hvi-ta fjädrar för

№ 83.

№ 84. *Saknas.*

№ 85. *Variant.*

№ 86. *Saknas.*

№ 87.

Variant. pag. 118.

№ 88.

Variant. pag. 124.

syr. Och der kom in en Lind - orm så lån-ger och så

led. Men de lek - te — De lek - te ut - - i

nät - ter och al - - la si - - na da - gar.

№ 89 och 90. *Saknas.*

№ 91.

Un-ger - sven han går och le - ker på

gården, Och Jungfrun hon sit - ter i bu - ren och

gråter. Min hjerte - li - ga kär! Säg för mig, hvem J sörjen.

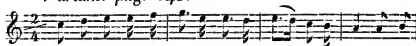
2:dra Versen.

Ant'en sör-jen J gull - - sa - del el - ler häst,

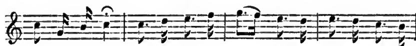
El - ler sör - jen J, att jag har e - der fäst? Min

hjerte - - li - ga kär! Säg för mig, hvem J sörjen.

Variant. pag. 143.

Ant'en sörjen J sadel, el - ler sör - jen J häst; vid den

hvi - ta - ste sand, El - ler sörjen J, att jag haf - ver e - der

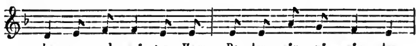

fäst? Li - ten Kjerstin! Ly - ster e - - der föl - - ja un - ger-

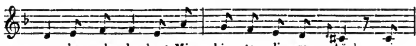
Variant. pag. 145.

sven in-för Ö - land? Li - ten Kerstin hon sit - ter i

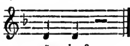
bu - ren och grå - ter; Herr Pe - der går på går - - den,

spe - lar och le - ker: Min hjer - te - - li - - ga kär! min

hjer - te - - li - - ga kär! J sä - gen mig hvar - för J

sör - jen?

№ 92. *Saknas.*

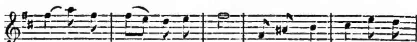
Variant. pag. 153.

Herr Hillebrand han tal - te till sin mo - - der så:

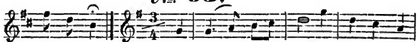

Blå-ser kallt, kallt vä-der i-från sjön, Och ha-de ic-ke

jag en sy--ster så båld? Blåser kallt, kallt vä-der

№ 93.

i-från sjön. Herr O----lof red sig ut om en

ot-ta, Och så kom han i en Elf-ve-dans-stim: Den

dan-sen går väl, så väl ut--i lun-den.

№ 94.

Herr O--lof red sig till Bor-ga-re--led, Der står en Elf-

qvin-na och hvi-lar der--vid. Men dan-sen går an, så

№ 95.

väl ut--i lun-den. Det var så ti-digt en

söndags-mor--gon, in-nan lär---kan hon rör---de sin

tun - ga, Det var en unger - sven som

hvi - la - de på strand, Der hör - - - - de han Hafs - - fru - en

sjun - ga: Ack! hör J un - - ga Magnus, jag

bjuder E - der ganska gåfvor, Vil - jen J mig ä - ga?

№ 96 och 97. *Saknas.*

Något långsamt.

№ 98.

Pehr Tyrsons döttrar i

Vän - ge, kal - ler var de - - - - ras skog. De

sufvo en sömn för län - - ge. me'n skogen löf - - - - - vas.

Variant.

Pehr Tyrsons döttrar i Vän-ge, kal-ler var de-ras

skog. De suf-vo en sömn för län-ge. Medan

sko-gen han löf--vas.

Hurtigt.

№ 99.

Staffan var en stal-le-dräng, vi

tac-kom nu så gerna: Han vattna' si-na få-lar fem, allt

för den lju-sa stjernan. In-gen da-ger sy-nes än,

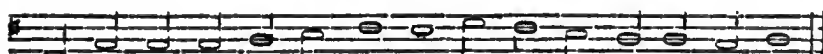
stjer-nor-na på him-me-len de blän-ka.

Efter ett M:st i Kongl. Bibliotheket i Stockholm.

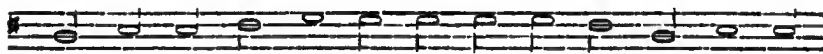
№ 100.

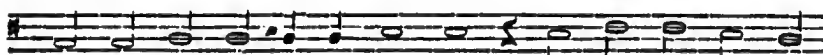
I verl-den me-dan vi lef-ve, Ut-
Guds ord vi ak--te så rin-ga, Vi

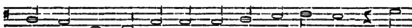
i syn-de--ne vi oss öf--ve, Det är vår stör-sta å-trå:
sjun-ge, dan-se och sprin-ga, Så plä-gar thet mest till-gå.

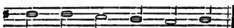
Till hög-färd och prål, ställe vi vårt hög-sta mål; Then är

nu aktad öf--ver an-dra, som kan go--da se--der för-

vand-la; som A--pin-ior plä--ga gö--ra, allt nytt

vil---le vi in---fö---ra.

Föregående Melodi med Harmoni af Hr Hœffner.

Långsamt.

1 2

STOCKHOLM, 1846.

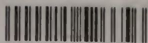
P. A. NORSTEDT & SÖNER,

Kongl. Boktryckare.

60

Svenska Folk-visor Fran Forntiden

A000015526656